

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Diplomová práce

2022

Matěj Prášil

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Geopolitický význam GIUK

Diplomová práce

Autor práce: Matěj Prášil

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: Mgr. Martin Riegl, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3. května 2022

Matěj Prášil

Bibliografický záznam

PRÁŠIL, Matěj. *Geopolitický význam GIUK*. Praha, 2022. 116 s. (včetně příloh a titulní strany) Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Martin Riegl, Ph.D.

Rozsah práce: 169 142 znaků včetně mezer a poznámek pod čarou

Anotace

Předkládaná diplomová práce se věnuje geopolitickému, ale i geostrategickému významu oblasti GIUK Gap. Kromě přehledu v samotné analýze využívaných realistických teorií mezinárodních vztahů práce obsahuje i část věnovanou historickému vývoji geopolitického a geostrategického významu GIUK Gap, ale především analýzu současného geopolitického a geostrategického významu zmiňované specifické oblasti severního Atlantiku. Analýza současného geopolitického stavu je psána s důrazem na zvyšující se význam oblasti pro NATO a Ruskou federaci, jejichž zájmy se v posledních letech, a to nejen v tomto regionu, čím dál častěji střetávají. Cílem práce je prokázat kauzální vztah mezi obecně zhoršujícími se vztahy NATO a Ruskou federací po anexi Krymu v roce 2014 a narůstajícím významem GIUK Gap.

Annotation

The following thesis is focusing on the geopolitical as well as geostrategic significance of the GIUK Gap. In addition to an overview of the realist theories of international relations used in the analysis as such, the thesis includes a section devoted to the historical development of the geopolitical and geostrategic significance of the GIUK Gap, but above all an analysis of the current geopolitical and geostrategic significance of the once mentioned specific North Atlantic region. The analysis of the current geopolitical situation is written with an emphasis on the increasing importance of the area for NATO and the Russian Federation, whose interests have increasingly clashed in recent years, not only in this region. The aim of the paper is to demonstrate a causal relationship between the generally deteriorating relations between NATO and the Russian Federation following the annexation of Crimea in 2014 and the growing importance of the GIUK Gap.

Klíčová slova

GIUK, geopolitika, strategie, bezpečnost, vojenství, NATO, Ruská federace, Grónsko, Island, Spojené království, Atlantický oceán, Arktida, High North, Norské moře

Keywords

GIUK, Geopolitics, Strategy, Security, Military, NATO, Russian Federation, Greenland, Iceland, United Kingdom, Atlantic Ocean, Arctic, High North, Norwegian Sea

Title

The GIUK's Gap Geopolitical Importance

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především vedoucímu práce Mgr. Martinu Rieglovi, Ph.D. bez jehož cenných rad, věcných připomínek, a především velké trpělivosti by tato práce téměř jistě nemohla vzniknout.

Poděkování rovněž patří ostatním vyučujícím na *Institutu politologických studií* – jmenovitě RNDr. Janu Kofroňovi, Ph.D. za konzultace k metodologické části práce a PhDr. Michaelu Romancovi, Ph.D. za konzultace a obohacující diskuse k historickém vývoji regionu.

V neposlední řadě děkuji mé rodině a přítelkyni za čas, který mi ke tvorbě práce poskytly.

Obsah

<i>Seznam map a tabulek</i>	2
<i>Seznam použitých zkratk</i>	3
Úvodem	6
1. Metodologická východiska práce	8
2. Přehled literatury a teoretická východiska práce	10
2.1. Přehled literatury	10
2.2. Geografické vymezení oblasti GIUK Gap	11
2.3. Realismus: Raison d'etat	13
2.4. Neorealismus: Rovnováha moci	15
2.5. Defensivní neorealismus: Rovnováha hrozby	16
3. Operacionalizace Waltových proměnných	21
4. Vývoj geopolitického a geostrategického významu GIUK Gap	24
4.1. Světové války: Prolog geopolitického významu oblasti	25
4.1.1. První světová válka: Počátky zájmů o oblast	25
4.1.2. Druhá světová válka: Oblast jako strategický koridor	28
4.2. Studená válka: Vrchol geopolitického významu oblasti	32
4.3. Před anexí Krymu: Ticho před bouří	39
5. Současný geopolitický a geostrategický význam GIUK Gap	44
5.1. Perspektiva agregované moci	44
5.2. Perspektiva geografické blízkosti protivníka	54
5.3. Perspektiva ofensivních schopností	61
5.4. Perspektiva ofensivních úmyslů	68
Závěrem	81
Summary	83
<i>Seznam použité literatury a ostatních pramenů</i>	85
<i>Teze diplomové práce</i>	103
<i>Seznam příloh</i>	108

Seznam map a tabulek

Mapy:

Mapa 1: GIUK Gap na mapě z roku 1983. (CIA, 1997)	12
Mapa 2: North Sea Mine Barrage v Severním moři během první světové války (Naval History and Heritage Command, 1918).....	26
Mapa 3: Schéma objemů pomoci distribuovaných po různých cestách z USA do SSSR během druhé světové války. (US Military History Institute, 1945, str. 29).....	29
Mapa 4: Potopení německé bitevní lodi Bismarck. (Military History Matters, 2011)	31
Mapa 5: Případné letecké cesty mezikontinentálních strategických bombardérů a střel přes oblast Arktidy. (Tamnes, R.; Holtsmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R., 2014, str. 24).....	33
Mapa 6: Lokace americké vojenské základny Station Nord v Grónsku. (Goodsite, M. et al. 2014).....	35
Mapa 7: Lokace americké vojenské základny Thule v Grónsku. (US Army, 2015)	36
Mapa 8: Lokace Distant Early Warning (DEW) Line. (Canadian Military Journal, 2007).....	38
Mapa 9: Oblast nárokovaného kontinentálního šelfu RF v Severním ledovém oceánu za zónou 200 námořních mil, mapa pochází z návrhu předloženého OSN v prosinci 2001. OSN (2001)	41
Mapa 10: Členské a pozorovatelské státy Arktické rady. (Arctic Council, 2019; mapa oříznuta autorem) ...	43
Mapa 11: Zjednodušená mapa geopolitických a geostrategických fenoménů v oblasti Arktidy ze srpna 2015. (Brutschin, E., & Schubert, S., 2016, str. 151)	43
Mapa 12: Rozmístění jaderných hlavic Spojených států v Evropě. (Statista, 2019)	48
Mapa 13: Ruské vojenské okruhy k roku 2022. (The Military Balances, 2022, str. 165)	51
Mapa 14: Mapa ruských arktických základen (German Institute for International and Security Affairs, 2022)	55
Mapa 15: Mapa ruského strategického bastionu; tmavá oblast: ambice kontroly, světlá oblast: ambice popření. (House of Commons Defence Committee, 2018, str. 14).....	56
Mapa 16: Vojenská zařízení Norska určená k monitorování ruské činnosti na poloostrově Kola a v přilehlém ruském strategickém bastionu. (NPR, 2019)	57
Mapa 17: Lokace Faerských ostrovů. (Encyclopædia Britannica, 2021)	58
Mapa 18: Lokace Špicberských ostrovů a okolních geopolitických fenoménů. (CSIS, 2020, str. 3).....	59
Mapa 19: Finsko-ruská hranice dlouhá 1 340 km, na mapě jsou vyznačeny rovněž oficiální hraniční přechody. (Laine, J., 2015, str. 126)	61
Mapa 20: Plán znázorňující průběh cvičení Cold Response 2022 (Forsvaret, 2022)	67

Tabulky:

Tabulka 1: Vyvažování hrozeb dle Stephena M. Walta (Walt, S., 1985; tabulka autor)	20
Tabulka 2: Srovnání obranných výdajů před anexí Krymu a v současnosti. (zdroje dat: NATO Defence Expenditure, 2021 a SIPRI Military Expenditure Database, 2021; tabulka autor).....	45
Tabulka 3: Srovnání celkových vojenských kapacit NATO a Ruska k únoru roku 2022. (Statista, 2022)....	47
Tabulka 4: Alternativní srovnání celkových vojenských kapacit NATO a Ruska k březnu roku 2022 dle serveru Global Firepower. (Global Firepower, 2022)	49
Tabulka 5: Srovnání vojenských vybavení Severní flotily v roce 2013 a 2022. (The Military Balances, 2013, str. 202; The Military Balances, 2022, str. 231; tabulka autor)	52

Seznam použitých zkratek

ACO	Velitelství spojeneckých sil pro operace (Allied Command Operations) NATO
ACT	Velitelství spojeneckých sil pro transformaci (Allied Command Transformation) NATO
BMEWS	system včasného varování před balistickými raketami (Ballistic Missile Early Warning System)
CIA	zpravodajská služba USA (Central Intelligence Agency)
CSIS	Centrum pro strategická a mezinárodní studia (Center for Strategic and International Studies)
ČR	Česká republika
DEW [Line]	radarový systém (Distant Early Warning)
DP	Resortní plán (Departmental Plan)
EIA	americká energetická vládní agentura (Energy Information Administration)
EU	Evropská unie
FRUS	knižní řada Zahraniční vztahy Spojených států (Foreign Relations of the United States)
FSPS	Strategie zahraniční a bezpečnostní politiky (Foreign and Security Policy Strategy)
GIUK [Gap]	geografický prostor mezi Grónskem, Islandem a Spojeným královstvím (Greenland, Iceland, United Kingdom)
GIUK-N [Gap]	geografický prostor mezi Grónskem, Islandem a Spojeným královstvím (Greenland, Iceland, United Kingdom) rozšířený o Norské moře (Norway sea)
HDP	hrubý domácí produkt
ICBMS	mezikontinentální balistická střela (Intercontinental Ballistic Missile)
IMS	Mezinárodní vojenský štáb (International Military Staff) NATO
IS	Mezinárodní štáb (International Staff) NATO
JAS[39C Gripen]	stíhací, útočný a průzkumný letoun (Jakt, Attack och Spaning)
MC	Vojenský výbor (Military Comitee) NATO
NAC	Severoatlantická rada (North Atlantic Council) NATO

NATO	Severoatlantická aliance, též Severoatlantický pakt nebo Organizace Severoatlantické smlouvy (North Atlantic Treaty Organization)
NAVFAC	Velitelství inženýrských systémů námořních zařízení Spojených států amerických (Naval Facilities Engineering Systems Command)
NCS	Velitelská struktura NATO (NATO Command Structure)
NORAD	Severoamerické velitelství protivzdušné obrany (North American Aerospace Defense Command)
NSS	Národní bezpečnostní strategie (National Security Strategy)
NWS	Severní výstražný systém (North Warning System)
OSN	Organizace spojených národů
PPP	parita kupní síly (Purchasing power parity)
PVO	protivzdušná obrana
RF	Ruská federace
RPP	Zpráva o plánech a prioritách (Report on Plans and Priorities)
SACEUR	Nejvyšší velitel spojeneckých sil v Evropě (Supreme Allied Commander in Europe) NATO
SACT	Vrchní velitel spojeneckých sil pro transformaci (Supreme Allied Commander Transformation)
SIPRI	Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum míru (Stockholm International Peace Research Institute)
SLBMS	balistická střela odpalovaná z ponorek (Submarine-launched ballistic missile)
SLOCs	námořní komunikace (Sea Lines of Communication)
SOSUS	sonarový systém ochrany proti ponorkám (Sound Surveillance System)
SSB	ponorky vybavené balistickými střelami (Submersible Ship Ballistic Missile)
SSK	diselektické ponorky specializované na protiponorkovou činnost (Hunter-Killer Submersible Ship)
SSB-N	jaderné ponorky vybavené balistickými střelami (Nuclear-Powered Ballistic Missile Submersible Ship)
SSG-N	jaderné ponorky nesoucí střely s plochou dráhou letu (Nuclear-Powered Guided Missile Submersible Ship)
SSN	jaderné ponorky k univerzálnímu útoku (Nuclear-Powered

	Submersible Ship)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TKMS	ThyssenKrupp Marine Systems
USA	Spojené státy americké (United States of America)
USGS	americká vědeckovýzkumná vládní agentura (United States Geological Survey)
USMC	Námořní pěchota Spojených států amerických (United States Marine Corps)

Úvodem

*„Všichni víme, proč se to děje. Je to proto, že vidíme
aktivitu ruské armády, které jsme dlouho neviděli.*

Všechno to začalo po Ukrajině.“

— GUDLAUGUR THOR THORDARSON —
islandský ministr zahraničí (2017-2021) k obnovení
americké základny v Keflavíku¹

Primárním cílem předkládané diplomové práce bylo detailní zmapování problematiky geopolitického významu GIUK Gap. V české akademické, ale i bezpečnostní komunitě a širokém veřejném diskursu je dle mého soudu tomuto tématu věnována malá pozornost, rozhodně menší, než by si téma zasloužilo.² Tato práce formou historického přehledu, ale především následné analytické studie, bezesporu rozšíří nízký počet publikací, které na toto téma již vyšly.

Konkrétní výzkumná otázka, kterou jsem si v počátku psaní práce stanovil zní následovně:

Lze vysledovat kauzální vztah mezi obecně zhoršujícími se vztahy mezi NATO a Ruskou federací a narůstajícím významem GIUK Gap?

U této výzkumné otázky jsem si jako moment, ve kterém objektivně došlo k prudkému zhoršení vztahů mezi NATO a Ruskou federací, určil rok 2014, během kterého proběhla ruská anexe Krymu.³ Za výběrem těchto konkrétních aktérů – tedy NATO a Ruské federace – stála především jejich dlouhodobě vysoká aktivita v regionu GIUK Gap a zároveň jejich

---

¹ The Atlantic Council (2018)

² Je nesporné, že téma může být českému prostředí relativně vzdálené, minimálně však vzhledem ke členství České republiky v NATO a závazkům z toho členství plynoucím považuji za podstatné dění v této oblasti analyzovat a reflektovat.

³ Na tomto místě je vhodné poznamenat, že práce byla koncipována a z velké části i sepsána před 24. únorem 2022, tedy před začátkem probíhající bezprecedentní agrese Ruska vůči Ukrajině. Proto není v mé práci tato ruská invaze až na výjimky nikterak obšírně reflektována, samotný akt agrese je však důkazem stupňující se asertivnosti ruské zahraniční a bezpečnostní politiky, se kterou je nyní nutné počítat i v ostatních regionech světa, např. i v mnou popisovaném regionu GIUK Gap.

geopolitické a geostrategické zájmy, které se v této oblasti často střetávají.

Z hlediska struktury je práce členěna do pěti nestejně rozsáhlých kapitol. První část práce je věnována představení metodologických východisek celé práce, druhá kapitola je soustředěna na přehled využité literatury a teoretická východiska práce, včetně geografického vymezení celého regionu GIUK Gap a představení různých typů teorií mezinárodních vztahů vycházejících z realismu především pak Waltovy teorie defensivního neorealismu. Spojnicí mezi čistě teoretickou a historickou, respektive následující analytickou částí práce je pak třetí kapitola, věnovaná operacionalizaci Waltových proměnných.⁴

Nejdelší část textu tvoří poslední dvě kapitoly práce. První je věnována popisu a analýze historického vývoje geopolitického a geostrategického významu GIUK Gap – pozornost je zde věnována obdobím obou světových válek, studené války i době krátce před anexí Krymu v roce 2014. Druhá část je poté samotným jádrem celého textu a prostřednictvím geopolitické a geostrategické analýzy založené na proměnných vycházejících z Waltovy teorie defensivního realismu v jednotlivých krocích zodpovídá stanovenou výzkumnou otázku.

---

⁴ K výběru této teorie defensivního neorealismu, resp. těchto konkrétních proměnných a jejich následné operacionalizaci mě přivedla stať politických geografů Martina Solika a Jana Grafa, kteří podobným způsobem analyzovali mocenský souboj mezi USA a Ruskou federací ve Venezuele. Stať s názvem *Krize ve Venezuele: Mocenský souboj mezi Spojenými státy americkými a Ruskou federací* byla publikována v *Politologické revue*, ročník 27, číslo 1/2021. (Solik, M. & Graf, J., 2021)

1. Metodologická východiska práce

Cílem první – teoretické – části práce bude čtenáře seznámit nejprve krátce se základními a společnými východisky realistických teorií jako celku a následně podrobněji s Waltzovou teorií neorealismu, tzv. *teorií rovnováhy moci*,⁵ resp. především ze své největší části s Waltovou teorií defenzivního neorealismu, tzv. *teorií rovnováhy hrozeb*.⁶ Jak již z podstaty této části vyplývá, jedná se z metodologického pohledu o čistě deskriptivní (avšak nutný) základní substrát celé práce. Výsledkem této kapitoly by měl být ucelený souhrn, či syntéza hlavních myšlenek a východisek realismu a všech souvisejících realistických teorií.

V následující části věnující se operacionalizaci – v teoretické části představených – Waltových proměnných poté dojde k výběru vhodných proměnných, které budou využité k zodpovězení naší výzkumné otázky. Krom výběru proměnných zde dojde i ke konkrétnímu představení kritérií a způsobů, jakými budou proměnné prakticky testovány a hodnoceny.

Třetí kapitola bude jakýmsi dějepravným *intermezzem*, ve kterém dojde k historickému exkurzu do významu oblasti GIUK Gap během obou světových válek, následné války studené a doby před ruskou anexí Krymu. Jakkoli by se mohla tato z velké části deskriptivní kapitola zdát spíše redundantní a možná i příliš obsáhlá, nelze ji zcela z práce vyřadit, neboť uvědomění si jistého historického kontextu a rámce, ve kterém se pohybujeme, je důležité i pro samotnou analytickou část, tedy rozbor současného významu regionu GIUK Gap a zhodnocení Waltových proměnných.

A konečně v poslední části práce dojde ke strukturované analýze současné situace GIUK Gap a zodpovězení výzkumné otázky, resp. k tomu, zda konflikt na Ukrajině a obsazení poloostrova Krym v roce 2014 ovlivnily i bezpečnostní situaci v oblasti GIUK Gap – jinými slovy, zda došlo k fenoménu, který se v prostředí mezinárodních vztahů označuje jako *spillover*.⁷ Pro tento účel budou v této závěrečné kapitole užity především již zmíněné Waltovy proměnné, které dle tohoto autora do velké míry ovlivňují vnímání hrozeb v mezinárodním prostředí a toto vnímání poté následně formuje chování konkrétních aktérů.

Mými pozorovanými aktéry budou – ostatně jak už výzkumná otázka napovídá – NATO na jedné straně a Ruská federace na straně druhé. Detailněji se pak v rámci NATO budu

---

⁵ Waltz, K. N. (1979)

⁶ Walt, S. (1985)

⁷ Pojmem *spillover* se v mezinárodních vztazích obecně označuje situaci, kdy konflikt v jedné části světa může přerůst (z angl.: „*prétécť*“) do části druhé a zde pak následně zvýšit případný konfliktní potenciál.

v určitých aspektech zaměřovat specificky na státy, které mají v tomto prostoru severního Atlantiku především kvůli své geografické poloze zvýšené národní zájmy. Jistě se tak bude jednat v první řadě o *Spojené státy americké*, dále *Kanadu*, *Dánsko*, *Norsko*, *Island* a *Velkou Británii*. V podstatnější části práce se však budu zaměřovat především na NATO jako monolitický celek (alianci).⁸ V souladu s Waltovou teorií a teorií realismu obecně však nebudu přistupovat k NATO jako k mezinárodní organizaci ale skutečně jako k alianci⁹ států která nemá výraznějších vlastní zájmy, a která vznikla a funguje primárně za účelem vyvažování hrozby ze strany Ruské federace a ochranou zájmů a bezpečnosti svých členů.

Čistě metodologicky se tedy v případě poslední části textu bude jednat o *empiricko-deskriptivní případovou studii*, kterou bychom dle teoretika společenských věd a sociologa Earla Babbieho mohli označit za čistě *explanatorní*.¹⁰ Jejím cílem totiž je „*nalézt a popsat vztah mezi různými aspekty zkoumaného fenoménu*.“¹¹ Za tímto účelem bude využito metody sledování procesu (*process tracing*).¹²

---

⁸ Aliance s malým a v tomto kontextu znamená alianci k jejímuž založení se státy dle realistů uchylují za účelem obrany nebo vyvažování. Pakliže bude dále v textu užito Aliance s velkým A, bude se jednat o konkrétní a již zobecnělé označení Severoatlantické aliance (NATO).

⁹ Walt *alianci* ve své knize *The Origins of Alliances* definuje jako „*formální nebo neformální spojení v oblasti bezpečnostní spolupráce mezi dvěma nebo více suverénními státy. Tato definice předpokládá jistou úroveň závazku a výměnu benefitů mezi oběma stranami*.“ (Walt, S. M., 1987)

¹⁰ Babbie, E. (2007)

¹¹ Ibid., str. 115

¹² Beach, D. (2017)

2. Přehled literatury a teoretická východiska práce

V této kapitole bude čtenář seznámen s hlavními myšlenkami defenzivního neorealismu, resp. neorealismu. Kvůli nezbytnému představení prvotního teoretického východiska obou teorií bude v teoretické části práce krátce popsán i realismus jako širší teoretický koncept, jak ho definovali autoři Tim Dunne a Brian C. Schmidt.¹³ V úplném úvodu této kapitoly bude rovněž věnován prostor přehledu hlavní využívané literatury a čistě geografickému vymezení oblasti GIUK Gap.

2.1. Přehled literatury

V první teoretické části budu čerpat především z kapitoly *Realism* z knihy *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations* od autorů Tima Dunnea a Briana C. Schmidta z roku 2011.¹⁴ Tento zdroj bude využit k velice stručnému, avšak potřebnému představení (neo)realismu jako celku. V dalších podkapitolách pak již budu vycházet z knihy Kennetha N. Waltze *Theory of International Politics* z roku 1979¹⁵ a především z klíčového teoretického základu mé práce, tedy ze stati Stephena M. Walta *Alliance Formation and the Balance of World Power*.¹⁶ Posledně zmíněný pramen pak bude klíčovým zdrojem i v následné kapitole, věnující se operacionalizaci.

V kapitole věnující se historickému vývoji budu vycházet z většího počtu knih či akademických statí, klíčovými zdroji však budou texty *Towards a New Arctic* od Rebeccy Pincus z roku 2015,¹⁷ *Iceland and Greenland: An American Problem* Phillipa E. Moselyho z roku 1940,¹⁸ kolektivní monografie z roku 2014 *Geopolitics and security in the Arctic: regional dynamics in a global world* editovaná autory Rolfem Tamnesem a Kristine Offerdal¹⁹ a především relativně obsáhlá kniha Johna McCannona *A History of the Arctic: Nature, Exploration and Exploitation* vydaná v roce 2012.²⁰ Vycházet zde budu i z většího počtu historických dokumentů, mapových podkladů či záznamů.

V poslední části práce, věnující se testování proměnných, poté budu využívat celé

---

¹³ Dunne, T. & Schmidt, B. (2011)

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Waltz, K. N. (1979)

¹⁶ Walt, S. (1985)

¹⁷ Pincus, R. (2020)

¹⁸ Mosely, P. (1940)

¹⁹ Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014)

²⁰ McCannon, J. (2012)

množství oficiálních strategických a zahraničně-politických dokumentů států jako například *NATO Strategic Concept*²¹ z roku 2010, *NATO 2030: United for a New Era*²² z roku 2020, *Russian Foreign Policy Concept* z let 2013²³ a 2016²⁴, britský *The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy* z roku 2021²⁵ nebo kanadský *Departmental Plan*,²⁶ vydávaný periodicky každý rok.²⁷ Tam kde takové dokumenty nebudou dostupné, budu využívat otevřených zdrojů z médií či oficiálních projevů státníků. Těch budu využívat i k doplnění již existujících oficiálních vládních dokumentů. Velice užitečnou bude pro tuto kapitolu rovněž například každoročně vydávaná publikace *The Military Balances* od *Institutu pro strategická studia*, jakož i ostatní odborné statě a monografie publikované na toto téma.²⁸

Vzhledem k prakticky nulovému pokrytí tohoto specifického tématu mezi českými autory je tak v celé práci téměř výhradně využíváno děl autorů zahraničních.

2.2. Geografické vymezení oblasti GIUK Gap

Oblast GIUK²⁹ Gap leží ve východní části Arktidy, tedy regionu, který je tradičně definován jako kruh ohraničený rovnoběžkou 66° 34' N. GIUK Gap bývá považován za jeden z příkladů tzv. *chokepointu*³⁰, tedy geografického fenoménu, kterým se se označují geografické oblasti splňující tato tři kritéria:

- 1) úzká mezinárodní námořní cesta, která může být uzavřena jak pro obchodní, tak vojenskou plavbu;
- 2) v případě takového uzavření by neměla existovat žádná jednoduše využitelná a přístupná alternativa;
- 3) námořní význam chokepointu by měl být signifikantní pro více než jeden stát, a to nejen pro státy přímořské, ale i vnitrozemské.³¹

---

²¹ NATO Strategic Concept (2010)

²² NATO 2030 (2020)

²³ Russian Foreign Policy Concept (2013)

²⁴ Russian Foreign Policy Concept (2016)

²⁵ The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy (2021)

²⁶ např.: Global Affairs: Departmental Plan (2020)

²⁷ tento přehled rozhodně není celým vyčerpávajícím souhrnem mnou užitých dokumentů

²⁸ např.: *The Military Balances* (2022); úplnější přehled všech zdrojů užitých v analytické části práce nabízí kapitola věnovaná operacionalizaci

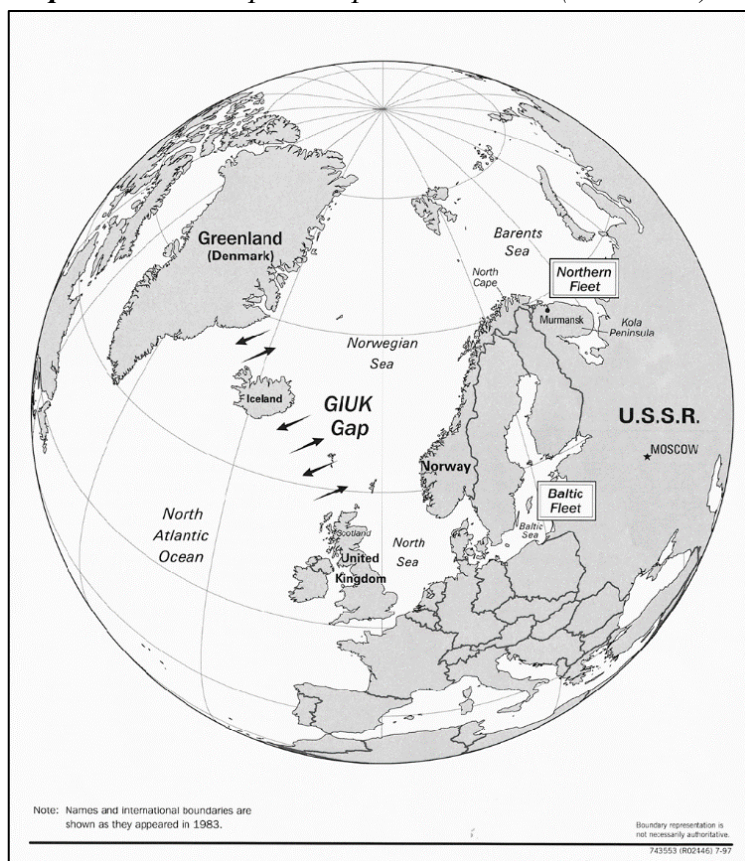
²⁹ Zkratka GIUK pochází z anglických názvů hlavních ostrovů, které tento region geograficky definují – jedná se tedy o Grónsko (*Greenland*), Island (*Iceland*) a Spojené království (*United Kingdom*).

³⁰ v překladu *škrtící bod*

³¹ Alexander, L. (1992), str. 504-506

Zároveň se lze v akademické sféře setkat s tím, že někteří autoři GIUK Gap jako chokepoint *per se* nevnímají a preferují označení strategická dopravní cesta (*strategic transit route*)³² anebo klíčový námořní terén (*key maritime terrain*).³³ Všichni autoři se však shodují na tom, že ačkoli je GIUK Gap ve srovnání s ostatními typickými chokepointy světa³⁴ relativně široký a ne tolik významný, jeho hranice jsou stále schopné omezovat ty, kteří se jím snaží proplout do Atlantického oceánu.³⁵ Krom toho dává GIUK Gap Velké Británii tradiční převahu v regionu severního Atlantiku.³⁶ Vojenské působení v takové oblasti (a to ať už ofensivní, tak defenzivní) při tom kvůli obtížnému klimatu a fyzické geografii vyžaduje velmi vysoké náklady.³⁷

Mapa 1: GIUK Gap na mapě z roku 1983. (CIA, 1997)

Námořní význam vod Dánského průlivu mezi Grónskem a Islandem a vod Norského

³² např. Rhode, B. (2019)

³³ např. Garard O. (2018)

³⁴ např. Hormuz, Gibraltar anebo Malacca

³⁵ Rhode, B. (2019)

³⁶ Marshall, T. (2018), str. 115; Politický geograf Tim Marshall ve své publikaci dále tvrdí, že „GIUK Gap byl i jedním z mnoha důvodů, proč Londýn zachvátila panika, když to roku 2014 na chvíli vypadalo, že by v referendu o skotské nezávislosti mohlo zvítězit ,ano.' Ztráta silného postavení v Severním moři a severním Atlantiku by znamenala těžkou strategickou újmu a pořádně by pošramotila prestiž toho, co by ze Spojeného království ještě zbylo.“ (Ibid.)

³⁷ Ibid.

moře a severního Atlantiku mezi Islandem, Faerskými ostrovy a Skotskem byl nezanedbatelný již před studenou válkou. Krom kanálu La Manche³⁸ totiž právě tyto vody tvoří vstupní bránu pro námořnictva států severní Evropy (především Velké Británie, ale také Belgie, Nizozemska, Francie a Ruska) do vod Atlantiku, který funguje jako jakási přirozená námořní spojnice mezi Evropou a Amerikou. Studená válka však strategický a geopolitický význam této oblasti (mimo jiné i díky rozvoji nových technologií) ještě několikrát znásobila,³⁹ a to do takové míry, že se GIUK Gap začalo v rámci NATO přezdívát kvůli hemžícím se letounům, lodím a ponorkám „*zóna smrti*.“

2.3. Realismus: Raison d'état

Za jakýsi prvopočátek realistického myšlení v mezinárodních vztazích lze označit teorii klasického realismu. Ta vznikla v meziválečném období 20. století a v období poválečném se pak stala hlavním přístupem Spojených států amerických k mezinárodní politice a mezinárodním vztahům. Za jakýsi protiproud, proti kterému se (klasický) realismus vymezuje, a naopak bývá považován liberalismus. Z význačných autorů klasického realismu lze zmínit např. Edwarda H. Carra, Reinholda Niebuhra, Hanse Morgenthaua nebo George F. Kennana.⁴⁰ Cílem této kapitoly však není představit jednotlivé vývojové fáze realismu,⁴¹ na jehož počátku právě klasický realismus stojí,⁴² nýbrž poukázat na společné prvky, které všechny tyto realistické teorie sdílejí.

Jak již bylo řečeno realismus může jako celek zahrnovat mnoho různých variací a podob, které se liší nejen obdobím svého vzniku, ale i některými svými postuláty jako takovými. Co však dle autorů Tima Dunna a Briana C. Schmidta všechny možné přístupy spojuje je krom *raison d'état*⁴³ jakýsi princip 3S.⁴⁴ Těmito *třemi s* (která vychází z prvních třech písmen anglických originálů) autoři myslí *etatismus*, *přežití*, a *soběstačnost*. Níže se jednotlivé styčné body realismu jako celku pokusím detailněji popsat.

---

³⁸ Průliv La Manche je však příliš úzký (v Doverské úžině pouze 34 km) a nadto ještě velmi dobře chráněný. (Ibid.)

³⁹ Rhode, B. (2019)

⁴⁰ Elman, C., & Jensen, M. (Eds.). (2014), str. 108

⁴¹ Vývoj realistického myšlení a všech jeho proudů velice dobře ilustruje např. již citovaný Elman, C., & Jensen, M. (Eds.). (2014) ve své knize *The Realism Reader*.

⁴² Jakkoli Dunne a Schmidt upozorňují na fakt, že se mnoho klasických realistů ve svých dílech odkazuje již na myšlenky Thúkydidése (460 př. n. l.-406 n. l.), Niccola Machiavelliho (1469-1527), Thomase Hobbese (1588-1679) nebo Jean-Jacques Rousseaua (1712-1778). (Dunne, T. & Schmidt, B., 2011, str. 86)

⁴³ národní zájem

⁴⁴ Tento princip je dle obou autorů přítomný ve všech dílech realistických autorů. (Ibid., str. 86-87)

1. *Etatismus*

Realisté tvrdí, že hlavním aktérem mezinárodních vztahů je stát (resp. státy) jako takové. *Etatismus*⁴⁵ je pak pojem, který dle Tima Dunna a Briana C. Schmidta ve svém důsledku popisuje stát jako „*legitimního reprezentanta kolektivní vůle lidí.*“⁴⁶ Tato legitimita pak umožňuje státům vykonávat svou autoritu uvnitř svého území. Oproti tomu mimo toto suverénní území států (tedy v mezinárodních vztazích) existuje dle realistů *anarchie*. Ta však spíše než totální chaos a bezpráví v realistických teoriích znamená, že v mezinárodním prostředí (na rozdíl právě od toho vnitrostátního) neexistuje žádná centrální moc, či legitimní autorita.

Z výše popsaného je více než zřejmé, že realisté v obecné rovině silně rozlišují mezi domácí a mezinárodní politikou. Tím hlavním důvodem, který je k tomuto rozlišení vede, je znovu dle Tima Dunna a Briana C. Schmidta rozdílná organizační struktura domácí a mezinárodní politiky.⁴⁷ Zatímco v domácí politice totiž existuje jakási pevná hierarchie, kdy na jejím vrchu stojí vždy stát jako takový, v mezinárodní politice žádná takováto hierarchie neexistuje a každý ze suverénních nezávislých států tedy považuje sám sebe znovu za autoritu nejvyšší.

2. *Přežití*

Prioritou⁴⁸ každého státu v mezinárodním prostředí je dle realistů zajištění jejich existence, resp. *přežití*.⁴⁹ Problémem anarchického mezinárodního prostředí ovšem je, že toto přežití nemůže státům samo o sobě zaručit. Je tak logické, že v tomto prostředí bez žádné centrální autority budou mít státy silnější (mocnější) výhodnější pozici než státy slabší. Tímto se dostáváme k dalšímu klíčovému pojmu realismu a tím je *moc*.⁵⁰ Jediným způsobem, jak dle realistů stát může přežít v anarchickém prostředí mezinárodních vztahů, je akumulace moci.⁵¹ V konečném důsledku je tedy v realismu *přežití*, kterého stát docílí prostřednictvím *akumulování moci hlavním národním zájmem* každého státu v mezinárodním prostředí.

---

⁴⁵ angl.: *statism*

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Jakkoli mohou mít i dle realistů státy jiné zájmy, přežití je pro ně vždy *conditio sine qua non*.

⁴⁹ Ibid.; angl.: *survival*

⁵⁰ angl.: *power*

⁵¹ Každý z autorů – realistů pak však již má poněkud jiný pohled na to, kolik by oné moci měly státy akumulovat, případně do jaké míry by se měli pokoušet ono moc balancovat.

3. *Soběstačnost*

*Soběstačností*⁵² realisté rozumí základní vlastnost, kterou by měl mít každý stát v anarchickém prostředí, tato vlastnost by pak měla prostupovat každým rozhodnutím a akcí, kterou stát dělá nebo plánuje udělat. V takovém prostředí je pak každý jednotlivý stát sám za sebe „odpovědný za zajištění své prosperity⁵³ a přežití.“⁵⁴ Většina realistů pak tvrdí, že by stát tuto odpovědnost za bezpečnost a přežití neměl přenášet na jiné aktéry, případně mezinárodní instituce (např. OSN). Výše již krátce zmíněný Kenneth N. Waltz a Stephen M. Walt však tvrdí, že státy mezi sebou mohou uzavírat aliance (jako např. NATO).

2.4. Neorealismus: Rovnováha moci

Za autora neorealismu, resp. strukturálního realismu je považován zmíněný Kenneth N. Waltz, který hlavní myšlenky a východiska neorealismu shrnul ve své knize *Theory of International Politics*⁵⁵ prvně vydané v roce 1979. Waltz vychází ze společného stanoviska všech realistických děl, tedy, že systém mezinárodních vztahů je anarchický, stejně tak i předpokládá, že primárním aktérem v mezinárodním prostoru je stát, jehož hlavním cílem je jeho přežití.

Zároveň podobně jako ostatní realisté tvrdí, že se státy v některých případech mohou uchýlit k vytváření aliancí.⁵⁶ Dle Waltze tím případem je situace, kdy se slabší státy snaží vyvažovat silnějšího protivníka. Cílem těchto slabších států je prostřednictvím vyvažování docílit *rovnováhy moci* v jinak zcela anarchickém systému.⁵⁷ Dle Waltze totiž není primárním cílem, či zájmem státu maximalizace vlastní moci, ale spíše zajištění vlastní (i systémové) bezpečnosti – z tohoto důvodu se státy přidávají na stranu slabších (ohrožených) států, resp. slabší aliance.⁵⁸ Z faktu, že Waltz ve svém textu mluví o slabších a silnějších státech, lze dospět k názoru, že sice uznává anarchistické uspořádání mezinárodních vztahů, zároveň však v této anarchii spatřuje alespoň nějaké částečné prvky hierarchie (silnější > slabší).

Dle Waltzovy teorie existují dva způsoby, jakými mohou státy v mezinárodním prostředí

---

⁵² angl.: *self-help*

⁵³ v originále *well-being*

⁵⁴ Dunne, T. & Schmidt, B. (2011), str. 87

⁵⁵ Waltz, K. N. (1979)

⁵⁶ A to častěji a za odlišných podmínek, než tvrdí například ofensivní realisté.

⁵⁷ Waltz, K. N. (1979), str. 132

⁵⁸ Ibid., str. 125-128

vyvažovat (balancovat) moc jiných, zpravidla silnějších států. Prvním typem je *vyvažování vnější*, které spočívá ve vytváření koalic proti silnějšímu státu, druhým typem je *vyvažování vnitřní*, jež vychází z premisy, že pouze ekonomicky i vojensky silný stát dokáže být rovnocenným protivníkem.⁵⁹ Vyvažováním vnitřním se tedy státy logicky snaží násobit a posilovat svou ekonomickou i vojenskou moc.

Oproti klasickému realismu tedy Waltzova teorie vyvažování moci tvrdí, že státy rozhodně nemají tendenci usilovat o moc bezmezně, protože tato situace by mohla mít konsekvence jak pro systém jako celek, tak především pro ně samotné, ale že mají spíše tendenci udržovat *status quo* čili *rovnováhu moci*.

2.5. Defensivní neorealismus: Rovnováha hrozby

Na Waltzovu debatu o rovnováze moci následně v roce 1985 navázal Stephen M. Walt, a to ve své stati *Alliance Formation and the Balance of World Power*.⁶⁰ Tyto myšlenky pak ještě detailněji rozvinul v knize *The Origins of Alliances* z roku 1987.⁶¹ Protože bude Waltova teorie defensivního neorealismu klíčová pro mou další práci, budu jí v této kapitole věnovat nejvíce prostoru.

Walt se s Waltzem shoduje na většině jeho neorealistických myšlenek i závěrů – znovu například tvrdí, že mezinárodní prostředí je anarchické a státy v něm usilují o své přežití. Zatímco však Waltz považuje za hlavní aspekt mezinárodního prostředí rovnováhu moci, Walt mnohem více vyzdvihuje *rovnováhu hrozeb*.

Na základě tohoto se pak Walt od Waltze liší i v pohledu na to, jakým způsobem se snaží státy balancovat, resp. na jakou stranu se státy uchylují. Zatímco Waltz tvrdí, že se státy vždy snaží vyvažovat vytvořením aliance se slabším aktérem, Walt tvrdí, že se státy mohou zachovat oběma způsoby – tedy přidáním se na stranu slabšího (*balancing*), ale i silnějšího státu (*bandwagoning*), a to vždy s cílem eliminace hrozeb pro ně samotné.⁶²

Zatímco tedy vyvažování (*balancing*) je v souladu s Waltzovou teorií rovnováhy moci, *bandwagoning* je s ní pak v přímém rozporu. Walt totiž tvrdí, že moc státy přitahuje a čím je tedy konkrétní stát silnější, tím je větší pravděpodobnost, že se ostatní (zpravidla slabší) státy budou chtít stát jeho spojenci. Stejně tak ale tvrdí, že pokud dojde k poklesu mocenské

---

⁵⁹ Ibid., str. 118

⁶⁰ Walt, S. (1985)

⁶¹ Walt, S. M. (1987)

⁶² Ibid., str. 4

kapacity onoho státu, tak je pravděpodobnější, že jeho spojenci dají přednost spíš neutralitě, či se dokonce přidají na stranu jiného silnějšího aktéra.⁶³ Jinými slovy státy dle Walta „nebalancují pouze proti větší moci, ale především proti větší hrozbě.“⁶⁴

Podle Walta lze motivace k bandwagoningu rozdělit na dva typy. Prvním typem je *defensivní bandwagoning* (tedy jistá forma *appeasementu*), kdy bandwagoner připojením se k silnějšímu státu doufá, že se vyhne útoku na jeho samého. Jako historický případ takového typu bandwagoningu Walt v textu uvádí příklad let bezprostředně předcházejících druhé světové válce. V této době docházelo k výraznému nárůstu ohrožení ze strany nacistické Třetí říše a velká část evropských států na tuto situaci reagovala právě bandwagoningem, místo toho, aby se pokusily o vyvažování hrozby expanzivního nacismu.⁶⁵

Druhým typem bandwagoningu je *ofensivní bandwagoning*, kdy bandwagoner doufá, že se mu ze spolupráce se silnějším aktérem podaří vytěžit například zisk nového území nebo válečná kořist. Walt i u tohoto typu bandwagoningu uvádí konkrétní příklad vyhlášení války Francii ze strany fašistické Itálie, a naopak vstup SSSR do války proti Japonsku v roce 1945.⁶⁶

Nejčastějším typem reakce na potenciální hrozby však stále dle Walta zůstává vyvažování (na rozdíl od neorealistů však ne vyvažování moci, ale vyvažování hrozby). K bandwagoningu se dle Walta uchylují pouze státy slabé, a to především za účelem defensivním, nejméně často se státy uchylují k ofensivnímu bandwagoningu. Walt podotýká, že hlavním důvodem toho, proč se historicky v mezinárodních vztazích nejčastěji objevuje právě vyvažování a nejméně často bandwagoning, je to, že bandwagoning (obzvláště ofensivní) je poměrně riskantní záležitostí, která se může velmi brzy otočit v případě neúspěchu silnějšího podporovaného aktéra právě proti bandwagonerovi.

V předchozí podkapitole věnované Waltzově teorii bylo již zmíněno, že tato teorie rovnováhy moci bere v potaz v podstatě pouze jedinou proměnou a tou je proměnná moci. Podle Walta je však třeba mít na paměti čtyři jiné proměnné. Těmi jsou: 1/ *agregovaná moc*; 2/ *geografická blízkost protivníka*; 3/ *ofensivní schopnosti*; a konečně 4/ *ofensivní úmysly*

---

⁶³ Ibid., str. 7

⁶⁴ Ibid., str. 8

⁶⁵ Walt, S. (1985), str. 8

⁶⁶ Ibid.

státu.⁶⁷ Vzhledem k tomu, že tyto faktory budou mimořádně důležité pro další pokračování této práce, budu jim nyní věnovat zvláštní pozornost.

Krom výše zmíněných čtyř proměnných, se kterými budu v rámci své práce dále pracovat, Walt popisuje ještě další proměnné jako například *ideologie, finanční a vojenská pomoc* nebo *politická penetrace*.⁶⁸ Tyto proměnné však nemají všeobecnou platnost a nebudu se jim tedy v tomto textu již dále a detailněji věnovat.

1. Agregovaná moc

První Waltova proměnná, která ovlivňuje vnímání hrozby – tedy agregovaná moc – tvrdí, že čím většími celkovými zdroji (např.: vojenské kapacity, obranné výdaje, technologická vyspělost apod.) stát disponuje, tím větší hrozbu bude představovat pro ostatní státy. Walt znovu uvádí příklad *Americké Grand Strategy* definované Walterem Lippmannem a George Kennanem, na základě které měly Spojené státy zamezit jakémukoli státu v kontrole kombinovaných zdrojů průmyslové Euroasie a za tímto cílem navrhovali i případnou americkou intervenci ve prospěch jakékoli avšak vždy slabší strany.⁶⁹ Jinými slovy řečeno, případné získání většího množství zdrojů v Eurasii jedním aktérem by USA vedlo ke zvýšenému vnímání hrozby a následnému vyvažování podporou slabšího aktéra.

Walt ovšem také podotýká, že agregovaná moc má krom možnosti potrestání svých nepřátel i možnost a schopnost odměnit své spojence. Proto výsledkem reakce slabšího státu na zvýšenou agregovanou moc silnějšího aktéra nemusí být pouze vyvažování, ale i případný *bandwagoning*.⁷⁰

2. Geografická blízkost protivníka

Další proměnnou je geografická blízkost. Je logické, že čím je geografická blízkost mezi dvěma státy větší (tedy jsou si blíže), tím bude i případné vnímání hrozby vyšší a *vice versa*, tedy čím je vzdálenost větší, tím je i vnímání hrozby nižší. A stejně jako v předchozím případě proměnné agregované moci, může i geografická blízkost protivníka vyústit v reakci vyvažování, nebo *bandwagoningu*.

Walt tvrdí, že pokud je reakcí na geograficky blízkou hrozbu vyvažování, poté lze

---

⁶⁷ Ibid., str. 9

⁶⁸ Ibid., str. 21-33

⁶⁹ Walt, S. (1985), str. 9

⁷⁰ Ibid., str. 10

očekávat tvorbu aliancí.⁷¹ Jako historický příklad uvádí mimo jiné Francii a nám blízkou meziválečnou *Malou dohodu*, jejímž členem bylo i tehdejší Československo.⁷² Naopak pokud je reakcí na geograficky blízkou hrozbu bandwagoning, poté lze očekávat tvorbu *sfér vlivu*. Jako příklad takového jednání pak Walt uvádí historický případ Finska, které se prve na dvakrát během pěti let vojensky střetlo s geograficky blízkým a silnějším Sovětským svazem, aby nakonec dalo před vyvažováním přednost bandwagoningu.⁷³

3. *Ofensivní schopnosti*

U této proměnné Walt vychází z předpokladu, že ne všechny státy mají stejně silné ofensivní schopnosti – případně dokonce nemají ofensivní schopnosti žádné a dokážou se tak pouze vojensky bránit. Zde tvrdí, že státy s většími ofensivními schopnostmi spíše tímto jednáním vyprovokují balancování, tedy zformování aliance proti nim než bandwagoning.⁷⁴ Historickým příkladem by dle Walta byla situace Velké Británie během první světové války, kdy vzrůstaly obavy z ofensivně stále silnějšího německého námořnictva, až Velká Británie nejenomže začala posilovat vlastní námořní kapacity, ale ještě navíc zintenzivnila námořní spolupráci s Francií a Ruskem.⁷⁵

Zároveň však i zde existuje možnost bandwagoningu se státem s většími ofensivními schopnostmi, a to v případě, kdy slabší stát s tímto ofensivně schopnějším přímo sousedí a zároveň je daleko od potenciálních spojenců. V takovém případě si slabší stát s cílem zachovat si vlastní přežití zvolí právě bandwagoning.⁷⁶ Zde Walt žádný historický příklad nenabízí, dle mého názoru by se však znovu nabízela historická paralela vztahů mezi SSSR a Finskem, které se nakonec k bandwagoningu uchýlilo.

4. *Ofensivní úmysly*

Jako poslední všeobecně platnou proměnnou ovlivňující vnímání hrozby si Walt určil ofensivní úmysly. V kombinaci s výše zmíněnými proměnnými je dle Walta velmi důležité, jak je potenciaálně silný stát vnímán, resp. jak moc agresivně působí jeho chování na jiné státy. Walt tvrdí, že pokud stát působí až příliš agresivně (ofensivně), tak do velké míry zvyšuje své šance, že proti němu bude sestavena aliance.⁷⁷ Jinými slovy, pokud je stát

---

⁷¹ Ibid., str. 11

⁷² Dále pak Rumunsko a Jugoslávie.

⁷³ Walt, S. (1985), str. 11

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ibid., str. 12

považován

za agresora, bývá proti němu častěji sestavena aliance, pokud stát nepůsobí agresivním, ale spíše defensivním dojmem, pak bývá častější bandwagoning s tímto státem.

Za empirický příklad znovu uvádí mimo jiné situaci hitlerovského Německa, avšak již v průběhu druhé světové války. V této době Třetí říše působila natolik agresivním dojmem a prokazovala natolik silné ofensivní úmysly, že se proti ní nakonec úspěšně postavila velmi početná hitlerovská koalice států.⁷⁸

Shrnutí

Výše v textu jsou detailněji rozebrány čtyři hlavní Waltovy proměnné, které ovlivňují vnímání hrozeb v mezinárodním prostoru. Prakticky u všech čtyřech proměnných může být výsledkem buď vyvažování hrozby anebo bandwagoning. Vždy záleží pouze na míře zastoupení té které konkrétní proměnné, případně i na dalších faktorech, které výslednou reakci ovlivňují. Za účelem závěrečného shrnutí vlivu jednotlivých proměnných na výsledné chování států jsem připravil následující zjednodušující tabulku (viz *Tabulka 1*).

Tabulka 1: *Vyvažování hrozeb dle Stephena M. Walta (Walt, S., 1985; tabulka autor)*

Proměnná	Okolnosti hrozby/kapacity protivníka	Pravděpodobná výsledná reakce
<i>Agregovaná moc</i>	velké množství agregované moci jako hrozba pro vlastní zájmy	vyvažování
	velké množství agregované moci, při které již nelze vyvažovat, a které tvoří bezprostřední hrozbu pro vlastní přežití; případná "touha po odměně" od silnějšího aktéra	bandwagoning
<i>Geografická blízkost protivníka</i>	relativní geografická blízkost, ale ne společné hranice	vyvažování
	obvykle výrazně menší stát, který přímo sdílí hranice se silným aktérem	bandwagoning
<i>Ofensivní schopnosti</i>	vyšší ofensivní schopnosti	vyvažování
	přímý pocit ohrožení z vyšší ofensivní schopnosti (typicky společné hranice) a zároveň velká vzdálenost od potenciálních spojenců	bandwagoning
<i>Ofensivní úmysly státu</i>	vysoká agresivita, velké ofensivní úmysly státu, které jsou přímým ohrožením životních zájmů	vyvažování
	menší agresivita, spíše defensivní úmysly státu	bandwagoning

⁷⁸ Ibid., str. 12-13

3. Operacionalizace Waltových proměnných

Dříve než dojde k zodpovězení výzkumné otázky stanovené v úvodu této práce, tak je třeba provést operacionalizaci stanovených proměnných. V této kapitole tedy budou znovu rozvedeny jednotlivé Waltovy proměnné s tím rozdílem, že se nyní zaměřím na jejich konkrétní aplikaci v kontextu GIUK Gap. Stejně tak zde bude i popsáno, jakým způsobem a na základě jakých zdrojů bude v analytické části práce testování těchto proměnných probíhat.

1. Agregovaná moc

Při analýze této proměnné budou zcela klíčové vojenské kapacity a obranné výdaje. V případě Ruské federace (především v oblasti GIUK Gap) totiž mohou právě tyto kapacity hrát významnou roli při vyhodnocování a vnímání ruské hrozby ze strany NATO a *vice versa*. Je tedy velice důvodné se na základě Waltovy teorie domnívat, že pokud Ruská federace, či NATO disponují kvantitativně, ale též kvalitativně převažujícími vojenskými kapacitami bude je druhá strana vnímat jako hrozbu pro svou vlastní bezpečnost a zájmy v oblasti obecně.

Proto bude součástí analytické části práce porovnání vojenských kapacit obou aktérů (tedy Ruské federace a NATO) a to jak v oblasti konvenčních, tak nekonvenčních (především jaderných) zbraní. Porovnání bude činěno mimo jiné s důrazem na geografický prostor GIUK Gap (v případě Ruské federace tedy kapacity např. Severní flotily,⁷⁹ v případě NATO poté např. kapacity koncentrované na základnách v Grónsku – např. Thule a na Islandu - např. Keflavik). Stejným způsobem budou porovnány celkové výdaje na obranu a kapacity Ruska a NATO, a to jak v absolutních, tak relativních číslech. U obou faktorů (tedy vojenských kapacit a obranných výdajů) porovnáám období krátce před ruskou invazí na Krym, tedy období roku 2013, a období aktuální, tedy roku 2022.

Vycházet zde budu především z informací obsažených v každoročně vydávané publikaci *The Military Balances* od *Institutu pro strategická studia*⁸⁰ nebo ze statistické databáze *Statista*,⁸¹ dále *Stockholmského mezinárodního institutu pro výzkum míru*⁸² anebo

---

⁷⁹ Námořní flotila se základnou v Severomorsku, pro kterou je oblast Arktidy, severního Atlantiku, a tedy i GIUK Gap klíčovou oblastí zájmu.

⁸⁰ např.: *The Military Balances* (2022)

⁸¹ např. *Statista* (2022)

⁸² např. *SIPRI Military Expenditure Database* (2021)

analytického serveru *Global Firepower*, který se srovnávání vojenských konvenčních kapacit 142 zemí světa ale i NATO jako celku věnuje již od roku 2006.

2. Geografická blízkost protivníka

U této proměnné budu analyzovat především to, zda geografická blízkost aliance NATO a Ruska v regionu severního Atlantiku, resp. přímo GIUK Gap vede ke zvýšenému vnímání hrozby oběma aktéry a následnému nárůstu geopolitického a strategického významu oblasti GIUK Gap. Součástí této analýzy bude zhodnocení vzájemné „blízkosti“ výstavby nových a modernizace stávajících vojenských základen v regionu, zhodnocení četnosti narušení vzdušného prostoru NATO letouny Ruské federace apod.

U této proměnné se budu opírat především o odborné statě popisující geografický rozměr ruské námořní strategie (především pak strategii tzv. bastionu),⁸³ stejně tak budou důležité i sekundární zdroje z různých médií,⁸⁴ které popisují např. rozvoj a modernizaci základen NATO v Norsku, či pravděpodobné brzké rozšíření Aliance o Finsko a Švédsko, čerpat budu rovněž z datasetu *Russian Military Incident Tracker* amerického projektu *American Security Project*.⁸⁵

3. Ofensivní schopnosti

Předposlední Waltovou proměnnou jsou ofensivní schopnosti. Na základě této proměnné lze zanalyzovat způsob, jakým jeden aktér dokáže ohrozit územní integritu a celkovou suverenitu aktéra druhého. Konkrétně se jedná o strukturu velení armády a vedení státu a následné (spíše strategické) schopnosti vést úspěšnou válku. To ofensivní schopnosti odlišuje od již zmíněné agregované moci, která popisuje striktně pouze vojenské kapacity.

Zprvu budou představeny vojenské a strategicko-politické struktury Ruské federace i NATO, aby bylo zřejmé, jakým způsobem dochází u obou aktérů ke strategickým rozhodnutím a kdo za ně tedy i následně nese odpovědnost. Ve druhé části pak dojde především k prezentaci a analýze četnosti a velikosti vojenských cvičení obou aktérů, která byla konaná v prostoru severního Atlantiku, resp. Arktidy. Při analýze této proměnné budu ve svém textu vycházet ze strategických dokumentů obou aktérů, otevřených sekundárních zdrojů z médií, ale také z monografií a odborných statí věnujících se tomuto tématu.

---

⁸³ např. Boulègue, M. (2019)

⁸⁴ např. The Barents Observer (2011) nebo The New York Times (2017)

⁸⁵ Russian Military Incident Tracker (2022)

4. *Ofensivní úmysly*

Tato Waltova proměnná hodnotí agresivnost chování aktérů v mezinárodním prostředí, a to na diplomatické a zahraničně-politické úrovni. Cílem této části bude, zda zahraničně-politické (ofensivní) úmysly aktérů jsou vnímány druhým aktérem jako agresivní – v takovém případě totiž dle Walta obvykle dojde k vytvoření široké koalice států, jež se snaží aktéra s agresivními úmysly vyvažovat (tedy konfrontovat).

U analýzy této konkrétní proměnné budu vycházet především z oficiálních zahraničně-politických dokumentů obou stran jako např. *Russian Foreign Policy Concept* z let 2013⁸⁶ a 2016⁸⁷ nebo *NATO Strategic Concept* z roku 2010⁸⁸ a strategických dokumentů vybraných Aliančních států. Stejně jako v případě geografické blízkosti budou i tyto oficiální dokumenty vhodně doplněny informacemi z otevřených sekundárních mediálních zdrojů či z oficiálních projevů státníků.

---

⁸⁶ Russian Foreign Policy Concept (2013)

⁸⁷ Russian Foreign Policy Concept (2016)

⁸⁸ NATO Strategic Concept (2010)

4. Vývoj geopolitického a geostrategického významu GIUK Gap

Geopolitický význam severní oblasti Atlantického oceánu se markantně proměňoval. Od oblasti, která stála dlouhá století na pozadí velkých světových událostí a konfliktů, se v průběhu první světové války stala regionem, na který se začal soustředit velký počet politických geografů, ale i vojenských stratégů. Svou roli v tom bezesporu sehrál technický pokrok, který umožnil praktické (byť ještě relativně řídké) využití letounů, ponorek a torpédových člunů.⁸⁹

Zdokonalení výše zmíněné techniky během druhé světové války, ale především potřeba udržovat průchodnost *SLOCs*⁹⁰ mezi USA, resp. Kanadou a Evropou, resp. její atlantickou periferií, pak z oblasti severního Atlantiku vytvořilo skutečný geopolitický a geostrategický *hotspot*, jehož ovládnutí bylo životně důležité jak pro bezpečné proplutí spojeneckých konvojů mezi USA a západní Evropou (potažmo SSSR), tak pro německé (převážně ponorkové) operace. V této době se rovněž výrazně prosazuje – jako z geopolitického pohledu nejdůležitější subregion – právě mnou sledovaný chokepoint GIUK Gap.

Během studené války se naopak tato oblast stala místem mnohdy velmi vyostřených třenic mezi reprezentanty bipolárního uspořádání světa – USA a SSSR. Tomu odpovídala i míra militarizace především grónského, ale i islandského území, která mnohdy bohužel korelovala s ohromnými ekologickými škodami, o kterých bude v tomto textu na několika místech také zmínka.

S ohledem na omezený rozsah práce i relativně marginální význam oblasti během první světové války, výrazně větší význam během druhé světové války a historické blízkosti období studené války bude právě posledním dvěma historickým etapám věnováno v této práci nejvíce prostoru. V poslední podkapitole pak bude pozornost věnována období geopolitického a geostrategického významu před obsazením Krymu a konfliktu na Ukrajině.

---

⁸⁹ Jedním z příkladů takových politických geografů by byl bezesporu Alexander P. de Seversky rusko-americký propagátor strategického vojenského využití vzdušných sil. Ten již v roce 1950 poukazoval na geografickou blízkost USA a SSSR, která se významně snížila právě možným využitím přeletů přes oblast severního pólu. (de Seversky, 1950)

⁹⁰ Zkratka z anglického *Sea Lines of Communication*. Obecně lze takovou komunikaci popsat jako strategicky významnou námořní cestu. (srov. Peele, R., 1997)

4.1. Světové války: Prolog geopolitického významu oblasti

Nárůstu geopolitického významu regionu severního Atlantiku, potažmo právě GIUK Gap ve 20. století velice přispěl technologický rozvoj do té doby neznámé vojenské techniky jako letounů, ponorek, odolnějších válečných lodí a torpédových člunů,⁹¹ které byly schopné operovat v tak specifickém prostředí, jakým GIUK Gap je. První náznaky militarizace této oblasti, která dlouhá staletí zůstávala spíše na okraji světového dění,⁹² lze sledovat již během první světové války, největšího nárůstu geopolitického a geostrategického významu však tento prostor dostal až během druhé světové války. Významu GIUK Gap během obou těchto tragických světových konfliktů se bude věnovat právě následující kapitola této práce.

4.1.1. První světová válka: Počátky zájmů o oblast

První světová válka tvořila skutečný předěl ve strategickém a geopolitickém vnímání prostoru GIUK Gap, který se stal (podobně jako během následující světové války) významným chokepointem, kterým procházelo hned několik SLOCs, krucióálních pro efektivní zapojení Spojených států a Kanady do tohoto konfliktu.⁹³ Tyto SLOCs byly významné především pro dopravu spojeneckých dodávek do Velké Británie, a především pak do Ruska.

Jako cílové přístavy spojeneckých konvojů do Ruska byly totiž kvůli německé kontrole Baltského moře a Otomanské kontrole úžin vedoucích do Černého moře zvoleny logicky právě Archanagelsk a od roku 1916 také Murmansk,⁹⁴ oba v severozápadní části země. Vzhledem k tomu tedy musel jakýkoli konvoj proplout na své cestě jednou ze SLOCs procházejících GIUK Gap. Objem spojeneckých⁹⁵ dodávek Rusku byl při tom enormní. Již v roce 1915 se jednalo o 700 000 tun uhlí a 500 000 tun ostatního nákladu (především munice a dalších zásob) a v roce 1917 už o celkovém objem 2,5 milionu tun.⁹⁶ Ztracený, či zkrátka z různých důvodů nedopravený materiál tvořil například v roce 1916 pouhá 3 %

---

⁹¹ Přehledné a stručné shrnutí vývoje vojenských technologií během první a druhé světové války nabízí například kapitola *Technological Advances Of WWI and WWII* v knize Hagler, G. (2018), str. 41-49

⁹² Byť i před začátkem 20. století lze sledovat jisté (avšak velmi omezené) geopolitické zájmy, i přímé vojenské střety určitých aktérů (především skandinávských zemí, Ruska a Anglie) v této oblasti. Vojenské střety však byly relativně marginální a obvykle se odehrávaly na pozadí mnohem větších konfliktů, které měly svůj původ zcela jinde. Více o geopolitickém významu severního Atlantiku před 20. stoletím se lze dočíst např. ve stati Tamnes, R.; Holtsmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014), str. 14-19 nebo v knize McCannon, J. (2012), str. 27-192

⁹³ srov. Pincus, R. (2020)

⁹⁴ resp. do únorové revoluce roku 1917 Romanov

⁹⁵ Tedy britských, francouzských a amerických.

⁹⁶ Halpern, P. G. (1994), str. 135

z celkových vypravených dodávek.⁹⁷

Větší hrozbou než nepřátelská aktivita německého námořnictva, především pak ponorek (*U-boats*), byly pro spojenecké lodi silně nehostinné přírodní podmínky. Důvodem byla i účinná ochrana spojeneckých konvojů spočívající nejen v dostatečném počtu doprovodných lodí, ale například i v pokládání pásů min (například *North Sea Mine Barrage*), jejichž cílem bylo zamezení proplouvání německých ponorek do prostoru severního Atlantiku (viz *Mapa 2*).

Mapa 2: *North Sea Mine Barrage v Severním moři během první světové války (Naval History and Heritage Command, 1918)*

⁹⁷ Ibid.

Po pádu carského režimu a vystoupení Ruska z války se GIUK Gap stal na jaře a v létě 1918 klíčový pro dopravu francouzských, britských a amerických jednotek do Archanagelsku a Murmansku.⁹⁸ Tentokrát byl však účel spojenecké operace⁹⁹ odlišný, a to zamezit získání do té doby dopravovaných spojeneckých zbraní a materiálu Německem. Krom využívání SLOCs bylo v tuto dobu pro GIUK region typické rovněž rozmíst'ování meteostanic, jejichž předpověď byla důležitá pro plánování jak spojeneckých, tak německých námořních operací, jak v Atlantiku, tak i na pobřeží západní Evropy.¹⁰⁰

Většina autorů¹⁰¹ se však shoduje, že jakkoli se dá první světová válka považovat za jakýsi předěl ve strategickém a geopolitickém uvažování o severním Atlantiku, nebyla intenzita bojů v této oblasti během této války nikterak vysoká a už vůbec ne srovnatelná s rozsahem konfliktů během následující druhé světové války, která teprve naplno obnažila strategický potenciál oblasti.

Rovněž počet států, které by v této oblasti měly své geopolitické a geostrategické zájmy, byl relativně nízký. Během průběhu války to zcela jistě byly kvůli svým zásobovacím konvojm spojenecké státy (Francie, Velká Británie a USA), dále Německo, které se pokoušelo tyto konvoje eliminovat a pasivně i Rusko, pro které tyto konvoje byly určeny. Pasivně i proto, že Rusko, resp. SSSR po bolševické revoluci v roce 1917 soustředilo své obranné prostředky v drtivé většině do vzdušných sil a sovětská námořní přítomnost v Arktidě byla prakticky nulová. To se změnilo až ve 30. letech 20. století, kdy byla sovětská industrializace již na takové úrovni, že Stalin nařídil vznik *blue-water navy*¹⁰² a založení v současnosti významné námořní základny Severní flotily na poloostrově Kola.¹⁰³

---

⁹⁸ srov. McCannon, J. (2012), str. 195; Tamnes, R.; Holtsmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014), str. 19

⁹⁹ Spojencům v této operaci vydatně pomáhali i Bělogvardějci vedení Yevjeniem Millerem. (McCannon, J., 2012, str. 195)

¹⁰⁰ McCannon, J. (2012), str. 194

¹⁰¹ srov. již několikrát citovaný McCannon, J. (2012); Tamnes, R.; Holtsmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014) nebo Pincus, R. (2020)

¹⁰² definice *blue-water navy* je například dle Námořní doktríny Spojeného království následující: „*blue-water navy odkazuje na námořní síly, schopné operovat na otevřených oceánech nebo volném moři.*“ Krom *blue-water navy* existuje též *green-water* a *brown-water navy*, tyto síly poté naopak operují pouze v blízkosti pobřežních vod a přístavů (*green*), resp. v řekách a jejich ústích (*brown*). (Joint Doctrine Publication, 2017, str. 35)

¹⁰³ Tamnes, R.; Holtsmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014), str. 19; Ve třicátých letech byla však velikost této flotily ještě relativně omezená a její hlavní operační úkol bylo podporovat operace armády a ochraňovat interní sovětské SLOCs podél sibiřského pobřeží – tzv. Severní mořskou cestu (*Severnyj morskoy put*). (Ibid.)

4.1.2. Druhá světová válka: Oblast jako strategický koridor

Jednou z německých válečných priorit bylo právě narušení SLOCs, procházejících severním Atlantikem, konkrétně GIUK Gap. Důvod je samozřejmě nasnadě. Právě tyto SLOC totiž opět tvořily strategicky významnou spojnici mezi transatlantickými spojnici – tedy USA a Velkou Británií (v pozdějších letech války pak i SSSR).

Nejenže se touto cestou na základě *Lend-Lease Act*¹⁰⁴ iniciované Franklinem D. Rooseveltem minimálně od března 1941 na britské ostrovy dopravovala válečná technika, zbraně, ropa apod., ale samozřejmě i naprosto běžné zásoby určené širokému britskému obyvatelstvu.¹⁰⁵ Od dubna toho samého roku byl navíc *Lend-Lease Act* rozšířený o Čínu a od září i o SSSR.¹⁰⁶ Do SSSR pak do konce války doplulo severní cestou celkem 40 spojeneckých konvojů o celkovém počtu 800 lodí.¹⁰⁷ Objem takto dopravovaného nákladu se odhaduje na celkem 4 miliony tun.¹⁰⁸ Velká část těchto lodí pak proplouvala právě GIUK Gap.¹⁰⁹ Tyto konvoje byly přímo ohrožovány německým námořnictvem, které působilo ze základen v okupovaném Norsku, a především díky této geostrategické výhodě byly nyní německé vzdušné síly minimálně zpočátku spolupráce mezi Západem a SSSR schopné významně omezovat proplouvání spojeneckých konvojů GIUK Gap.¹¹⁰

---

¹⁰⁴ Plné znění *Lend-Lease Act* lze nalézt v US Congress (1941), str. 31

¹⁰⁵ Suprun, M. (2019)

¹⁰⁶ srov. Ibid. a McCannon, J. (2012), str. 229

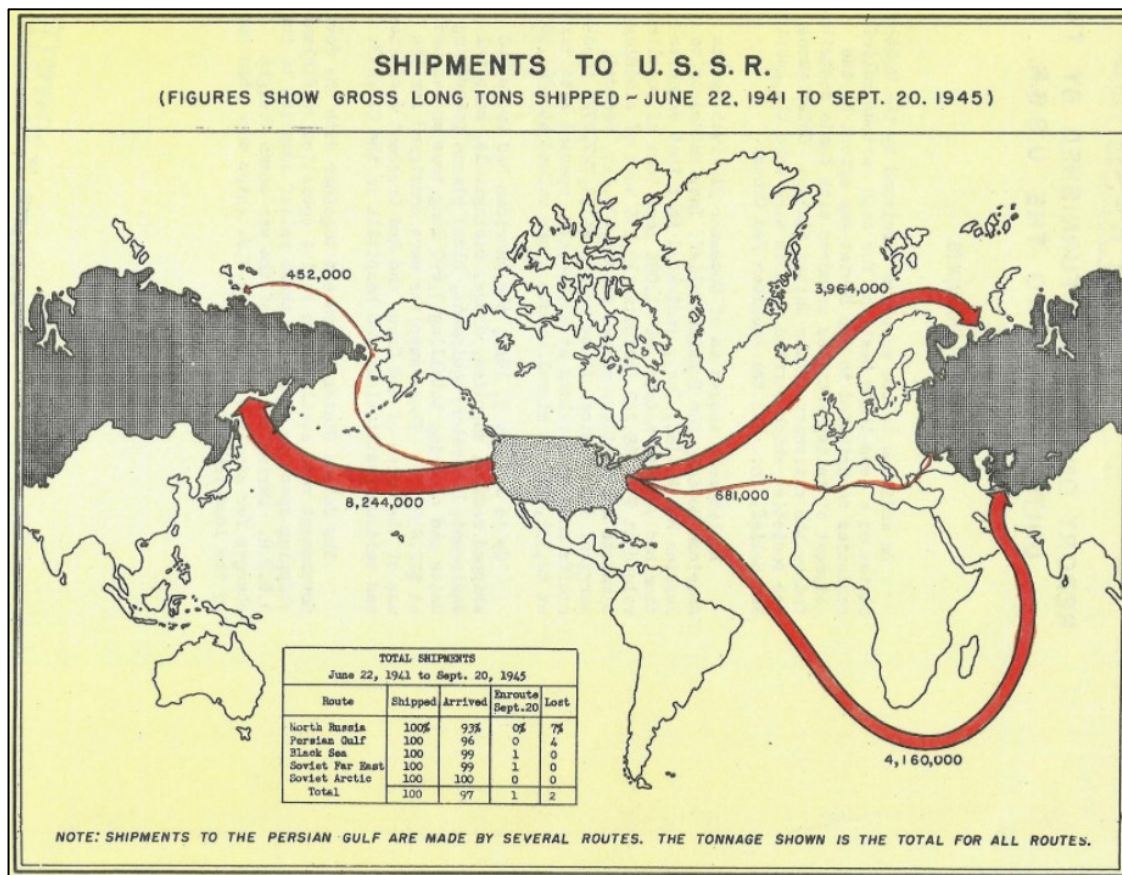
¹⁰⁷ McCannon, J. (2012), str. 231

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Severní cesta byla jednou z celkově pěti cest, které pro své konvoje využívali Spojenci. Jakkoli objem dodávek transportovaný skrz Pacifik nebo Perský záliv převyšoval objem dodávek dopravovaný přes GIUK Gap, severní cesta byla obzvláště v počátku války naprosto klíčovou.

¹¹⁰ Report, který si nechalo po konci války zpracovat americké ministerstvo zahraničí ukazuje, že objem „ztraceného“ nákladu transportovaného severní cestou byl nejvyšší ze všech pěti cest – viz *Mapa 3*.

Mapa 3: Schéma objemu pomoci distribuovaných po různých cestách z USA do SSSR během druhé světové války. (US Military History Institute, 1945, str. 29)

V dubnu 1941 pak stále neutrální Spojené státy vyhlásily tzv. *American Western Hemisphere Defense Zone*, na základě které, poté po domluvě s Brity převzaly správu do té doby Velkou Británií okupovaného Islandu. A následně po souhlasu dánského velvyslance v exilu Henrika Kauffmanna¹¹¹ získaly i svolení umístit své jednotky v Grónsku, k jehož obraně se zároveň po dobu německé okupace Dánska zavázaly.¹¹²

Na základě této dohody začaly USA na grónské půdě budovat tzv. *Blue Bases*.¹¹³ Tyto Blue Bases pak sloužily mimo jiné ke vzdušné ochraně výše zmíněných transatlantických námořních konvojů. Po konci druhé světové války byly všechny tyto základny Američany opuštěny, resp. předány zpět dánské vládě.¹¹⁴ Jedinou výjimku tvořila dnes asi nejznámější

¹¹¹ Oficiální dohoda *The Agreement relating to the Defense of Greenland* byla za účasti právě tohoto muže podepsána 9. dubna 1941 ve Washingtonu D. C. (Joint Committee Annual Report, 2011, str. 27)

¹¹² McCannon, J. (2012), str. 227

¹¹³ Úplný seznam všech třinácti *Blue Bases* lze nalézt například v Joint Committee Annual Report (2011), str. 27

¹¹⁴ V jakém stavu byly tyto základny „předány“ Dánsku, v jakém stavu se nyní nachází a jak velkou ekologickou hrozbou jsou pro místní životní prostředí i obyvatelstvo, dobře popisuje např. National Geographic (2018)

základna *Thule Base*, která sehrála velkou roli i během následující studené války a jako základna amerického letectva funguje doposud.

Druhým důvodem zvýšeného zájmu obou válčících stran o oblast GIUK Gap (především pak východního Grónska) byla opět meteorologie.¹¹⁵ Přesné meteorologické předpovědi tvořily velmi důležitou součást jakéhokoli plánu spojenecké vojenské operace v Evropě (od nejmenších akcí až po invazi v Normandii v roce 1944), ale samozřejmě i jakékoli operace německé.¹¹⁶ Zatímco spojenci k meteorologickým předpovědím využívali krom jiného i již zmíněných *Blue Bases*, německá protistrana musela spoléhat na mnohem nebezpečnější způsob meteorologického pozorování – tedy na stanice umístěné na plujících lodích, či ponorkách.¹¹⁷

Jestliže v případě první světové války jsem jako konkrétní příklad strategického využití oblasti uváděl *North Sea Mine Barrage*, v kontextu druhé světové války by tím příkladem mohla být německá operace *Rheinübung* z května 1941, jejímž cílem byla eliminace spojeneckých konvojů putujících do Velké Británie. Tato operace následně kulminovala až do jedné z největších námořních bitev 2. světové války známé pod názvem *Bitva o Dánský průliv*, na jejímž konci stálo potopení německé bitevní lodi *Bismarck* – tehdejší chlouby německého námořnictva – 27. května 1941 (viz *Mapa 4*).¹¹⁸

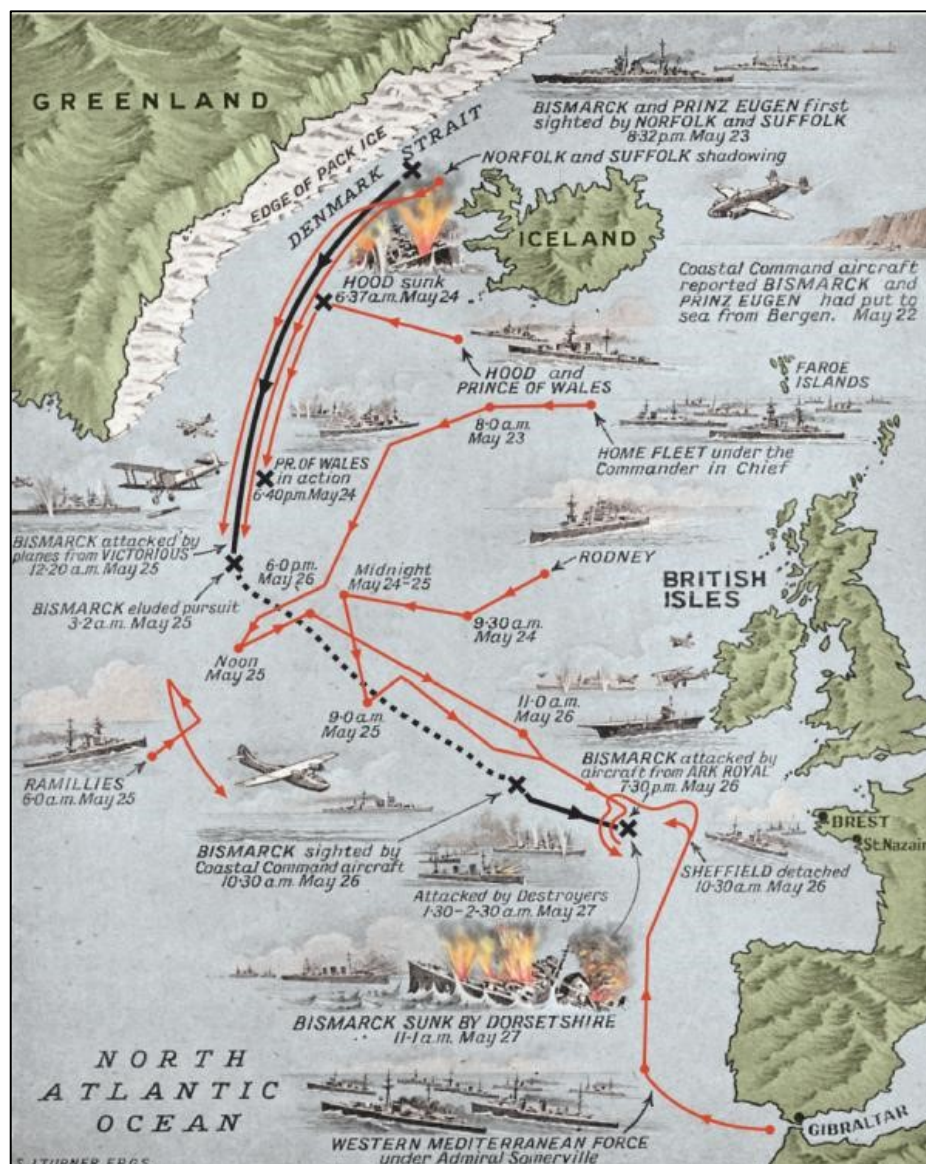
¹¹⁵ Pincus, R. (2020), str. 51

¹¹⁶ McCannon, J. (2012), str. 224, srov. Pincus, R. (2020), str. 51

¹¹⁷ McCannon, J. (2012), str. 224

¹¹⁸ Shirer, W. (2017), str. 145

Mapa 4: Potopení německé bitevní lodi Bismarck. (Military History Matters, 2011)

Seznam států, které měly v době druhé světové války geopolitické a geostrategické zájmy v oblasti GIUK Gap je velmi podobný seznamu států z první světové války. Díky zásobovacím konvojm to byly opět spojenci (USA, Velká Británie a Francie), dále Německo, které se opět tyto konvoje snažilo eliminovat,¹¹⁹ a SSSR, které však na rozdíl od první světové války a období těsně po ní, mělo nyní již relativně početné a efektivní námořnictvo dislokované především na poloostrově Kola v rámci tzv. Severní flotily. Zcela novým hráčem po ukončení války – jakkoli spíše slabším – byl pak Island, který v červnu 1944 získal nezávislost na Dánském království. Z této podkapitoly je tedy zřejmé, že vojenské a geostrategické využití oblasti (i na základě technologického vývoje) během

¹¹⁹ Nyní výrazně četnější a úspěšnější než během předchozí světové války.

druhé světové války bylo na výrazně vyšší úrovni než v případě předchozího světové konfliktu, kdy byly větším ohrožením spíše přírodní podmínky než střety s nepřátelskými plavidly. Oba světové konflikty však stále tvoří spíše symbolickou předehru následující studené válce, která, jak již bylo zmíněno, z oblasti severního Atlantiku a specificky GIUK Gap vytvořila skutečný geopolitický hotspot.

4.2. Studená válka: Vrchol geopolitického významu oblasti

Se stupňující se tenzí mezi SSSR a USA po konci druhé světové války bylo čím dál tím více zřejmé, že region GIUK Gap nepřijde o svůj geopolitický a geostrategický význam ani v nadcházející historické etapě. Už v roce 1948 při washingtonských debatách o budoucím uspořádání vznikajícího bezpečnostního paktu mezi USA a západní Evropou¹²⁰ si byli všichni účastníci dobře vědomi, že jakákoli podoba severoatlantického bezpečnostního paktu, která by nezahrnovala Norsko, Dánsko, Island a Grónsko bude zcela nekompletní.¹²¹ Mimochodem už v roce 1946 nabídly Spojené státy, vedené Harry S. Trumanem, Dánsku 100 milionů dolarů ve zlatě za odkup Grónska jako klíčového strategického regionu pro bezpečnost USA.¹²² Dokumenty popisující tento návrh byly zveřejněny *The Associated Press* v roce 1991 a prokazují, že dobře známý návrh na odkup Grónska americkým prezidentem Donaldem J. Trumpem v roce 2019 rozhodně nebyl historicky prvním.

V zápise ze stejného washingtonského jednání se pak rovněž dočteme, že konkrétně „*Grónsko a Island jsou pro bezpečnost USA a Kanady mnohem důležitější než některé země západní Evropy,*“ a že „*most napříč Atlantikem může být kolektivním obraným uspořádáním, které bude všechny severoatlantické země spojovat.*“¹²³ Výše zmíněnému také odpovídá všeobecně známý fakt, že pod zakládajícím dokumentem NATO, *Washingtonskou smlouvou* ze 4. dubna 1949 nalezneme krom jiných¹²⁴ i podpisy reprezentantů Norska, Dánska a Islandu.¹²⁵

V této kapitole je na několika místech zmíněno, že modernější letouny a námořní plavidla byla hlavním technologickým hybatelem většího významu GIUK Gap regionu

---

¹²⁰ IV. setkání *Washington Exploratory Talks on Security*, konané 8. července 1948, zápis z nich možné přečíst v FRUS (1948)

¹²¹ FRUS (1948), str. 167

¹²² The Associated Press (1991)

¹²³ FRUS (1948), str. 165

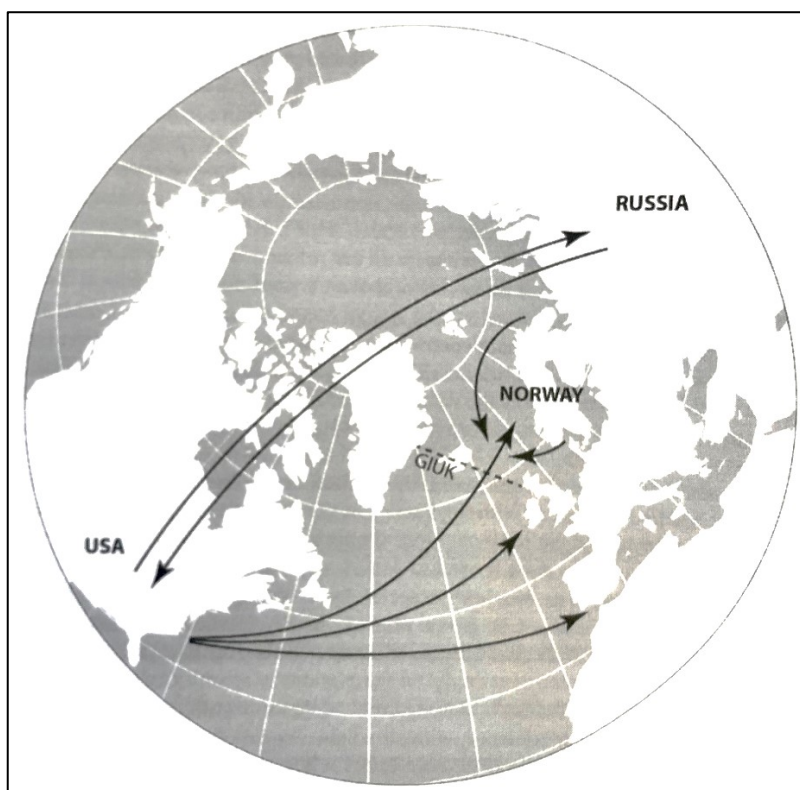
¹²⁴ tedy Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Francie, Spojeného království, USA, Kanady, Portugalsko a Itálie (Washingtonská smlouva, 1949)

¹²⁵ Washingtonská smlouva (1949)

během druhé světové války. Modernizace v oblasti leteckých technologií (především strategických bombardérů) byla klíčová pro zvýšený geopolitický význam oblasti i během studené války. V tomto kontextu je třeba vzpomenout Alexandra de Severskyho – amerického propagátora role vzdušných sil – který v roce 1950 ve svém díle *Air Power: Key to Survival*¹²⁶ upozorňoval na relativní geografickou blízkost SSSR a USA. Seversky byl ve své době jedním z prvních, který si uvědomoval, že oblast do té doby strategicky nevyužívané Arktidy by mohla s rozvojem strategických bombardérů a tím pádem zkrácením relativní vzdálenosti mezi SSSR a USA, znamenat možné ohrožení pro bezpečnost Spojených států (viz *Mapa 5*).¹²⁷

Tato hrozba byla však dle některých autorů Spojenými státy přeceňována a tvrdí, že SSSR se již od konce 50. let ve své doktríně soustředilo spíše na preemptivní útoky strategickými bombardéry vůči základnám v západní Evropě a zároveň vyhodnotilo jako více efektivní způsob útoku na USA útok balistickými střelami odpalovanými ze země (později pak také z moře) než útok strategickými bombardéry.¹²⁸

Mapa 5: Případné letecké cesty mezikontinentálních strategických bombardérů a střel přes oblast Arktidy. (Tamnes, R.; Holtsmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R., 2014, str. 24)

¹²⁶ de Seversky. (1950)

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ srov. Tamnes, R.; Holtsmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014), str. 25

V pozdějších fázích studené války byly podobným technologickým hybatelem jako letouny především obrovská modernizace ponorek¹²⁹ a snad ještě více vývoj v oblasti raketové technologie (především balistických střel středního doletu a mezikontinentálních střel).¹³⁰ Zatímco tedy německé ponorky během druhé světové války představovaly ohrožení především pro výše popsané námořní transatlantické konvoje, během studené války jakákoli sovětská balistická ponorka (*SSB-N*),¹³¹ které se podařilo nepozorovaně proniknout skrz GIUK gap, mohla ohrozit přímo teritorium Spojených států jako takových.¹³² Zároveň však stále přetrvávala potřeba udržet průchodnost GIUK koridoru pro námořní konvoje mezi USA a západní Evropou.¹³³

Opomenout nelze ani fakt, že SSSR (a v současné době ještě více Rusko) postrádal přístup k trvale nezamrzajícím oceánům. Jednou z mála možností takového přístupu¹³⁴ byl právě tranzit do Atlantiku přes GIUK, čehož se SSSR snažila využít. Tato obava tak dala vzniknout ambicióznímu obranému projektu známému pod zkratkou *SOSUS*.¹³⁵ Tento sonarový systém spuštěný roku 1950 na popud amerického námořnictva měl právě za úkol chránit GIUK gap před proplutím sovětských ponorek a rovněž před jakýmkoli ohrožením konvojů, pro které byla průchodnost GIUK naprosto klíčovou. Zpočátku byl tento systém rozmístěný „pouze“ na západním pobřeží Atlantiku, a to od Barbadosu až po Nové Skotsko.¹³⁶ I tak však dokázal prokazatelně detekovat pokusy sovětských ponorek o proplutí GIUK. Zaznamenaný je například případ z 6. července 1962 kdy posádka *NAVFAC*¹³⁷ právě na Barbadosu detekovala v GIUK gap sovětskou jadernou ponorku.¹³⁸

---

¹²⁹ Již několikrát zmíněná Severní flotila se stala v druhé půli 50. let největší ponorkovou flotilou v celém SSSR. Zatímco v roce 1953 tvořily ponorky Severní flotily pouhých 8 % veškerého počtu ponorek v SSSR v roce 1959 to bylo již 35 %. V polovině 80. let pak Flotila disponovala přibližně polovinou sovětských strategických ponorek a dvěma třetinami jaderného arzenálu odpalovaného z ponorek. (Tamnes, R.; Holtmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R., 2014, str. 27)

¹³⁰ Pincus, R. (2020), str. 52

¹³¹ z anglické zkratky *SS – submersible ship, B – ballistic missile*, a v případě ponorek vybavených jaderným pohonem i *N – nuclear power*; právě ponorky poháněné jaderným pohonem se ukázaly pro operace v pod trvale zamrznutými plochami Arktického oceánu jako ideální – na rozdíl od diesel-elektrických ponorek se totiž jaderné ponorky nemusí vynořovat, aby mohly nabíjet své baterie, v USA začaly jaderné ponorky sloužit v roce 1954, v SSSR pak v roce 1958 (srov. McCannon, J., 2012, str. 240)

¹³² Pincus, R. (2020), str. 52

¹³³ Weir, G. (2006)

¹³⁴ Východní přístavy jsou ve své většině totiž také zamrzlé a zároveň vyžadují relativně blízké proplutí okolo Aljašky (a)nebo Japonska. Nabízí se samozřejmě jižní přístavy v Černém moři, kde ale musí sovětské (ruské) lodě a ponorky nejprve proplout úžinami Bospor a Dardanely a poté ještě buď Gibraltarským průlivem anebo Suezským kanálem.

¹³⁵ z anglické zkratky *SOUND SURveillance System*

¹³⁶ Weir, G. (2006)

¹³⁷ z anglické zkratky *Naval Facilities Engineering Command*

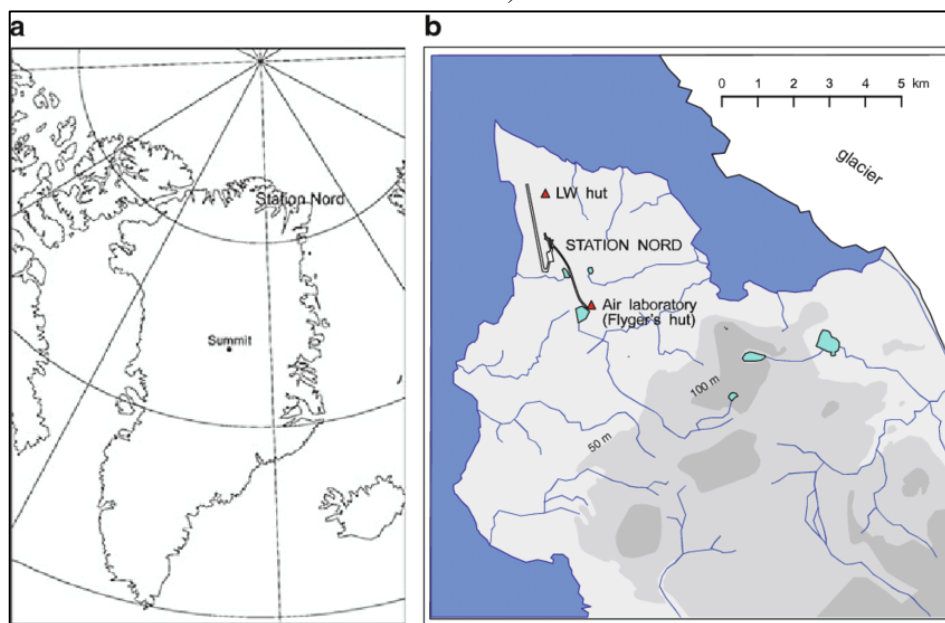
¹³⁸ Ibid.

Již v roce 1966 však došlo k realizaci samostatného sonaru systému SOSUS přímo v GIUK, konkrétně v Keflaviku na Islandu.¹³⁹ I ten o pár let později, konkrétně v roce 1968, detekoval sovětské ponorky třídy *Charlie-* a *Victor-* a poté znovu v roce 1974 sovětskou ponorku třídy *Delta*.¹⁴⁰ Celý tento obrovský projekt, který sovětským ponorkám prakticky znemožňoval nepozorovaný pohyb skrz GIUK Gap do Atlantického oceánu,¹⁴¹ pak v utajení sloužil až do pozdních 80. let. Přimo v Keflaviku se nacházela prakticky po celou dobu studené války (od roku 1951) rovněž i americká letecká základna,¹⁴² která byla jedním z amerických admirálů popsána jako „nejcennější nemovitý majetek v NATO.“¹⁴³ Spojené státy chtěly následně na území Islandu, díky jeho strategické poloze, vybudovat ještě jednu leteckou základnu. Tato úvaha byla však v roce 1954 odmítnuta islandskou vládou.

V Grónsku pak americké ozbrojené síly využívaly především již popsané letecké základny (tzv. Bluie Bases) z druhé světové války např. *Sondre* anebo ponorkové základny na východním pobřeží jako např. *Station Nord* (Mapa 6) nebo *Daneborg*.¹⁴⁴ Zdaleka největším a nejdůležitějším geostrategickým opěrným bodem amerických sil v Grónsku však byla v předchozí kapitole zmíněná základna Thule (Mapa 7).

Mapa 6: Lokace americké vojenské základny *Station Nord* v Grónsku. (Goodsite, M. et al. 2014)

¹³⁹ Pincus, R. (2020), str. 52

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Podobný systém rovněž existoval i v Pacifiku, srov. Ball, D., & Tanter, R. (2015)

¹⁴² McCannon, J. (2012), str. 241

¹⁴³ Fairhull, D. (2010), str. 48; jiní autoři o Islandu mluví jako o „nepotopitelné letadlové lodi“ nebo „odrazovém můstku.“ (srov. Tamnes, R.; Holtsmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R., 2014, str. 25)

¹⁴⁴ McCannon, J. (2012), str. 241

Mapa 7: Lokace americké vojenské základny Thule v Grónsku. (US Army, 2015)

K jejímu masivnímu rozšíření došlo mezi lety 1951-1953 mimo jiné i na základě podpisu další smlouvy o obraně Grónska, uzavřené 27. dubna 1951 mezi USA a Dánskem.¹⁴⁵ Tato smlouva známá pod názvem *Greenland Defense Agreement*¹⁴⁶ se pak stala součástí i širšího obraného programu NATO.¹⁴⁷ Po rozšíření původně relativně malé základny určené spíše k meteorologickému pozorování se z Thule stala plnohodnotná letecká základna s tříkilometrovou přistávací drahou, třítisícovou posádkou a hangáry s bombardéry středního doletu *B-47* a *B-52*.¹⁴⁸ Rozšíření základny se však bohužel neobešlo bez nuceného vysídlení

¹⁴⁵ Joint Committee Annual Report (2011)

¹⁴⁶ Ještě před podepsáním této smlouvy nebyla americká vojenská přítomnost v oblasti Arktidy vůbec jistou, zároveň s tím však stále narůstala sovětská agresivita v tomto regionu. USA tedy svou strategickou pozornost směřovaly na Kanadu. V reportech amerických zpravodajských služeb z této doby se tak například můžeme dočíst, že „*Spojené státy budou bránit své zájmy na severu, lhostejno zda s nebo bez kanadského souhlasu.*“ (Zellen, B. S., 2009, str. 72) To vedlo tehdejšího kanadského premiéra Mackenzie Kinga například i k jistým obavám z vojenské intervence USA v Kanadě. (Ibid.) Z dnešního pohledu zcela paradoxní a neuvěřitelná situace.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ McCannon, J. (2012), str. 241, srov. Tamnes, R.; Holtsmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014), str. 25

místních Inuitů, kterým se nedostalo žádného odškodnění po téměř půl století.¹⁴⁹

Dalším (avšak nezdařeným) americkým projektem na území Grónska byl *Camp Century*, nacházející se cca 300 km vzdušnou čarou východně od Thule. Tato základna postavená v letech 1959-1960 měla být prvním krokem plánu s názvem *Iceworm*, jehož cílem bylo uložení 600 jaderných raket (jak už název napovídá) pod místní silnou vrstvou arktického ledu.¹⁵⁰ Po pěti letech experimentálního provozu však bylo zjištěno, že masa ledu není pro uskladnění jaderných hlavic dostatečně stabilní, a tak byl projekt *Iceworm* ukončen a *Camp Century* v roce 1966 uzavřen.¹⁵¹

V současné době však mimo jiné i klimatické změny postupně odkrývají zbytky této základny, které jsou stále z velké části velmi radioaktivní, a krom možných diplomatických třenic mezi USA a Dánskem může být tento fakt i zdrojem další *obrovské* ekologické havárie, způsobené opuštěnými vojenskými základnami NATO a USA z období druhé světové a studené války.¹⁵²

Grónsko se také během studené války stalo součástí společného americko-kanadského obraného projektu, tzv. *Distant Early Warning (DEW) Line* (viz *Mapa 8*). DEW Line, postavená mezi lety 1954-1957, byla jakousi vzdušnou paralelou k námořnímu SOSUSu a jako taková byla řízena společným americko-kanadským velitelstvím *North American Aerospace Defense Command (NORAD)*.¹⁵³ Linie vzájemně propojených DEW Line radarů se rozkládala od Aljašky, přes Kanadu až po Grónsko s tím, že její funkce byly dále synchronizovány s podobnými radarovými systémy na Islandu a ve Velké Británii.¹⁵⁴ Kvůli postupnému zastarávání systému DEW¹⁵⁵ byl tento nahrazen mezi lety 1986 a 1992 systémem NATO tzv. *North Warning System (NWS)*. Krom již zmíněného sonaru SOSUS a linie radarů DEW Line, resp. NWS byl v oblasti GIUK Gap rovněž umístěn varovný systém proti balistickým střelám dlouhého doletu, tzv. *Ballistic Missile Early Warning*

---

¹⁴⁹ McCannon, J. (2012), str. 241

¹⁵⁰ Ibid., str. 242

¹⁵¹ Ibid.; jaderné havárii se však Grónsko nevyhnulo v lednu 1968, kdy poblíž Thule havaroval americký bombardér B-52 nesoucí čtyři termo-nukleární bomby, přičemž jedna z nich po havárii skončila (naštěstí neporušena) v moři a zbývající tři zamořily tři čtvereční míle ostrova. (Ibid.)

¹⁵² srov. například Science (2016).

¹⁵³ McCannon, J. (2012), str. 243

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Jehož výsledkem byla snížená ochrana především vůči *ICBMS* (*Intercontinental Ballistic Missile*, mezikontinentální balistická střela) a *SLBMS* (*Submarine-launched ballistic missile*, balistická střela odpalovaná z ponorek). (Ibid.)

System (BMEWS).¹⁵⁶

Mapa 8: Lokace Distant Early Warning (DEW) Line. (Canadian Military Journal, 2007)

Poslední odstavec (před samotným shrnutím) podkapitoly popisující GIUK Gap v perspektivě studené války věnuje jakési „*geopolitické odchylce*“, ke které v popisovaném regionu došlo. Onou „*odchylkou*“ je série tresčích válek probíhají mezi lety 1958-1961 (První tresčí válka), resp. lety 1972-1973 (Druhá tresčí válka), resp. lety 1975-1976 (Třetí tresčí válka). Tyto tři konflikty totiž nebyly charakterizovány střetnutí západního (NATO) a východního bloku (SSSR), ale střetnutím mezi dvěma členy NATO, tedy mezi Velkou Británií a Islandem. Jak už název napovídá, jednalo se o konflikty, jehož spouštěčem byl během první války islandský (nakonec úspěšný) záměr na rozšíření hranice rybolovu (specificky nejvíce tresek) ze čtyř na dvanáct námořních mil od pobřeží tohoto ostrova.¹⁵⁷ Pro Velkou Británii toto rozšíření znamenalo nejen finanční zásah ve vlastním rybolovném

¹⁵⁶ Tamnes, R.; Holtmark, S. G. in Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014), str. 26

¹⁵⁷ Steinsson, S. (2017), str. 606; Je třeba mít na paměti, že rybolov byl v této době pro Island naprosto klíčovým národním zájmem. Ryby a rybí produkty tvořily v 50. a 60. letech více než 90 % celkového islandského exportu. (Ibid.)

průmyslu, ale i snížení manévrovatelnosti vlastního námořnictva.¹⁵⁸ Během druhé tresčí války pak Island navrhoval (nakonec rovněž úspěšné) rozšíření hranice rybolovu na 50 námořních mil od vlastního pobřeží a během třetí tresčí války Island znovu prosadil nyní již poslední rozšíření hranice rybolovu na 200 námořních mil od pobřeží.¹⁵⁹ Tento konflikt je v kontextu práce zajímavý a důležitý nejen z důvodu toho, že se jednalo o konflikt mezi dvěma demokratickými členy Aliance, ale především z pohledu toho, k jakým krokům se Island v rámci konfliktu uchýlil (hrozba vystoupení z NATO a uzavření základny USA na svém území) a jakou roly tyto kroky v konfliktu hrály (tlak ostatních členů NATO na Velkou Británii a její ustoupení Islandu).¹⁶⁰

Mezi hlavní geopolitické aktéry v této oblasti během studené války bezesporu patří NATO (v čele se Spojenými státy) na straně jedné a SSSR na straně druhé. Období studené války můžeme rovněž označit za dobu, během které toto území požívalo největšího geopolitického a geostrategického významu za celou svou historii.¹⁶¹ S pádem Sovětského svazu a bipolárního světa pak GIUK Gap o svůj význam na několik let přišel, avšak jeho význam se nyní nejspíš opět navrácí.

4.3. Před anexí Krymu: Ticho před bouří

Po rozpadu Sovětského svazu a konci studené války ztratil náraz GIUK pro NATO strategický význam. Jistému úpadku geopolitického zájmu o tuto oblast napomohly i rychle šířící se nové bezpečnostní hrozby, především pak ty v regionu Blízkého východu. GIUK se tak tedy ocitl na okraji zájmu jak NATO, ale i Ruské federace.¹⁶² V případě již zmíněné americké letecké základny v Keflaviku, tzv. *nepotopitelné letadlové lodi NATO*, došlo roku 2006 ke stažení námořních hlídkových letounů *Lockheed P-3 Orion* a ukončení činnosti.¹⁶³ V ochraně ostrova se od té doby střídají někteří Alianční spojenci včetně České republiky s jejími stíhačkami *JAS-39C Gripen*.¹⁶⁴

---

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ 200 námořních mil, resp. 370 kilometrů se pak v roce 1982 stalo univerzálním mezinárodním standardem tzv. exkluzivní ekonomické zóny (*exclusive economic zone*) kodifikované v *UN Convention on the Law of the Sea*.

¹⁶⁰ Zajímavý rozbor Tresčích válek z pohledu neoklasického realismu poskytuje např. Steinsson, S. (2017), jehož rozhodně doporučuji k další četbě.

¹⁶¹ srov. Tamnes, R.; Holtmark, S, G. in Offerdal, K., & Tamnes, R., (2014), str. 21: „*Studená válka přinesla Arktidu na křižovatku globální konfrontace.*“

¹⁶² Ta se naopak soustředila například na válku v Čečensku a vlastní ekonomické problémy. (Laruelle, M., 2014, str. 124)

¹⁶³ Pincus, R. (2020), str. 53

¹⁶⁴ srov. ČT24 (2015)

To, že uzavření základny v Keflaviku bylo ze strany USA velmi krátkozraké, se definitivně potvrdilo již o dva roky později v roce 2008, kdy došlo k ruské invazi do Gruzie a události tak znovu prokázaly, že Rusko bude v nadcházejících letech (podobně jako SSSR) největším strategickým vyzyvatelem globálního západu, resp. světového řádu nastoleného po konci studené války.¹⁶⁵ To, jakým způsobem se zvýšil již v období před ruskou agresí na Ukrajině zájem o problematiku GIUK-N¹⁶⁶ ilustruje i stať Rebecci Pincus, jejíž jiné texty byly v této práci již několikrát citovány. Tato stať mimo jiné prokazuje, že mezi lety 2009 a 2014 došlo k výraznému skoku v počtu vyhledávání slovního spojení „*race for Arctic*“ na Google z 1 milionu na 8 milionů.¹⁶⁷

Obavy z ruského působení v regionu nejsou v žádném případě přehnané. Symbolickým důkazem této situace budiž umístění ruské vlajky na mořské dno (4 200 m pod hladinou) na severním pólu v roce 2007. Umístění této vlajky však mělo mimo jiné symbolizovat z ruského pohledu oprávněné a zcela konkrétní nároky na toto území, které si Rusko nárokuje minimálně od roku 2001. Tehdy podalo oficiální žádost k orgánům OSN o uznání velké části Arktidy jako ruského území.¹⁶⁸ Tyto dokumenty pak byly ruskou stranou aktualizovány v roce 2015, kdy došlo k dalšímu ruskému vědeckému průzkumu oblasti. Žádost nebyla doposud mezinárodním společenstvím ani schválena, ani zamítnuta. Na území Arktidy pak probíhá ruský geologický průzkum stále. Naposledy v roce 2020 ruská expedice zkoumala tzv. Lomonosův hřbet, který je nárokován právě Ruskem a Dánskem, resp. Grónskem.¹⁶⁹

---

¹⁶⁵ V roce 2016 ostatně také došlo ke znovuotevření americké základny v Keflaviku (The Barents Observer, 2016). Zajímavostí je, že k rozhodnutí o znovuotevření došlo měsíc po ruské anexi Krymu v roce 2014. (Pincus, R., 2020, str. 53); více v následující analytické části práce.

¹⁶⁶ Písmena N se v posledních letech užívá pro označení oblasti GIUK Gap, rozšířené ještě o Norské moře. (např. Pincus, R., 2020, str. 53). Tématem práce však nadále zůstává pouze GIUK Gap.

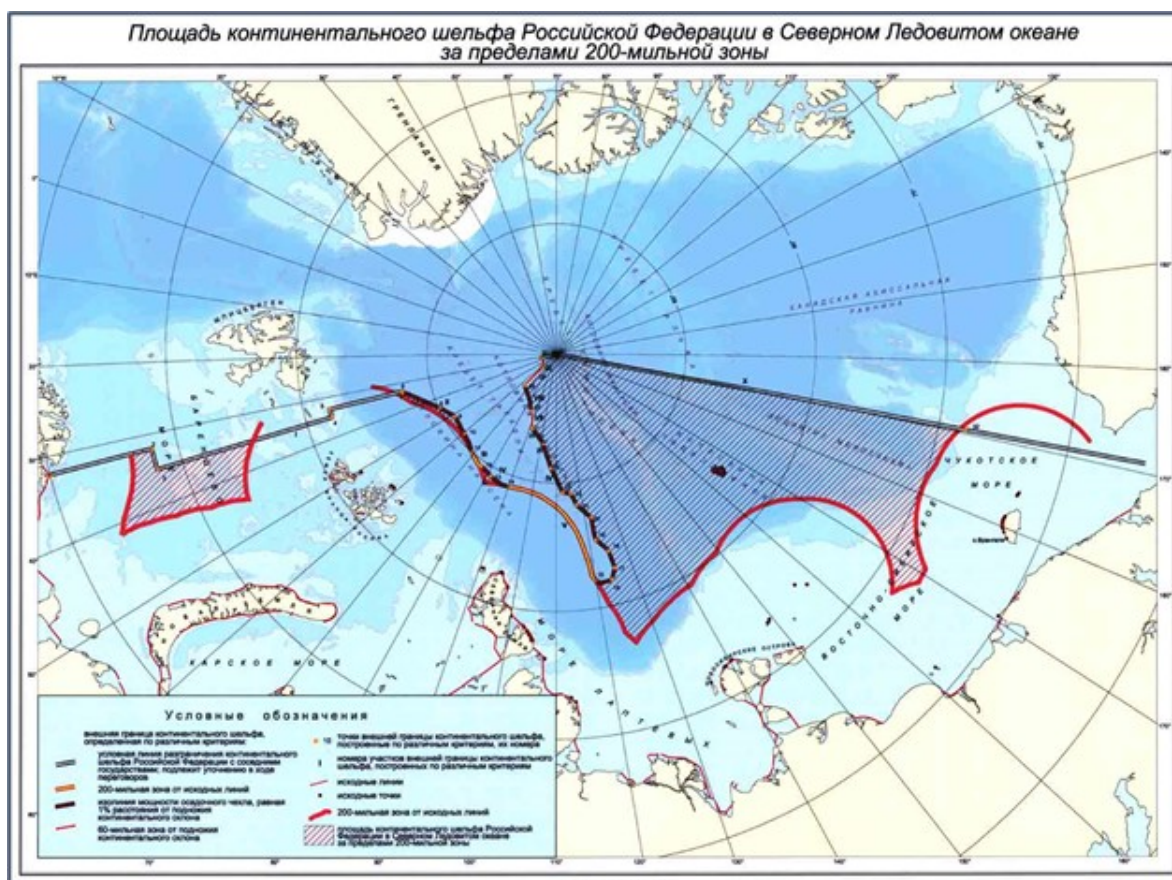
¹⁶⁷ Pincus, R. (2016), str. 89; Důvodem zvýšeného zájmu veřejnosti je dle Rebecci Pincus jak zvyšující se ruská asertivita, tak klimatické změny.

¹⁶⁸ OSN (2001)

¹⁶⁹ High North News (2021a)

Мапа 9: Область nárokovaného kontinentálního šelfу RF v Severním ledovém oceánu за зóной 200 náмоřních mil, мапа pochází z návrhu předloženého OSN v prosinci 2001. OSN (2001)

Ruská federace zároveň stále většinu svých jaderných ponorek¹⁷⁰ koncentruje při poloostrově Kola, ze kterého tak má ruské námořnictvo ideální přístup nejen do přilehlého Barentsova moře, ale i do Norského moře a následně přímo do koridoru GIUK.¹⁷¹ Ten tak tedy znovu tvoří ze strategického hlediska důležitou námořní hranici mezi Ruskem a NATO.¹⁷²

V geologickém průzkumu oblasti však nezaostávají ani Spojené státy, které v roce 2008 zveřejnily oficiální výsledky průzkumu americké státní agentury *U.S. Geological Survey* (*USGS*). Tento průzkum mimo jiné potvrdil značné zásoby ropy, a to především v oblastech arktické části Aljašky, východního Grónska, východní části Barentsova moře a přelomu

¹⁷⁰ Včetně těch nejmodernějších třídy *Borei-* a *Borei II-*. (srov. Pincus, R., 2020, str. 53)

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² K další četbě o bezpečnostním významu Arktidy pro Rusko lze doporučit např. Klimenko, E. (2016) nebo Laruelle, M. (2014).

západní části Grónska a východní části Kanady.¹⁷³ Krom ropy (90 milionů barelů),¹⁷⁴ tato oblast skýtá potenciál i pro těžbu zemního plynu.¹⁷⁵

Se zvyšující se asertivitou Ruska začalo být v oblasti více aktivní i samotné Dánsko. Aktivně do hry Dánské království vstoupilo v roce 2012 znovuoobnověním svého arktického velitelství v Nuuku, pod které mimo jiné spadá i nejsevernější vojenská základna světa Station Nord.¹⁷⁶ Kromě výše popisovaných států se v poslední době v regionu Arktidy pokouší působit i nearktické země jako Japonsko, Francie, Německo a Čína. Především posledního zmiňovaného aktéra lze bezpochyby považovat za ono „*plnohodnotného třetího aktéra*“ v regionu.¹⁷⁷

Spolupráci v oblasti naopak pomáhá Arktická rada (*Arctic Council*). Mezinárodní organizace sdružující osm států, jejichž území alespoň částečně zasahuje do regionu Arktidy (Kanada, Spojené státy, Norsko, Dánsko, Švédsko, Finsko, Island a Rusko), dále reprezentanty šesti minoritních skupin (*Inuit Circumpolar Council, Saami Council, ruské Raipon, Aleut International Association, Arctic Athabaskan Council a Gwich'in Council International*) a stálé pozorovatele organizace (mimo jiné Čína, Německo, Velká Británie, Polsko, Španělsko a další).¹⁷⁸ Organizace vznikla na základě Ottawské deklarace v roce 1996 a dle některých autorů „*slouží jako užitečné fórum pro vyjednávání, komunikaci a budování důvěry*.“¹⁷⁹

---

¹⁷³ USGS (2008)

¹⁷⁴ Pro srovnání: největší zásoby ropy na světě má Venezuela (přes 300 milionů barelů), druhá Saudská Arábie (přes 266 milionů barelů) a třetí Kanada (přes 169 milionů barelů). (EIA, 2019)

¹⁷⁵ USGS (2008)

¹⁷⁶ Brutschin, E., & Schubert, S. (2016)

¹⁷⁷ Čína ostatně sama ve své *Arctic Policy* z roku 2018 o sobě prohlašuje, že je tzv. *Near-Arctic state*. (China's Arctic Policy, 2018) Zcela konkrétně pak své zájmy v regionu začala manifestovat již během finanční krize v roce 2008, kdy začala (podobně jako Rusko) finančně silně podporovat Island a následně v roce 2011, kdy se začala velice intenzivně zajímat o nerostné bohatství nacházející se v Grónsku. (více například v publikaci věnující se čínské strategii na Islandu a v Grónsku: srov. Dams, T., & van Schaik, L., & Stoetman, A., 2020) Vzhledem k omezenému rozsahu práce a formulaci výzkumné otázky se však Číně ani ostatním aktérům nebudu v této práci dále detailně věnovat.

¹⁷⁸ Na konci roku 2020 žádala o pozorovatelský status v Arktické radě i Česká republika. (Euractiv, 2021) V květnu 2021 byla však tato přihláška ruskou stranou odložena a ČR tak ani neobdržela oficiální reakci na přijetí přihlášky. (ČTK, 2021) Pravděpodobným důvodem byla ruská odvěta za zveřejnění podílu ruských zpravodajských služeb na výbuchu ve Vrbětčích o měsíc dříve.

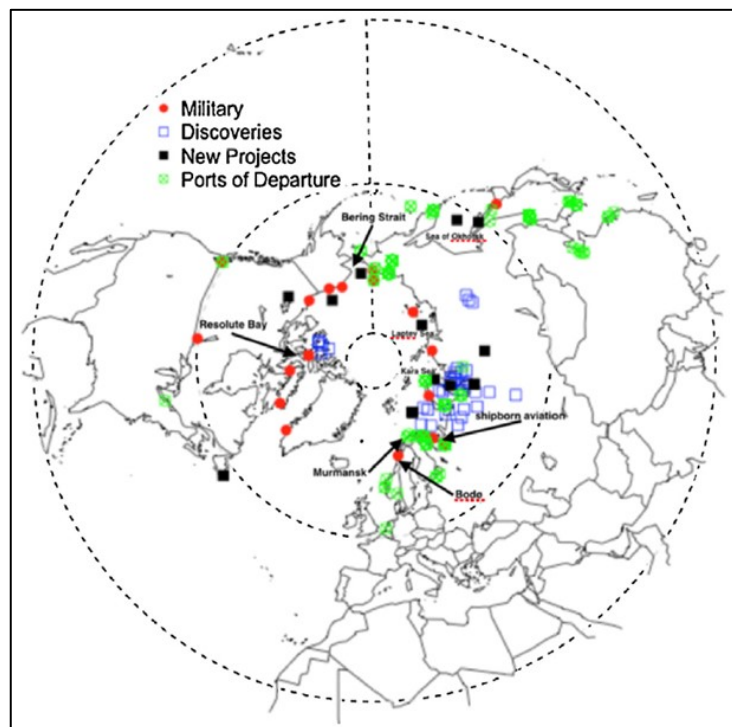
¹⁷⁹ McCannon, J. (2012), str. 282

Mapa 10: Členské a pozorovateľské štáty Arktickej rady. (Arctic Council, 2019; mapa oříznuta autorem)

Mapa 11: Zjednodušená mapa geopolitických a geostrategických fenoménů v oblasti Arktidy ze srpna 2015. (Brutschin, E., & Schubert, S., 2016, str. 151)

5. Současný geopolitický a geostrategický význam GIUK Gap

V předchozí kapitole jsem popsal vývoj geopolitického a geostrategického významu oblasti GIUK Gap počínaje první a druhou světovou válkou, přes studenou válku a konče obdobím těsně před obsazením Krymu. Z posledního oddílu kapitoly je zřejmé, že se geopolitický a geostrategický význam regionu začal nápadně zvyšovat již krátce před obsazením Krymu, cílem této kapitoly nyní bude analýza toho, zda se tento význam se zhoršujícími se vztahy mezi NATO a Ruskou federací po anexi Krymu ještě dále zvýšil. Za tímto účelem bude aplikována Waltova teorie rovnováhy hrozeb, resp. její konkrétní proměnné (*agregovaná moc, geografická blízkost protivníka, ofensivní schopnosti, ofensivní úmysly*), představené a operacionalizované v začátku této práce.

5.1. Perspektiva agregované moci

První z Waltových proměnných je agregovaná moc. Z důvodu komplexnosti a komplikovanosti této proměnné jsem se rozhodl tuto podkapitolu dále rozčlenit na dvě části. V první popíšu celkovou agregovanou moc aktérů (tedy celkové obranné výdaje a celkové vojenské kapacity), ve druhé poté regionální agregovanou moc. U obou částí budu prezentovat i vývoj agregované moci před obsazením Krymu, tedy v roce 2013, a v současné době, tedy v roce 2022 (resp. 2020).

Celková agregovaná moc

V této podkapitole se zaměřím na porovnání celkových vojenských kapacit obou stran. Začít je v tomto případě třeba s porovnáním obranných výdajů, a to jak absolutních, tak relativních.¹⁸⁰ Při pohledu na absolutní čísla je zřejmé, že obranné výdaje NATO výrazně převyšují obranné výdaje Ruské federace. Zatímco NATO na svou obranu vydalo v roce 2020 přes miliardu amerických dolarů (1 107 622 000 dolarů),¹⁸¹ tak ruské obranné výdaje byly na úrovni necelých 62 miliard dolarů (61 712 500 000 dolarů).¹⁸² Avšak při relativním srovnání obranných výdajů vůči HDP je zřejmé, že Ruská federace vydává na svou obranu více % hrubého domácího produktu než NATO. Zatímco NATO uvolnilo v roce 2020

---

¹⁸⁰ tedy procentuální podíl obranných výdajů na celkovém HDP

¹⁸¹ NATO Defence Expenditure (2021), str. 7; resp. se započítáním inflace 1 027 811 000 dolarů; bez Spojených států 322 670 000 000 dolarů (Ibid.)

¹⁸² SIPRI Military Expenditure Database (2021); resp. se započítáním inflace 66 838 000 dolarů (Ibid.)

na obranné účely 2,77 % HDP,¹⁸³ Rusko uvolnilo 4,3 % HDP (více viz *Tabulka 2*).¹⁸⁴ Součástí tabulky jsou rovněž obranné výdaje konkrétních členských států NATO, které mají v regionu GIUK své zvláštní národní geopolitické zájmy.

Tabulka 2: Srovnání obranných výdajů před anexí Krymu a v současnosti. (zdroje dat: NATO Defence Expenditure, 2021 a SIPRI Military Expenditure Database, 2021; tabulka autor)

aktér	absolutní výdaje (v mil. \$)		relativní výdaje (v % HDP)	
	2013	2020	2013	2020
NATO	968 985 (949 059)	1 107 622 (1 027 811)	2,76	2,77
USA	680 856 (696 291)	784 952 (716,886)	4,03	3,73
Kanada	18 215 (14 828)	22 867 (22 523)	0,99	1,42
Dánsko	4 217 (3,572)	4 969 (4,654)	1,23	1,43
Norsko	7 839 (5 564)	7 231 (8 034)	1,50	2,00
Island	-	-	-	-
Velká Británie	62 258 (62 305)	61 847 (64 030)	2,24	2,32
Ruská federace	88 353 (64 626)	61 713 (66 838)	3,90	4,30

v závorkách výdaje se zahrnutím inflace
úplný přehled výdajů mezi lety 2013-2020 viz Příloha č. 1

Ostatně i diskrepance mezi absolutními výdaji Ruska a NATO je ve skutečnosti nižší, než by vyplývalo z prostého srovnání výdajů (byť se zahrnutím inflace). Důležitá je totiž v tomto srovnání i rozdílná výše nákladů jak na vojenské vybavení jako takové, tak například i na platy vojákům, které jsou v Rusku mnohem nižší než v západní Evropě, potažmo USA a Kanadě.¹⁸⁵ Pro dokonalejší srovnání absolutních výdajů na obranu bych musel do mého přehledu zahrnout i tzv. paritu kupní síly (*purchasing power parity – PPP*), která tyto

¹⁸³ NATO Defence Expenditure (2021), str. 8; bez Spojených států 1,73 % (Ibid.)

¹⁸⁴ SIPRI Military Expenditure Database (2021)

¹⁸⁵ *Stockholm International Peace Research Institute* jako příklad uvádí plat ruského podplukovníka, který činil v roce 2019 přibližně 1 330 dolarů měsíčně, zatímco plat (hodnotí níže postaveného) kapitána v britské armádě činil více než 4 000 dolarů měsíčně. (SIPRI, 2020)

rozdílné náklady zohledňuje. Při zahrnutí parity kupní síly do našeho srovnání tedy zjistíme, že například v roce 2019 Rusko utratilo za obranu 166 000 000 000 dolarů (oproti 65 100 000 000 dolarů bez zahrnutí kupní síly).¹⁸⁶

Při dalším kvantitativním srovnání – tentokrát vojenských kapacit jako takových vidíme, že např. počet vojáků členských zemí NATO výrazně převyšuje počty vojáků Ruské federace. Zatímco NATO disponuje 3 366 000 vojáků (+ 1 301 000 rezervisty), Rusko disponuje 850 000 vojáky (+ 250 000 rezervisty).¹⁸⁷ Vzhledem k aktuálnímu ruskému válečnému tažení na Ukrajině je ovšem na místě pochybovat o tom, zda jsou reálná celková čísla ruských vojáků skutečně takto vysoká. V médiích se například objevují zprávy o rekrutování ruských mladistvých mezi 17-18 lety,¹⁸⁸ o působení žoldáků z ruské privátní agentury *Wagner Group*¹⁸⁹ anebo zahraničních bojovníků ze Sýrie, bojujících na Ukrajině za Rusko,¹⁹⁰ a to vše ve chvíli, kdy na Ukrajině působí podle Pentagonu „*pouhých*“ 190 000 ruských vojáků.¹⁹¹ Převaha NATO je zřejmá i u ostatních kategorií. Jediné kategorie, kde je patrná mírná převaha kapacit Ruské federace, jsou samohybná děla, dělostřelectvo, samohybné raketomety, korvety a jaderné zbraně.

---

¹⁸⁶ SIPRI (2020)

¹⁸⁷ Statista (2022)

¹⁸⁸ srov. Euromaidan Press (2022) z 21. března 2022

¹⁸⁹ srov. BBC (2022b) z 5. dubna 2022; cca 1 000 vojáků (Ibid.)

¹⁹⁰ srov. CBS News (2022) z 14. března 2022; dalších cca 40 000 bojovníků (Ibid.)

¹⁹¹ srov. CNBC (2022) ze 7. března 2022

Tabulka 3: Srovnání celkových vojenských kapacit NATO a Ruska k únoru roku 2022.
(Statista, 2022)

	NATO	Rusko	koef. (NATO/RF)
Celkové síly	5 405 700	1 350 000	4,00***
Aktivní síly	3 366 000	850 000	3,96***
Rezervní síly	1 301 000	250 000	5,20***
Paramilitární jednotky	738 700	250 000	2,95***
Vzdušné síly			
Celkový počet letounů	20 723	4 173	4,97***
Stíhací letouny	3 527	772	4,57***
Bitevní letouny	1 048	739	1,42**
Transportní letouny	1 543	445	3,47***
Speciální letouny (např. průzkumné)	1 014	132	7,68***
Tankovací letouny	678	20	33,90***
Helikoptéry	8 485	1 543	5,50***
Pozemní bojová vozidla			
Tanky	14 682	12 420	1,18**
Obrněná vozidla	115 855	30 122	3,85***
Samohybná děla	5 040	6 574	0,77*
Dělostřelectvo	5 495	7 571	0,73*
Samohybné raketometry	2 803	3 391	0,83*
Námořnictvo			
Celkový počet lodí	2 049	605	3,39***
Torpédoborce	112	15	7,47***
Fregaty	135	11	12,27***
Korvety	56	86	0,65*
Letadlové lodě	17	1	17,00***
Ponorky	144	79	1,82**
Hlídkové lodě	298	59	5,05***
Minolovky	153	49	3,12***
Jaderné zbraně			
Jaderné hlavice	6 065	6 255	0,97*

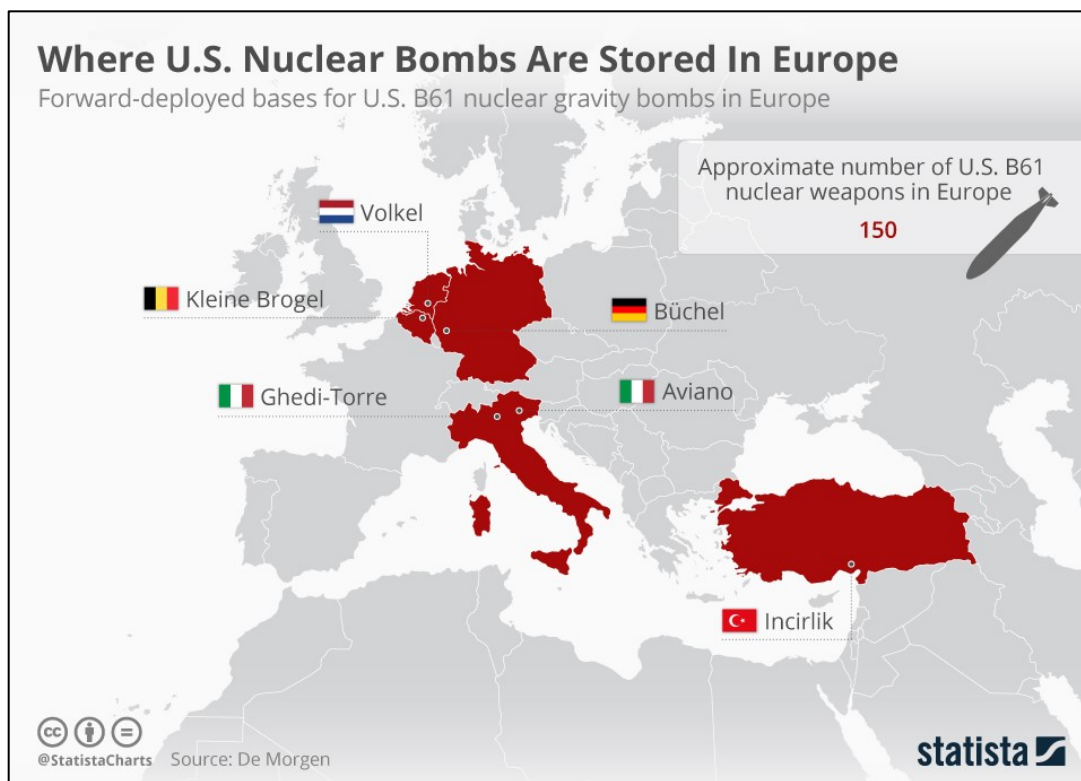
převaha RF (koef.<1)* převaha NATO (koef.=1-2)** výrazná převaha NATO (koef.>2)***

Převaha samohybných děl, dělostřelectva a samohybných raketometů na straně Ruska, a naopak letounů na straně NATO je dána rozdílnými vojenskými doktrínami obou aktérů. Zatímco Rusko se ve své doktríně spoléhá na kombinaci pokročilé protivzdušné obrany (PVO), na zbraně velmi dlouhého dosahu, a právě na své mohutné dělostřelectvo, tak NATO naopak spoléhá na moderní letectvo. V případném střetu totiž Alianční letouny mají vybojovat absolutní vzdušnou nadvládu a pak ve spolupráci s pozemními jednotkami zničit nepřítel.¹⁹² Důležitou položkou celého srovnání agregované moci je také bezesporu počet jaderných hlavic obou aktérů (viz rozmístění jaderných hlavic USA v Aliančních státech

¹⁹² srov. Armádní noviny (2019)

v Evropě¹⁹³ Mapa 12) – zde dochází k mírné převaze Ruska nad Aliancí,¹⁹⁴ ale vzhledem k ničivosti a strategickému využití takových zbraňových systémů je pravděpodobné, že tato převaha může být klíčovou při hodnocení Ruska jako hrozby pro NATO.¹⁹⁵

Mapa 12: Rozmístění jaderných hlavic Spojených států v Evropě. (Statista, 2019)

Z výše přiloženého tabulkového přehledu maximálního počtu nasaditelných vojenských kapacit by se mohlo zdát, že je převaha NATO ve většině kategorií naprosto drtivá, zajímavou úvahu však nabízí analytický server *Global Firepower*, který se srovnávání vojenských konvenčních kapacit (nejen) NATO a Ruska věnuje již od roku 2006. Ten ve své metodologii podotýká, že je nutné si uvědomit rozdíl mezi NATO – jako aliancí a Ruskem – jako unitárním aktérem. Tento rozdíl se pak snaží zpracovat do výpočtu srovnání samotných kapacit NATO a Ruské federace, a to tím způsobem, že pro stanovení teoretické bojové síly NATO pouze nesčítá všechny dostupné zdroje členských států, avšak počítá s minimálně 10% závazkem pro každou kategorii každým členem.¹⁹⁶ Jistou úpravu kapacit pak činí i u Ruska, kde počítá se 75 % nasazení všech sil.¹⁹⁷

¹⁹³ srov. *Fact Sheet: U.S. Nuclear Weapons in Europe* od Center for Arms Control and Non-Proliferation (2021) nebo *The Washington Post* (2022)

¹⁹⁴ koef. 0,97

¹⁹⁵ Opomenout v tomto kontextu nelze ani nedávnou manifestaci ochoty Ruska k použití těchto zbraní v ukrajinském konfliktu. (srov. BBC, 2022a)

¹⁹⁶ S tím, že žádný ze členů nedá k dispozici všechny své vojenské kapacity.

¹⁹⁷ *Global Firepower* (2022)

Avšak jako v případě předchozího srovnání celkových vojenských kapacit obou aktérů je zde znovu třeba vzít v úvahu realitu nasaditelnosti ruských sil, kterou můžeme nyní (prakticky v živém přenosu) sledovat na Ukrajině. Enormní neúspěchy a chyby logistiky,¹⁹⁸ špatný technický stav vybavení, i již jednou výše zmíněné personální problémy, díky kterým se o ruské armádě mluví jako o *obrovi na hliněných nohou*,¹⁹⁹ rozhodně neukazují na reálnost nasazení 75 % celkových ruských vojenských kapacit. Stejně jako u porovnání výdajů na obranu se tak i zde jedná o alternativní způsob srovnání vojenských kapacit, který však nutně nemusí být věrohodnějším.

Tabulka 4: *Alternativní srovnání celkových vojenských kapacit NATO a Ruska k březnu roku 2022 dle serveru Global Firepower. (Global Firepower, 2022)*

	NATO	Rusko	koef. (NATO/RF)
Celkové síly	466 590	825 000	0,57**
Aktivní síly	336 690	637 500	0,53**
Rezervní síly	129 900	187 500	0,69**
Paramilitární jednotky	-	-	-
Vzdušné síly			
Celkový počet letounů	2 074	3 130	0,66**
Stíhací letouny	353	579	0,61**
Bitevní letouny	105	554	0,19***
Transportní letouny	154	334	0,46***
Speciální letouny (např. průzkumné)	101	99	1,02*
Tankovací letouny	68	15	4,53*
Helikoptéry	848	1 157	0,73**
Pozemní bojová vozidla			
Tanky	1 515	9 315	0,16***
Obrněná vozidla	11 653	22 592	0,52**
Samohybná děla	504	4 931	0,10***
Dělostřelectvo	578	5 678	0,10***
Samohybné raketometry	292	2 543	0,11***
Námořnictvo			
Celkový počet lodí	204	454	0,45***
Torpédoborce	12	11	1,09*
Fregaty	14	8	1,75*
Korvety	9	65	0,14***
Letadlové lodě	3	1	3,00*
Ponorky	22	53	0,42***
Hlídkové lodě	-	-	-
Minolovky	16	37	0,43***
Jaderné zbraně			
Jaderné hlavice	-	-	-

převaha NATO (koef.>1) převaha RF (koef.=0,5-1)** výrazná převaha RF (koef.<0,5)***
Global Firepower ve svém datasetu počítá pouze s konvenčními prostředky (bez jaderných zbraní)
a zároveň nezahrnuje paramilitární jednotky a hlídkové lodě.*

¹⁹⁸ „Amatéri mluví o taktice, ale profesionálové studují logistiku.“ Gen. Robert H. Barrow, bývalý velitel USMC

¹⁹⁹ srov. Security Magazin (2022)

Z druhého alternativního srovnání vyplývá, že v případě minimálního nasazení (10 %) vojenských kapacit členských států NATO je patrná převaha ruských kapacit (75 %) ²⁰⁰ ve většině sledovaných kategorií, i přesto lze však i zde nalézt kategorie, kde dochází k převaze NATO – jedná se opět o speciální druhy letounů, torpédoborce, fregaty a letadlové lodě. ²⁰¹ Navíc by bylo bezesporu při případném konfliktu v celkovém součtu nasazeno více jak 10 % kapacit členských států ²⁰² a je tak třeba brát i z tohoto pohledu toto srovnání s jistou rezervou.

Regionální agregovaná moc

V posledních letech po anexi Krymského poloostrova je zcela zřejmý obnovený zájem jak NATO, tak Ruska o oblast Arktidy, specificky přímo GIUK Gap. ²⁰³ Konkrétním příkladem by bylo obnovení americké flotily *2nd Fleet* v roce 2018, ²⁰⁴ která má za úkol operovat právě v oblasti severního Atlantiku, a tedy i GIUK Gap. ²⁰⁵ Ve stejném roce rovněž došlo v rámci cvičení *Trident Juncture* k nasazení americké letadlové lodi *USS Harry S. Truman (CVN-75)*, ²⁰⁶ která během cvičení kotvila jak na Islandu, tak ve Velké Británii a zároveň jako první americká letadlová loď od roku 1991 překročila arktický polární kruh. ²⁰⁷ Dalším příkladem by bylo již částečně zmíněné znovuootevření americké letecké základny v Keflaviku. ²⁰⁸ Zajímavostí je, že k rozhodnutí o znovuootevření došlo měsíc po ruské anexi Krymu v roce 2014. ²⁰⁹ Na této letecké základně jsou mimo jiné umístěny letouny *Boeing P-8 Poseidon* – tedy modernější, ale rovněž těžší letouny než předchozí *P-3 Orion*. ²¹⁰ Jak u reaktivace *2nd Fleet*, tak u znovuootevření základny v Keflaviku sehrála dle vyjádření vrcholných představitelů NATO a americké armády roli především obava z ruské ponorkové

---

²⁰⁰ Opět – jak však ukazuje realita 75% nasaditelnost ruských ozbrojených sil je těžkou iluzí.

²⁰¹ Rusko v současnosti disponuje pouze jednou letadlovou lodí *Admiral Kuznetsov*, která se však již od 2019 nachází v docích na opravě poté, co na ní vypukl požár.

²⁰² Zvýšené nasazení vojenských kapacit lze předpokládat u členských států NATO, které mají v regionu své zvýšené geopolitické zájmy – tedy USA, Kanada, Dánsko, Norsko, Island a Velká Británie.

²⁰³ srov. *The Military Balances* (2019), str. 77-78 nebo *Foreign Policy* (2022).

²⁰⁴ Argumentem k obnovení v roce 2011 původně deaktivované flotily byla právě „zvyšující asertivita Ruska.“ (srov. BBC, 2018)

²⁰⁵ *The Military Balances* (2019), str. 77

²⁰⁶ Ibid.

²⁰⁷ USNI News (2018)

²⁰⁸ *The Barents Observer* (2016)

²⁰⁹ Pincus, R. (2020), str. 53

²¹⁰ *The Atlantic Council* (2018); *P-8 Poseidon* si pak za účelem ochrany GIUK Gap od USA objednalo Spojené království a Norsko (Smith, J. & Hendrix, J., 2017)

aktivity v regionu.²¹¹

Ruskou ponorkovou převahu jako možnou hrozbu pro zájmy NATO zmiňuje i každoročně vydávaný žurnál *The Military Balances*. Ten tvrdí, že „jakkoli je počet ruských sil – včetně ponorek – podstatně nižší než na konci studené války, (...) tak technologická úroveň ruských ponorek spolu s redukcí protiponorkového systému NATO anti-submarine-warfare (ASW) a blue-water námořních schopností od konce studené války, naznačují že ruské schopnosti by představovaly významné výzvou pro Alianční síly.“²¹² V tomto kontextu je především zmíněna nová třída ruských jaderných ponorek *Yasen (Severodvinsk-)*²¹³ anebo modernizace ruských jaderných ponorek třídy *Antey (Oscar II.-)*.²¹⁴ Přímo v regionu GIUK Gap pak Velká Británie v posledních letech pozoruje zvýšenou ruskou aktivitu okolo ponorkové základny Královského námořnictva Faslane ve Skotsku.²¹⁵

Mapa 13: Ruské vojenské okruhy k roku 2022. (*The Military Balances*, 2022, str. 165)

Zvýšenému ruskému vnímání významu regionu odpovídá i fakt, že Severní flotila byla k 1. lednu 2021 oficiálně prohlášena za ruský pátý vojenský okruh (viz *Mapa 13*).²¹⁶ To jen

²¹¹ srov. The Atlantic Council (2018) nebo *The Military Balances* (2019), str. 77; *The Military Balances* dokonce zmiňuje, že se uvnitř NATO debatuje o nutnosti modernizace sonarového systému *SOSUS*, fungujícího již od studené války. (*The Military Balances*, 2019)

²¹² *The Military Balances* (2019), str. 77

²¹³ Aktivní od roku 2016. (*Ibid.*)

²¹⁴ *Ibid.*

²¹⁵ *Ibid.*

²¹⁶ Už ke konci roku 2013 přitom bylo založeno a 1. prosince 2014 i spuštěno tzv. *Joint Strategic Command Sever (OSK Sever - Obedinonnye Strategicheskoe Komandovanie Sever)*.

podtrhuje důležitost, jakou Rusko v posledních letech spatřuje v regionu GIUK Gap, potažmo Arktidy, která je hlavním operačním prostředím této flotily. Již v roce 2019 přitom byla pod touto flotilou založená nová divize vzdušné obrany, vybavená mimo jiné raketovým systémem *S-300 (SA-10 Grumble)* a *S-400 (RS-SA-21 Growler)*. Srovnání vojenského vybavení Severní flotily v roce 2013 a 2022 lze zhlédnout v příložené tabulce.

Tabulka 5: Srovnání vojenských vybavení Severní flotily v roce 2013 a 2022. (*The Military Balances, 2013, str. 202; The Military Balances, 2022, str. 231; tabulka autor*)

typ	2013	2022
Námořnictvo		
ponorky	40	27
<i>strategické (SSBN)</i>	9	8
<i>taktické</i>	23	19
SSGN	3	5
SSN	13	9
SSK	7	5
<i>podpůrné</i>	8	-
blue-water navy lodě	10	10
hlídkové a pobřežní lodě	12	16
technika určená pro minové a protiminové operace	12	8
obojživelná technika	5	8
Námořní letectvo		
bojové letouny	23	85
protiponorkové letouny	13	17
protivzdušná obrana	-	4*

**S-300PS (RS-SA-10B Grumble); S-300PM1 (RS-SA-20 Gargoyle); S-400 (RS-SA-21 Growler); a 96K6 Pantsir-S1 (RS-SA-22 Greyhound)*

Krom výše zmíněného technického vybavení pod velení Severní flotily dále v současné době patří ještě dvě motorizované brigády určené pro boj v arktických podmínkách, brigáda námořní pěchoty a dělostřelecká a protivzdušná brigáda.²¹⁷ V roce 2013 to přitom bylo pouze mechanizovaný pluk námořní pěchoty a dělostřelecká a protivzdušná brigáda s plukem bojové podpory.²¹⁸ Ze srovnání vojenského vybavení Severní flotily je zřejmé, že došlo k výraznému navýšení kapacit v kategorii bojových letounů²¹⁹ a naopak k určitému propadu ponorkových kapacit flotily. Za posledním zmíněným však stojí v současné době probíhající velká modernizace ruských ponorek, resp. akvizice zcela nových typů²²⁰ a s tím

²¹⁷ The Military Balance (2022), str. 231

²¹⁸ The Military Balance (2013), str. 202

²¹⁹ Které byly do Severní flotily převeleny z Pacifické flotily, což znovu dle *The Military Balance* potvrzuje ruské zaměření se na region Arktidy. (The Military Balance, 2022, str. 167)

²²⁰ Ruské ministerstvo financí dle svých oficiálních dokumentů do námořnictva jako celku investovalo mezi lety 2011-2020 pět miliard rublů, což byla s 26,3 % zdaleka největší část celého obranného rozpočtu (zbyvajících

související vyřazování zastaralých sovětských typů.²²¹

Oproti tomu vývoj přesných regionálních kapacit NATO se obtížně shrnuje do jedné přehledné tabulky. Aliance totiž nedisponuje zvláštním operačním vícenárodnostním uskupením,²²² které by mělo za úkol trvalou přítomnost v regionu Arktidy, či přímo GIUK Gap. Možným prvním krokem k takovému vytvoření by mohlo být založení velitelství *NATO Atlantic Command* v roce 2020, jehož úkolem je „poskytovat jednotná velitelská opatření pro spojenecké síly, udržovat situační povědomí, provádět cvičení a sestavovat operační plány pokrývající rozsáhlé geografické oblasti, od východního pobřeží USA přes GIUK Gap až po Arktidu.“²²³

V regionu se však nachází již nyní mimo jiné dvě americké letecké základny v Keflaviku na Islandu a v Thule v Grónsku, dánské arktické velitelství v Nuuku a britská ponorková základna ve skotském Faslane a dále je pro region určená již zmíněná americká *2nd Fleet*. Minimálně založení *NATO Atlantic Command*, znovuotevření letecké základny v Keflaviku a reaktivace *2nd Fleet* přitom bylo zcela oficiálně dáváno do souvislosti se zvyšující se ruskou agresí a asertivitou, či přímo s obsazením Krymu jako takového. Více k aktuálním regionálním kapacitám (nejen těchto dvou) aktérů v roce 2022 lze zjistit z velmi podrobně zpracovaného mapového podkladu v Příloze č. 2.

Shrnutí celkové a regionální agregované moci

Z výše uvedeného přehledu jak celkové, tak regionální agregované moci Ruské federace a NATO je zřejmé, že dochází k postupnému navyšování celkové agregované moci obou aktérů a rovněž k relativně rychlému navyšování regionální agregované moci. Zatímco u celkové agregované moci došlo např. při srovnání výdajů na obranu v roce 2013 a 2020 k relativnímu navýšení výdajů u Ruské federace o 0,4 % HDP, relativní výdaje NATO zůstávají prakticky totožné. Jinak je tomu u absolutních výdajů, kdy v případě NATO došlo k navýšení o 138 637 000 dolarů, zatímco u Ruska došlo k poklesu o 26 640 000, znovu je

---

části byly určeny pro síly strategických střel – 10,5 %, síly vzdušné obrany – 17,9 %, letectvo – 21,1 %, pozemní síly – 13,7 % a ostatní síly – 10,5 %). (Cooper, J., 2016, str. 20) V nových dokumentech určených pro roky 2020-2027 však již s takto výraznými investicemi do námořnictva nepočítá. (srov. Connoly, R. & Boulègue, M., 2018, str. 20-22)

²²¹ The Military Balance (2022), str. 171;

²²² Příkladem takového uskupení by mohlo být např. relativně nově vytvořená divize *Multinational Division North*, která však nemá za úkol obranu severní (arktické) části aliance, ale severovýchodní hranice mezi pobaltskými státy a Ruskem. Někteří autoři se domnívají, že by takové samostatné arktické uskupení mělo NATO vytvořit. (srov. Auerswald, D., 2020)

²²³ NATO (2020)

však v tomto případě třeba brát v úvahu tzv. paritu kupní síly (viz výše).

U srovnání regionálního vývoje agregované moci poté došlo k výraznějším rozdílům mezi rokem 2013 před ruskou anexí Krymu a současností než v případě celkové agregované moci. Patrné je především ruské zaměření se na modernizaci a navýšení výzbroje Severní flotily, stejně tak je zřejmý i návrat geopolitického a geostrategického významu GIUK Gap pro NATO, které v tomto regionu od roku 2013 reaktivovalo americkou 2nd Fleet, znovuotevřelo americké letiště v Keflaviku, či založilo velitelství NATO Atlantic Command.

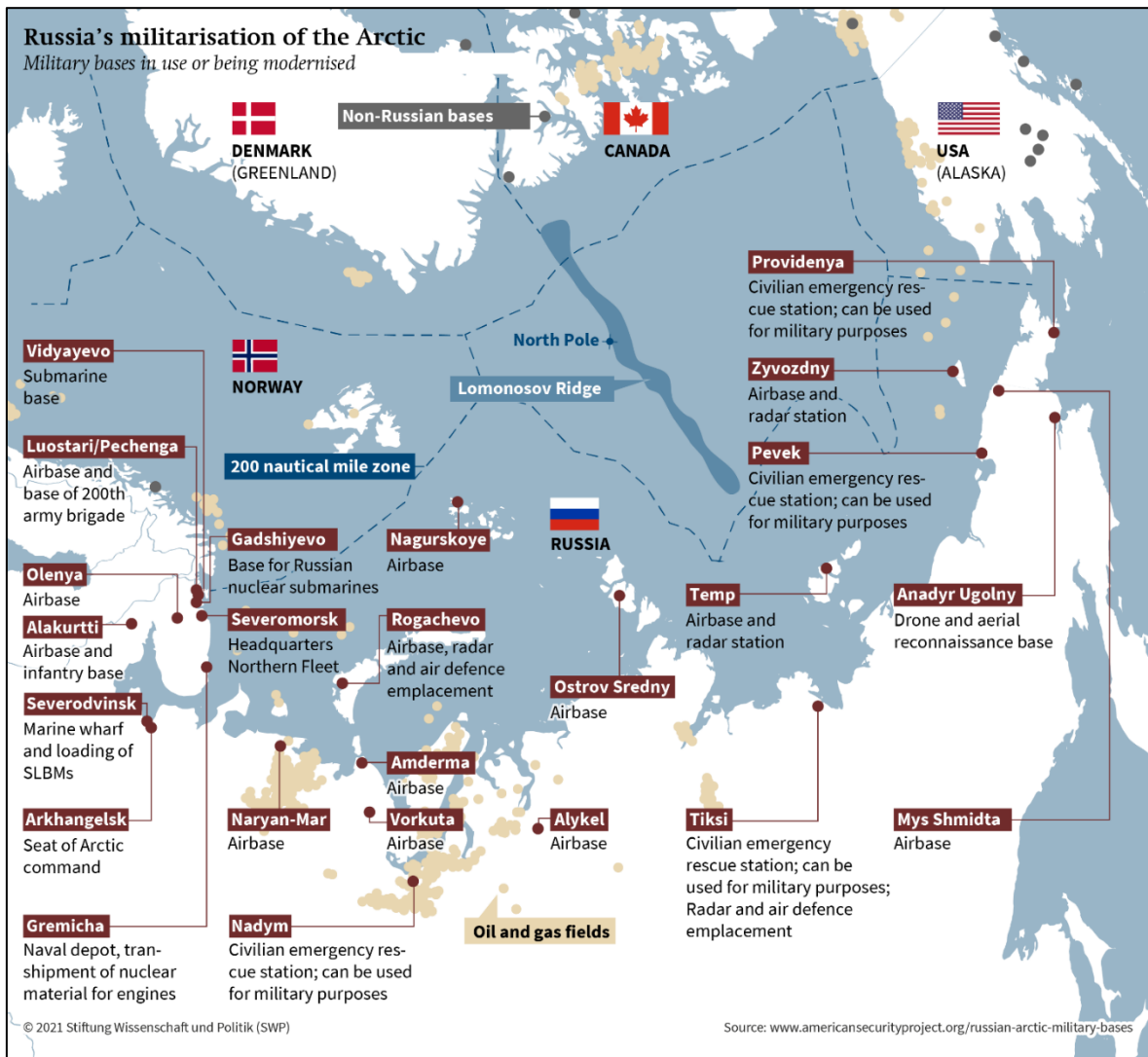
Vzhledem k výše zmíněnému bych z pohledu hodnocené agregované moci potvrdil, že v oblasti došlo dle Waltovy teorie k vychýlení rovnováhy hrozeb, a tedy že *lze nalézt kauzalitu* mezi zvýšeným geopolitickým a geostrategickým významem GIUK Gap a ruskou agresí na Ukrajině v roce 2014.

5.2. Perspektiva geografické blízkosti protivníka

V pořadí druhou Waltovou proměnnou je geografická blízkost protivníka. V mém textu bylo již několikrát zmíněno, že region GIUK Gap tvoří v podstatě námořní hranici mezi NATO a Ruskou federací. Pro ruské námořnictvo (Severní flotilu) je proplutí GIUK Gap jediným možným způsobem, jak se přes Barentsovo a Norské moře postupně dostat až do severního Atlantiku.

V tomto geografickém kontextu je důležité zmínit především ruskou obrannou koncepci tzv. *Bastionu*. Koncepce Bastionu vychází ze sovětské strategie představené ministerstvem obrany na samém konci existence SSSR na začátku 90. let 20. století. Pro tuto sovětskou strategii byla důležitá ochrana především jaderných zařízení druhého úderu umístěných na poloostrově Kola – doposud jedné z nejvíce militarizovaných oblastí světa (viz *Mapa 14*). Z toho důvodu byl pro ochranu těchto zařízení vytýčený obranný perimetr, který je i nyní považovaný za strategický pro ruské zájmy. Bastion (někdy též strategický bastion) se i dnes soustředí na obranu jaderných zbraní na poloostrově a ve svém celku zahrnuje i region, který se rozprostírá od poloostrova Kola směrem k Barentsovu moři a Norskému moři a dále na západ právě směrem k GIUK Gap.

Mapa 14: *Mapa ruských arktických základen (German Institute for International and Security Affairs, 2022)*

Bastion má dvojí cíl – zatímco v nejužším perimetru okolo poloostrova se jedná o „vnitřní obranu“ a cíl přímé kontroly,²²⁴ tak v širším perimetru se poté jedná o „vnější obranu“ a cíl popření vstupu a pohybu v tomto území (viz *Mapa 15*).²²⁵ Obou cílů má pak ruská strana ambice dosahovat na moři a v posledních letech i ve vzduchu. Zatímco k námořní ochraně bastionu slouží již několik let ponorky a loďstvo Severní flotily,²²⁶ tak ke vzdušné ochraně bastionu bylo nově k Severní flotile dislokováno od roku 2016 na šest desítek bojových letounů a v roce 2019 i nová divize protivzdušné obrany.²²⁷

²²⁴ tzv. *ambition of control* (House of Commons Defence Committee, 2018, str. 14)

²²⁵ Boulègue, M. (2019), str. 7; širší perimetr se pak dotýká i východní části regionu GIUK Gap

²²⁶ cca 2/3 celkových kapacit jaderného úderu celého ruského námořnictva (Boulègue, M., 2019, str. 8)

²²⁷ více srov. předchozí část textu věnovaná regionální agregované moci Ruské federace

Mapa 15: Mapa ruského strategického bastionu; tmavá oblast: ambice kontroly, světlá oblast: ambice popření. (House of Commons Defence Committee, 2018, str. 14)

Není třeba dodávat, že takové námořní ale i vzdušné aktivity Ruska v rámci bastionu v těsné blízkosti GIUK Gap významným způsobem ohrožují SLOCs důležité pro komunikaci mezi Severní Amerikou a Evropou. NATO si je tohoto ohrožení velmi dobře vědomé, a tak má od roku 1988 na norském ostrůvku severozápadním směrem od norského pobřeží (prakticky přímo u ruských hranic – viz *Mapa 16*) umístěný radarový systém *Globus I*,²²⁸ který má za úkol dohlížet právě na aktivity ruských sil na poloostrově Kola a v okolním obranném bastionu. Radar za dobu své existence prošel již dvěma modernizacemi – první v roce 1999 (*Globus II*)²²⁹ a druhou (*Globus III*) prochází od roku 2016 do současnosti, plně funkční by pak měl být někdy v průběhu roku 2022.²³⁰ Dalšími takovými zařízeními NATO, které leží prakticky přímo na hranici mezi Norskem a Ruskou federací je pozorovatelské místo *OP 247* a o kousek dál ve vnitrozemí vojenská základna norské armády *Porsangermoen* (viz *Mapa 16*, detailnější mapu regionu nabízí podrobná mapa v příloze č. 2).²³¹

²²⁸ The Barents Observer (2011)

²²⁹ Ibid.

²³⁰ The New York Times (2017)

²³¹ NPR (2019)

Mapa 16: *Vojenská zařízení Norska určená k monitorování ruské činnosti na poloostrově Kola a v přilehlém ruském strategickém bastionu. (NPR, 2019)*

Rovněž Dánsko nejméně od roku 2021 plánuje znovuotevření radarové základny NATO na vrcholku Sornfelli na Faerských ostrovech,²³² která je od 1. ledna roku 2007 zrušená. Proti výstavbě radaru se však na ostrově zvedla vlna protestů místních obyvatel. Ve stejném roce také Dánsko oznámilo, že pořídí pozorovatelské drony s plánovanou dislokací v Grónsku.²³³ Společně do těchto dvou projektů Dánsko plánuje zainvestovat 1,5 miliardy dánských korun (245 milionů dolarů).²³⁴ Minimálně výstavba obnoveného radaru na Faerských ostrovech tak geograficky přímo zasáhne do hranice vnějšího pásma ruského strategického bastionu (srov. *Mapa 15 a 17*).

²³² autonomní součást Dánského království

²³³ Cryopolitics (2021)

²³⁴ Ibid.

Mapa 17: Lokace Faerských ostrovů. (Encyclopædia Britannica, 2021)

Posledním geografickým fenoménem, který má vliv na geopolitickou dynamiku oblasti a který v mém textu zmíním je souostroví Špicberky. Souostroví, které je od roku 1920 na základě poválečného jednání a výsledné *Špicberské dohody* pod suverenitou Norského království. Zároveň však tato dohoda umožňuje ekonomické využívání ostrova i třetími stranami a specifikuje, že Norsko nesmí ostrov využívat k válečným účelům.²³⁵ Již před začátkem druhé světové války tak na ostrově byl vedle Norska ekonomicky velmi aktivní²³⁶ i Sovětský svaz, pro který začaly mít Špicberky se vstupem Norska do NATO i geostrategický význam.²³⁷ Ruský obnovený zájem o Špicberky v souvislosti s vlastními geostrategickými a bezpečnostními záměry v oblasti je znovu pozorovatelný nejméně od roku 2017, kdy report ruského ministerstva obrany explicitně popisuje Špicberky a jejich námořní zónu jako oblast možné konfrontace mezi NATO a Ruskou federací.²³⁸

²³⁵ The Svalbard Treaty (1920)

²³⁶ Především uhelný těžební průmysl.

²³⁷ Špicberky jsou součástí tzv. vnitřního obranného bastionu. (srov. *Mapa 15 a 18*).

²³⁸ The Barents Observer (2017); srov. CSIS (2020), str. 3-6 nebo Avango, D., & Roberts, P. (2017), str. 125-143

Mapa 18: Lokace Špicberských ostrovů a okolních geopolitických fenoménů. (CSIS, 2020, str. 3)

Shrnutí geografické blízkosti protivníka

Všechna výše popsaná norská vojenská zařízení (*Porsangermoen*, *Vardo* i *OP 247*), budoucí dánský (NATO) radar *Globus III* na Faerských ostrovech i koncepce ruského strategického bastionu zasahujícího do západní části GIUK Gap ukazují, jak blízko má v tomto regionu k sobě východní hranice Aliance a západní hranice Ruské federace. Od anexe Krymu také došlo k výraznému rozšíření a modernizaci vojenského vybavení Severní flotily, která má za úkol právě obranu již zmíněného bastionu. Z ruské strany dochází od roku 2014 rovněž k častějšímu narušování vzdušného prostoru Aliančních států,²³⁹ ale i působení ruského námořnictva v oblasti Severního moře a severního Atlantiku.

²³⁹ Zatím k největšímu počtu takovýchto incidentů došlo v roce 2016 – celkem 780 narušení prostoru Aliančních států, což je více než dvojnásobek počtu incidentů před anexí Krymu. (The Independent, 2017) K jednotlivým narušením došlo i přímo v regionu GIUK Gap – 3. února 2022, blíže nespecifikované ruské bojové letouny v prostoru Severního moře; 12. listopadu 2021, dva ruské bombardéry *Tu-160 Blackjack* v Severním moři; 27. března 2019, dva blíže nespecifikované ruské letouny v islandském vzdušném prostoru; 21. září 2018 byly v Severním moři zachyceny ruské bombardéry *Tu-160 Blackjack*; 9. února 2017 byly znovu

Příkladem zatím největšího takovéhoho námořního působení v oblasti od konce studené války by byl říjen 2019, kdy proplulo evropskou částí Severního moře deset ruských ponorek směřujících do severního Atlantiku.²⁴⁰

Modernizace a rozvoj norských vojenských zařízení u hranic s Ruskem minimálně dle velitele pozemních sil Finnmarkske oblasti²⁴¹ plukovníka Joerna Erika Berntsena rovněž souvisí s ruskou agresí na Ukrajině: „Operace na Ukrajině byla pro NATO a pro nás něco, co změnilo hru. Bezpečnostní situace ve světě se rozhodně změnila, jsme víceméně tam, kde jsme byli před pádem zdi.“²⁴² Berntsenova slova potvrzuje i to, že od ruské agrese na Ukrajině Norsko pořídilo několik desítek bojových letounů *F-35* od USA²⁴³ a roku 2017 podepsalo s *ThyssenKrupp Marine Systems (TKMS)* společný norskono-německý projekt na výstavbu celkově šesti ponorek *U212 CD*.²⁴⁴ Důraz na navýšení norských obranných výdajů je ostatně zřejmý již z předchozí kapitoly, věnované agregované moci (viz *Tabulka 2*).

V době tvorby práce se v reakci na bezprecedentní akt ruské agrese vůči Ukrajině rozhodlo do té doby neutrální Švédsko a Finsko ke vstupu do NATO, k tomu by mělo dojít přibližně ke konci června roku 2022.²⁴⁵ I Dánsko zvažuje zapojení se do společné evropské obranné a bezpečnostní politiky, ze které si v roce 1993 vyjednalo jednu ze čtyř výjimek svého členství v EU.²⁴⁶ Dánské referendum o evropské obraně a bezpečnosti se bude konat 1. června 2022.²⁴⁷ Tyto kroky Dánska, Švédska a především Finska, které s Ruskem sdílí 1 340 kilometrů dlouhou hranici²⁴⁸ (viz *Mapa 19*), zcela bez pochyb výrazně zamíchají geopolitickou situací v regionu a to nejen z perspektivy v této podkapitole hodnocené geografické blízkosti protivníků.

---

v Severním moři zachycené dva ruské bombardéry *Tu-160 Blackjack* a 19. listopadu 2015 opět dva ruské bombardéry *Tu-160 Blackjack* v Severním moři. (Russian Military Incident Tracker, 2022)

²⁴⁰ German Institute for International and Security Affairs (2022), str. 28

²⁴¹ Oblast na severovýchodě Norska, pod kterého spadají všechna tři zmíněná zařízení.

²⁴² Před pádem berlínské zdi a koncem studené války.; NPR (2019)

²⁴³ NPR (2019)

²⁴⁴ čtyři pro samotné Norsko a dvě pro Německo, první z těchto ponorek by měla být dodána v roce 2029; Defense News (2021)

²⁴⁵ více srov. z českých médií Deník N (2022), zahraničních Al Jazeera (2022) nebo Defense News (2022), o ruské reakci na oznámení vstupu Švédska a Finska do NATO srov. BBC (2022c)

²⁴⁶ The Danish Parliament (2021)

²⁴⁷ Deník N (2022)

²⁴⁸ Doposud je celková délka hranice mezi Ruskou federací a státy NATO 1 213 kilometrů. Potenciálním vstupem Finska do Aliance by se tedy toto číslo více než zdvojnásobilo. Výše popisovaná severní hranice mezi Norskem a Ruskem má pro porovnání „pouhých“ 200 km.

Mapa 19: Finsko-ruská hranice dlouhá 1 340 km, na mapě jsou vyznačeny rovněž oficiální hraniční přechody. (Laine, J., 2015, str. 126)

Vzhledem k výše zmíněnému bych z pohledu hodnocené geografické blízkosti protivníka potvrdil, že v oblasti došlo dle Waltovy teorie k vychýlení rovnováhy hrozeb, a tedy že lze nalézt kauzalitu mezi zvýšeným geopolitickým a geostrategickým významem GIUK Gap a ruskou agresí na Ukrajině v roce 2014.

5.3. Perspektiva ofensivních schopností

Cílem této podkapitoly bude zhodnocení a srovnání reálných ofensivních schopností obou aktérů. Za tímto účelem budou analyzována nejen četnost, ale i průběh vojenských cvičení obou aktérů v oblasti. V samotném úvodu pak budou popsány vojenské a politické struktury Ruské federace a NATO, aby bylo zřejmé, jakým způsobem dochází u obou aktérů ke strategickým rozhodnutím a kdo za ně tedy i následně nese odpovědnost, případně kde ve struktuře se nachází pro naši práci klíčová regionální vojenská velitelství.

Popis vojenských a bezpečnostních struktur

Ruská federace

Po rozpadu SSSR musela Ruská federace čelit mnoha problémům, které zdělila po svém předchůdci, problémy týkající se armády a bezpečnostního řízení státu samozřejmě nebyly výjimkou. Ruská armáda čelila hned od počátku obrovským rozpočtovým, ale i personálním problémům, způsobených mimo jiné i přeskupováním jednotek z bývalých (satelitních) států SSSR na území Ruska. Dodávky nových zbraní a vybavení se zpožďovaly, v některých případech dokonce úplně zastavily, zároveň docházelo k opožděným výplatám vojáků a v určitých obdobích neměla armáda ani dostatek paliva na vojenská cvičení – to vše samozřejmě negativně ovlivňovalo připravenost armády k boji.²⁴⁹ Tehdejší ruské vedení se snažilo tuto situaci zvrátit různými reformami, která však až na výjimky nebyly příliš úspěšné.²⁵⁰

Z devadesátých let pochází i současná velmi centralizovaná struktura ruského vojenského a politicko-strategického vedení. Mezi ústavní pravomoci ruského prezidenta, který je centrální figurou celé struktury například patří jmenování předsedy a ministrů vlády, jeho každoroční projev před Federálním shromážděním stanovuje směr pro utváření vnitrostátní i zahraniční politiky, řídí zahraniční politiku, podepisuje mezinárodní smlouvy, tvoří a vede bezpečnostní radu a schvaluje vojenskou doktrínu.²⁵¹ Ruský prezident je vrchní velitel ruské armády a v době nouze může rovněž zavést stanné právo.²⁵²

Prezidentovi je pak podřízené ministerstvo obrany,²⁵³ jehož úkolem je implementace prezidentské politiky v rámci armády, dohlížení na veškerou připravenost, personální i materiální vybavení.²⁵⁴ Ministr obrany má rovněž zákonnou pravomoc dohlížet a řídit operace generálního štábu. Generální štáb²⁵⁵ zajišťuje vojenskou bezpečnost Ruské federace – tedy chrání životní zájmy státu a společnosti před vnitřními i vnějšími hrozbami. Štáb je rovněž odpovědný za sledování bezpečnostního prostředí a za vypracování strategických

---

²⁴⁹ Defense Intelligence Agency (2017), str. 10

²⁵⁰ Jednou z takových výjimek by bylo např. vytvoření tzv. *trvale připravených sil* na konci 90. let. Tyto jednotky umožnily Ruské federaci rychlejší a úspěšnější postup během druhé Čečenské války (1999-2004) než v předchozí první Čečenské válce (1994-1995). (Ibid., str. 11)

²⁵¹ Ibid., str. 23

²⁵² Ibid., str. 23-24

²⁵³ v čele ministerstva stojí od roku 2012 Sergej Šojgu, který předchozích 18 let působil jako ministr pro mimořádné situace

²⁵⁴ Ibid., str. 24

²⁵⁵ v čele Generálního štábu ruské armády stojí rovněž od roku 2012 Valerij Gerasimov, který předchozí dva roky působil jako zástupce náčelníka Generálního štábu a krátce také jako velitel Středního vojenského okruhu

a operačních plánů pro vybavení, mobilizaci, velení a řízení ozbrojených sil.²⁵⁶ Poslední zmíněné pak umožňuje relativně rychle reagovat na aktuální situaci. Generálnímu štábu jsou pak již přímo podřízené konkrétní vojenské okruhy, tedy i pro nás nejdůležitější okruh Severní flotily.

NATO

NATO disponuje dvěma křídly – politickým a vojenským, vojenská struktura NATO se dále dělí na dvě složky – velení a samotnou strukturu sil. První zmíněná zahrnuje vojenská velitelství odpovědná za velení a řízení vojenských sil. Druhá zmíněná část Aliance je tvořena silami, které NATO přidělily členské státy. Vedle výše zmíněné vojenské struktury ještě v NATO stojí samostatná politická struktura. Podobně jako Rusko i Aliance od svého vzniku prošla přibližně čtyřmi zásadními transformacemi ve velitelské struktuře.²⁵⁷

Nejdůležitější a nejvýše postavenou součástí politického křídla Aliance je Severoatlantická rada (*NAC*),²⁵⁸ která přijímá rozhodnutí prostřednictvím stálých zástupců (velvyslanců) při NATO nebo na zasedáních na ministerské úrovni či na summitech, kterých se účastní hlavy států a vlád. Součástí politického strategického řízení Aliance je i Mezinárodní štáb (*IS*),²⁵⁹ který poskytuje konzultace, metodické vedení a administrativní podporu národním delegacím na velitelství NATO. Mezinárodní štáb je složen především z úředníků s vojenskými zkušenostmi.

Součástí vojenské struktury NATO je pak Mezinárodní vojenský štáb (*IMS*),²⁶⁰ který je jakousi vojenskou paralelou Mezinárodního štábu (*IS*). Skládá se především z čistě vojenských pracovníků, částečně však i civilních zaměstnanců. IMS je odpovědné za plánování a strategie, regionální spolupráci a bezpečnost, operace, zpravodajství,²⁶¹ logistiku a zdroje obecně. Společně s *IS* tvoří *IMS* také jakési spojení mezi politickými a vojenskými rozhodovacími orgány Aliance. Součástí vojenského křídla NATO je také Vojenský výbor (*MC*),²⁶² který je jako nejvyšší vojenský orgán v NATO představuje zásadní spojovací článek mezi politickým rozhodovacím procesem v rámci *NAC* a velitelskými

---

²⁵⁶ Ibid.

²⁵⁷ srov. Varlik, A. B. (2020)

²⁵⁸ angl.: *North Atlantic Council*; zasedáním *NAC* předsedá současný tajemník NATO Jens Stoltenberg

²⁵⁹ angl.: *International Staff*; oficiální hlavou *IS* je rovněž Jens Stoltenberg

²⁶⁰ angl.: *International Military Staff*; generálním ředitelem je generálporučík Hans-Werner Wiermann (od léta 2022 pak generálporučík Janusz Adamczak

²⁶¹ ve smyslu *intelligence*

²⁶² angl.: *Military Comitee*; předsedou admirál Rob Bauer

strukturami NATO, respektive velením vojenských operací. Posledními vojenskými složkami Aliance, které jsou odpovědné za reálné velení nad společnými silami členských států jsou Velitelská struktura NATO (*NCS*),²⁶³ která se dále skládá z ACO Velitelství spojeneckých sil pro operace (*ACO*)²⁶⁴ a Velitelství spojeneckých sil pro transformaci (*ACT*),²⁶⁵ v jejichž čele stojí Nejvyšší velitel spojeneckých sil v Evropě (*SACEUR*),²⁶⁶ respektive Vrchní velitel spojeneckých sil pro transformaci (*SACT*).²⁶⁷ Součástí ACO je pak i mnou již dříve popisované velitelství *Joint Forces Atlantic Command* založené v roce 2020 a primárně určené pro ochranu námořních cest v severním Atlantiku.²⁶⁸ Mimo strukturu NATO pak také funguje *NATO Centre of Excellence for Cold Weather Operations*, které funguje jako hlavní garant a koordinátor výcviku boje v arktických podmínkách. Za činnost centra jsou zodpovědné norské ozbrojené síly a odpovědnost za úkolování Centra nese SACT.²⁶⁹

Přehled vojenských cvičení v regionu

Ruská federace

Ruská armáda organizuje svá cvičení i menší tzv. *drily* v oblasti Arktidy v podstatě bez přestávky již od rozpadu Sovětského svazu. V souvislosti se zvýšenými tensemi mezi Západem a Ruskem po anexi Krymu však tato vojenská cvičení významně narostla – a to jak částečně v četnosti, tak především velikosti.²⁷⁰ Ruská armáda jednou do roka pořádá jedno z vojenských cvičení, a to buď *Vostok (Východ)*, *Zapad (Západ)*, *Tsentr (Střed)* a *Kavkaz (Jih)*. Tato cvičení se pravidelně střídají, každý rok se tak koná cvičení jiné, oblasti GIUK Gap, resp. Arktidy se pak vždy dotýkají cvičení Zapad a Tsentr.²⁷¹

Posledního cvičení Zapad v roce 2021 se účastnilo více než 200 000 vojáků, oproti roku 2017, kdy se účastnilo 48 000 vojáků (některé odhady však mluvili až o 100 000) a 12 000 v roce 2013.²⁷² Posledního cvičení Tsentr v roce 2019 se účastnilo 128 000 vojáků (oproti 100 000 v roce 2015 a oproti 12 000 v roce 2011), hlavním cílem bylo dle oficiálního ruského

---

²⁶³ angl.: *NATO Command Structure*; podléhá autoritě Military Comitee

²⁶⁴ angl.: *Allied Command Operations*

²⁶⁵ angl.: *Allied Command Transformation*

²⁶⁶ angl.: *Supreme Allied Commander in Europe*; generál Tod D. Wolters

²⁶⁷ angl.: *Supreme Allied Commander Transformation*; generál Philippe Lavigne

²⁶⁸ stejně tak je jsou součástí ještě dvě další *Joint Force Commands (JFC)* v Itálii (Neapol) a Nizozemí (Brunssum) a strategické velitelství *Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE)* v Belgii (Mons)

²⁶⁹ Centre of Excellence – Cold Weather Operations (2022)

²⁷⁰ srov. German Institute for International and Security Affairs (2022), str. 5

²⁷¹ Foreign Policy (2019) a CNBC (2019)

²⁷² High North News (2021b)

vyjádření „*udržení vysoké úrovně připravenosti na boj v arktickém prostředí.*“ Cvičení se také účastnily čínské a indické jednotky a rovněž státy Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti.²⁷³

Jedním z největších ruských regionálních cvičení po roce 2014 pak bylo relativně nové²⁷⁴ cvičení *Ocean Shield*²⁷⁵ konané v roce 2019 v prostředí Baltského moře.²⁷⁶ Toto cvičení nebylo významné jen svým rozsahem, ale i tím, že se ho účastnila jak Severní,²⁷⁷ tak Baltská flotila. Dle oficiálních zpráv ruské strany se cvičení účastnilo 49 válečných a 20 podpůrných lodí, 58 letounů a 10 634 vojáků; na *Ocean Shield 2019* navazoval o rok později *Ocean Shield 2020*, toho se však účastnilo „*pouze*“ 30 lodí, na rozdíl od předchozího *Ocean Shield* bylo však toto cvičení založeno na ofensivním scénáři.²⁷⁸

Jak již bylo naznačeno výše, přítomnost Severní flotily byla důležitá především z pohledu posílení spolupráce mezi Severní a Baltskou flotilou a rovněž popisované společné cvičení poskytlo Severní flotile přímé zkušenosti z působení v (pro ni netypickém) prostředí Baltského moře. Toto cvičení tak potvrdilo a umocnilo tendenci posledních let, která směřuje k větší spolupráci právě mezi těmito dvěma flotilami.²⁷⁹ Poslední samostatné cvičení Severní flotily se konalo na začátku února 2022 a účastnilo se ho na 20 lodí této flotily. Popisované drily byly součástí širšího cvičení ruských jednotek, které o několik dní později vyústilo v invazi na Ukrajinu.²⁸⁰

Zatímco frekvence pravidelných velkých cvičení je v současnosti stejná jako před rokem 2014, jejich velikost každým rokem výrazně narůstá.²⁸¹ Četnost i velikost se naopak významně zvyšuje u měsíců regionálních cvičení, týkajících se mimo jiné Severní, ale i Baltské flotily. Po roce 2014 rovněž ustaly do té doby běžně konaná společná cvičení Ruska a některých členských států NATO,²⁸² například mezi lety 2010 a 2013 probíhaly

---

²⁷³ CNBC (2019)

²⁷⁴ první cvičení *Ocean Shield* se konalo v roce 2018, ale v prostředí Středozemního moře, účastnilo se ho na 26 lodí, dvě ponorky a 34 letounů (TASS, 2019)

²⁷⁵ *Okeanskiy Shchit*

²⁷⁶ byť není Baltské moře součástí sledovaného regionu, tak je toto cvičení zmiňováno kvůli účasti Severní flotily (viz dále v textu)

²⁷⁷ za Severní flotilu: raketový křižník *Maršál Ustinov*, velká protiponorková loď *Severomorsk*, záchranný remorkér *SB-406*, vojenské plavidlo logistické podpory *Elbrus*, záchranný remorkér Nikolaj *Čiker*, fregata *Admirál Gorškov* a jaderná ponorka *Smolensk* třídy *Oscar-II* (The Barents Observer, 2019)

²⁷⁸ Russian Fleet Analysis (2019) a Russian Fleet Analysis (2020)

²⁷⁹ srov. German Institute for International and Security Affairs (2022), str. 13-14

²⁸⁰ Reuters (2022)

²⁸¹ zatím největšího vojenského cvičení *Vostok 2018* se účastnilo na 300 000 vojáků (Foreign Policy, 2019)

²⁸² jedinou výjimku tvoří civilní záchranné a pátrací cvičení norské námořní stráže a Severní flotily, které se koná každoročně už více jak 20 let (High North News, 2021c)

každoroční pravidelná společná námořní cvičení Norska a Ruska.²⁸³

NATO

Rovněž NATO od roku 2014 zvyšuje frekvenci i velikost jednotlivých cvičení v oblasti. Stejně jako Ruská federace má i NATO relativně pravidelně konaná velká cvičení, zaměřená na severní hranici Aliance. Tato cvičení probíhají již od počátku 50. let a jejich hostitelskou zemí je ve většině případů Norsko. Příkladem prvních cvičení by mohl být *Anchor Express* (později *Northern Express*) nebo *Atlas Express* (později *Winter Express*). Ze současné doby to jsou zcela jistě opakovaná cvičení *Cold Response*,²⁸⁴ konané v letech 2006,²⁸⁵ 2009,²⁸⁶ 2010,²⁸⁷ 2012,²⁸⁸ 2014,²⁸⁹ 2016²⁹⁰ a 2022²⁹¹ nebo (prozatím největší) cvičení jednotek v Norsku NATO *Trident Juncture*, kterého se v roce 2018 účastnilo na 50 000 vojáků. Od roku 2013 se rovněž každý druhý rok koná počtem jednotek menší, avšak neméně důležité cvičení *Arctic Challenge Exercise*, kterého se v roce 2021 účastnilo na 3 000 vojáků.

Největší pozornost si zcela jistě zaslouží poslední cvičení *Cold Response* (průběh cvičení viz *Mapa 20*), kterého se krom 30 000 vojáků,²⁹² účastnilo i 220 letounů a 50 lodí – to vše z 27 zemí NATO²⁹³ a nejbližších partnerů.²⁹⁴ To z něj činí největší cvičení NATO v Arktidě za posledních víc jak 30 let. Celé cvičení poté probíhalo od 14. března do 1. dubna 2022 – tedy v období silných tenzí mezi Západem a Ruskem kvůli probíhající ruské invazi na Ukrajinu.²⁹⁵ Bez zajímavosti zcela není, že Norsko – jako hostitelský stát cvičení – pozvalo všech 57 členů Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, aby pozorovali průběh cvičení, ale Rusko toto pozvání odmítlo.²⁹⁶

---

²⁸³ The Arctic Institute (2018)

²⁸⁴ jehož velením je tradičně pověřené Norsko

²⁸⁵ 10 000 vojáků

²⁸⁶ 7 000 vojáků

²⁸⁷ 9 000 vojáků

²⁸⁸ 16 000 vojáků

²⁸⁹ 16 000 vojáků

²⁹⁰ 15 000 vojáků

²⁹¹ 30 000 vojáků

²⁹² přibližně dvojnásobek dosavadního maxima

²⁹³ AA (2022)

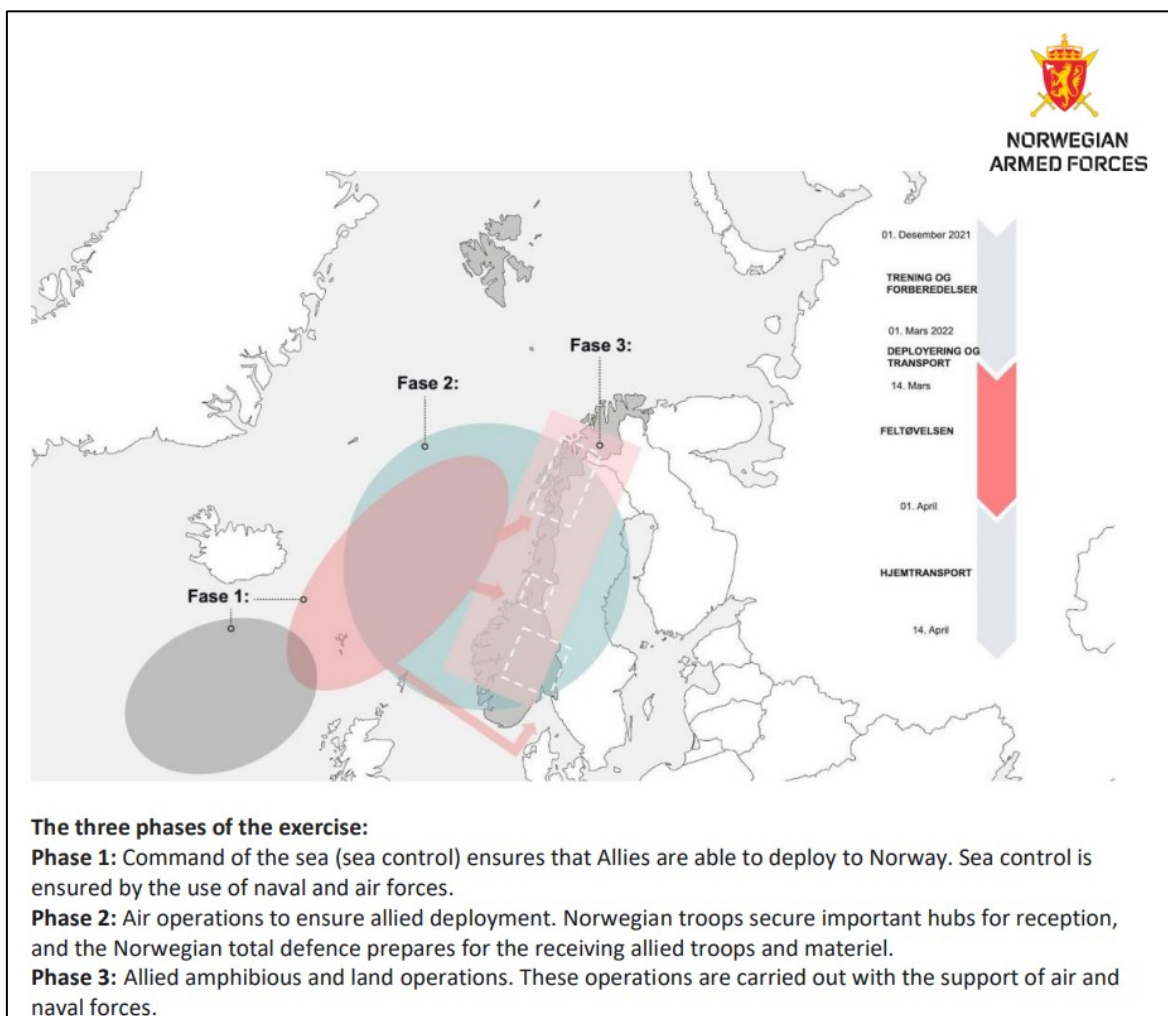
²⁹⁴ cvičení se účastnilo i Švédsko a Finsko

²⁹⁵ konání cvičení však bylo oznámeno již 8 měsíců před jeho konáním, žádná souvislost s ruskou invazí na Ukrajinu zde tedy není; velitelé Severní flotily bylo konání cvičení oznámeno dokonce zcela separátně během video hovoru s velitelem Norské společného velitelství 13. ledna 2022 (Forsvaret, 2022)

²⁹⁶ Ibid.

Mapa 20: Plán znázorňující průběh cvičení *Cold Response 2022* (Forsvaret, 2022)

Pozornost si rovněž zaslouží pravidelné cvičení Arctic Challenge Exercise. Toho se pokaždé již od počátku jeho konání účastní Norsko, ale dokonce i partnerské země Aliance Švédsko a Finsko. Toho posledního se účastnilo krom Velké Británie, Německa, Spojených států a Nizozemí i zcela prvně Dánsko.²⁹⁷ Cvičení je pokaždé zaměřené na vzdušnou obranu severních hranic NATO.²⁹⁸

Shrnutí ofensivních schopností

Jakkoli ruská armáda stále prochází množstvím ne vždy vydařených reforem, rozhodně nelze podceňovat její schopnosti boje v arktickém prostředí, které cvičí nejen v rámci vojenského okruhu Severní flotily a velkých pravidelných cvičení Zapad a Tsentr, ale i v množství menších drilů a cvičení, kterých se účastní i jednotky z jiných vojenských

²⁹⁷ NATO (2020)

²⁹⁸ Během posledního konání v roce 2021 došlo k prvnímu využití nových norských bojových letounů *F-35* (Ibid.)

okruhů Ruské federace. V posledních letech pak ruské nejvyšší vojenské velení organizuje cvičení specificky zaměřené na spolupráci mezi Severní a Baltskou flotilou. Zcela opomenout nelze ani fakt, že zatímco Alianční cvičení jsou vždy založena na defenzivním scénáři, tak ruská cvičení jsou mnohdy založena i na scénáři ofensivním.²⁹⁹ Zatímco frekvence pravidelných cvičení zůstává stejná, jejich velikost se od anexe na Krym neustále značně zvyšuje, k navyšování velikosti i frekvence pak dochází u menších nepravidelných cvičení a drillů. Po roce 2014 rovněž ustala veškerá do té doby konaná společná vojenská cvičení Aliančních států a Ruské federace.

K navyšování frekvence i velikosti arktických cvičení pak dochází zcela logicky i na straně NATO (jakkoli jejich velikost stále není srovnatelná s obrovskými pravidelnými cvičeními Ruska). Příkladem by mohlo být opakované arktické cvičení Cold Response, kterého se v roce 2022 – v období ruské invaze na Ukrajinu – zúčastnil přibližně dvojnásobný počet vojáků než předchozích cvičení stejné typu. Zajímavou ukázkou navyšování vojenských cvičení je rovněž největší vojenské cvičení na území Norska – Trident Juncture z roku 2018, kterého se účastnilo 50 000 Aliančních vojáků. Většiny těchto arktických cvičení Aliance (včetně pravidelného cvičení vzdušných sil Artic Challenge Exercise) se pak krom členských států NATO účastní i partnerské státy Švédsko a Finsko.

Vzhledem k výše zmíněnému bych z pohledu hodnocených ofensivních schopností potvrdil, že v oblasti došlo dle Waltovy teorie k vychýlení rovnováhy hrozeb, a tedy že *lze nalézt kauzalitu* mezi zvýšeným geopolitickým a geostrategickým významem GIUK Gap a ruskou agresí na Ukrajině v roce 2014.

5.4. Perspektiva ofensivních úmyslů

V poslední Waltově proměnné týkající se ofensivních úmyslů bude nejprve krátce popsána obecná rétorika obou aktérů vůči sobě samým a následně především srovnávány zahraničně-politické a strategické dokumenty jednotlivých aktérů – tedy Aliance, resp. jejich vybraných členů a Ruské federace – před anexí Krymu. Tyto dokumenty budou srovnávány především vertikálně – tedy dokumenty jednoho aktéra vydané před anexí Krymu proti dokumentům stejného aktéra vydaným po anexi Krymu, tak v menší míře i horizontálně – tedy dokumenty Alianční proti dokumentům ruským ze stejného časového období. Srovnání bude činěno s důrazem na regiony: 1/ *GIUK Gap*, 2/ *Arktida* a 3/ *High North*. Toto porovnání

---

²⁹⁹ např. zmíněné námořní cvičení *Ocean Shield 2020*

oficiálních dokumentů pak bude na vhodných místech doplněno relevantními informacemi z odborných statí nebo informacemi z oficiálních komuniké lídrů NATO a Ruska.

Ruské ofensivní úmysly

Ruská ambice o změnu post-studenoválečného unipolárního uspořádání světa je patrná nejpozději od roku 2007 a nyní již velice dobře známého projevu Vladimira Putina na bezpečnostní konferenci v Mnichově. V projevu, který byl charakteristický velkým množstvím kritiky vůči USA, NATO i Západu obecně mimo jiné zaznělo: „*Myslím, že je zřejmé, že rozšiřování NATO nijak nesouvisí s modernizací Aliance samotné ani se zajištěním bezpečnosti v Evropě. Naopak, představuje vážnou provokaci, která snižuje míru vzájemné důvěry.*“³⁰⁰ Unipolární uspořádání mezinárodního systému pak Putin považuje za něco „*nepřijatelného ale také nemožného.*“³⁰¹ O rok později se tato ruská rétorika zhmotnila v rusko-gruzinském a v roce 2014 v rusko-ukrajinském konfliktu. Pracovnice Německého institutu pro mezinárodní vztahy a bezpečnost Sabine Fischer pak tvrdí, že nejméně od roku 2014 se „*tradicionalismus, nacionalismus, silný leadership a geopolitická konfrontace staly hlavním legitimizačním narativem ruského státu.*“³⁰²

Posledním zahraničně-politickým dokumentem ruského ministerstva zahraničí, vydaným těsně před anexí Krymu, je *Russian Foreign Policy Concept* z roku 2013.³⁰³ V tomto dokumentu se zmínka o regionu Arktidy objevuje celkem 12x, specificky o regionu GIUK není v dokumentu žádná zmínka.

Krom zmínek o „*progresivní praktické spolupráci se severoevropskými státy*“³⁰⁴ v oblasti Barentsova moře, euro-arktického regionu a Arktidy jako celku (bod 65) se pak Arktidě věnuje celý samostatný (avšak nikterak obsáhlý) bod 73. V tomto bodě Rusko klade důraz na prosazování „*proaktivní a konstruktivní politiky posilování multilaterální mezinárodní spolupráce v Arktidě.*“³⁰⁵ Ve stejném bodě však hned následně připomíná, že své národní zájmy v regionu sleduje a dodává, že věří, že stávající mezinárodní právní rámec je dostatečný k úspěšnému vyřešení všech regionálních problémů prostřednictvím jednání, včetně otázky mnou již zmíněného problematického nárokování kontinentálního šelfu v Severním ledovém oceánu. V poslední části věnované Arktidě pak dokument pouze

---

³⁰⁰ Munich Conference on Security Policy (2007)

³⁰¹ Ibid.; „*Domnívám se, že unipolární model je v dnešním světě nejen nepřijatelný, ale také nemožný.*“

³⁰² German Institute for International and Security Affairs (2021), str. 3

³⁰³ Russian Foreign Policy Concept (2013)

³⁰⁴ Russian Foreign Policy Concept (2013), bod 65

³⁰⁵ Russian Foreign Policy Concept (2013), bod 73

vyzdvihuje klíčový význam mnou rovněž popisované Arktické rady a krátce rovněž popisuje možnosti a výhody využití tzv. *Severní námořní cesty*.³⁰⁶

Oproti tomu v *Russian Foreign Policy Concept* z roku 2016 se zmínka o Arktidě objevuje pouze 8x (a to v bodě 76). Text bodu 76 sice do velké míry kopíruje obsah bodu 73 předchozí koncepce, je však doplněn o větu, která již reflektuje obecné a zjevně i regionální zhoršení vztahů mezi NATO a Ruskem: „*Rusko bude rozhodně čelit jakýmkoli pokusům zavést prvky politické nebo vojenské konfrontace v Arktidě a obecně politizovat mezinárodní spolupráci v regionu.*“³⁰⁷

Po srovnání zahraničně-politických dokumentů nyní přejdu ke srovnání bezpečnostních dokumentů Ruska. Soustředím se budu na tři pro nás klíčové dokumenty: *National Security Concept of The Russian Federation* z roku 2000,³⁰⁸ resp. její aktualizované verze z roku 2015³⁰⁹ a 2021.³¹⁰ Zatímco v prvně zmiňované koncepci z roku 2000 není region Arktidy zmíněný ani jednou, v následných strategiích z let 2015 a 2021 je Arktida zmíněna celkem třikrát, resp. dvakrát v nejnovější verzi. Mnohem důležitější je však stejně jako u předchozího srovnání širší kontext celého textu. Zatímco strategie z roku 2015 je ještě stále psána s důrazem na mezinárodní spolupráci,³¹¹ tak novější verze již naopak zmiňuje bilaterálnost a samostatnost ruské zahraniční politiky s nutností „*zajištění ruských zájmů v regionu Arktidy.*“³¹² Poměrně zajímavá změna je patrná také kupříkladu v rámování klimatické změny – starší verze strategie mluví pouze o „*konsekvencích klimatické změny,*“³¹³ ale novější již o „*nutnosti adaptace a prevenci*“³¹⁴ klimatické změny.³¹⁵

Ruská federace také v letech 2008,³¹⁶ 2013³¹⁷ a 2020³¹⁸ vydala tři dokumenty věnující se strategii Ruska v regionu Arktidy. Prioritou všech těchto třech strategií je však shodně

---

³⁰⁶ Ta je v regionu Arktidy bezesporu jedním z nejzajímavějších diskutovaných geopolitických fenoménů, avšak dopady zpřístupnění této cesty pro námořní dopravu nemají pro region GIUK Gap v podstatě nulový dopad, a tak není tento fenomén v mé práci dále rozebírán.

³⁰⁷ *Russian Foreign Policy Concept* (2016), bod 76

³⁰⁸ *National Security Concept of The Russian Federation* (2000); Další *Security Concept* totiž Ruská federace vydala až v roce 2015, tedy rok po ruské anexi Krymu.

³⁰⁹ *Russian National Security Strategy* (2015)

³¹⁰ *Russian National Security Strategy* (2021)

³¹¹ *Russian National Security Strategy* (2015), bod 99

³¹² *Russian National Security Strategy* (2021), bod 17

³¹³ *Russian National Security Strategy* (2015), bod 23

³¹⁴ *Russian National Security Strategy* (2021), bod 25, odst. 6)

³¹⁵ srov. RUSI (2021); Ruská federace rovněž v bezpečnostní strategii z roku 2021 poprvé od nástupu Putina k moci zmiňuje i region Antarktidy.

³¹⁶ *Arctic Strategy* (2008)

³¹⁷ *Arctic Strategy* (2013)

³¹⁸ *Arctic Strategy* (2020)

Severní námořní cesta,³¹⁹ která – jak již bylo zmíněno výše – nemá pro region GIUK Gap žádný praktický geopolitický dopad. Srovnání těchto dokumentů se tedy v mé práci nebudu věnovat.

Ofensivní úmysly NATO

Aliance po konci studené války nastoupila na diplomatickou linii kooperace s Ruskou federací. Roku 2002 tato tendence vyústila ve vytvoření *NATO-Russia Council*, která měla být jakýmsi „*fórem pro konzultaci bezpečnostních záležitostí a kooperace*.“³²⁰ Úmysly NATO o větší kooperaci s Ruskem překvapivě neskončily ani po výše zmíněném rusko-gruzínském konfliktu a např. v dále analyzovaném strategickém konceptu NATO z roku 2010 je zmíněné, že: „*NATO nepředstavuje pro Rusko žádnou hrozbu*.“³²¹ a NATO v tomto dokumentu volá po „*skutečném strategickém partnerství mezi oběma stranami*.“³²² Konec Aliančních snah o vzájemné sblížení a diplomatický dialog s ruskou stranou znamenala až ruská anexe Krymu v roce 2014³²³ a ještě výrazněji současná ruská invaze na Ukrajinu, probíhající od 24. února 2022.³²⁴

Posledním strategickým dokumentem NATO před anexí Krymu, i zcela posledním dokumentem takového typu doposud,³²⁵ je *NATO Strategic Concept: Active Engagement, Modern Defence*³²⁶ schválený na lisabonském summitu v roce 2010. V tomto dokumentu není ani jedna zmínka o oblasti Arktidy nebo High North. Dokonce v tomto dokumentu není popisována ani důležitost námořní domény, která je však naprosto klíčovou pro transatlantickou spolupráci. Obě výše zmíněné oblasti (tedy Arktida i High North) rovněž zcela absentují i v o rok později implementované námořní strategii *Alliance Maritime Strategy*,³²⁷ a to i přesto, že severní Atlantik tvoří životně důležitou spojnici mezi členy Aliance v Severní Americe a západní Evropě.³²⁸ Strategický význam severní hranice Aliance

---

³¹⁹ srov. např. Klímenko, E. (2014) nebo Rumer, E. et al. (2021)

³²⁰ NATO-Russia Council Statement (2002)

³²¹ NATO Strategic Concept (2010)

³²² Ibid.

³²³ 1. dubna 2014 ministři zahraničí členských zemí NATO jednohlasně ukončili veškerou spolupráci s Ruskou federací.

³²⁴ stručný, avšak dostatečný přehled pozadí vztahů mezi NATO a Ruskem nabízí např. factsheet NATO vydaný v roce 2020 (viz NATO-Russia Relations, 2020)

³²⁵ Postupně zastarávající koncepce z roku 2010 bude brzy nahrazena novou strategickou koncepcí. Koncepce by se měla na základě bruselského summitu z června 2021 schválit na madridském summitu, jehož konání bylo oznámeno na 29. a 30. června 2022.

³²⁶ NATO Strategic Concept (2010)

³²⁷ Alliance Maritime Strategy (2011)

³²⁸ Jak už ostatně bylo na několika místech této práce dokázáno.

je rovněž opomenut v roce 2015 poprvé oficiálně popsané koncepci *NATO 360-degree approach* – ta mluví explicitně pouze o hrozbách přicházejících z východu a jihu.³²⁹

Za první zmínku o důležitosti ochrany SLOCs v severním Atlantiku v oficiálním výstupu NATO po konci studené války lze označit část textu *Warsaw Summit Communiqué* z roku 2016,³³¹ ve kterém je explicitně napsáno, že: „*V severním Atlantiku, stejně jako jinde, bude Aliance připravena odrazovat a bránit se³³² proti jakýmkoli potenciálním hrozbám, včetně útoků na námořní komunikační linie³³³ a námořní přístupy k území NATO. V této souvislosti budeme dále posilovat naše námořní pozice a komplexní situační povědomí.*“³³⁴ O dva roky později bylo vydáno *Brussels Summit Declaration*, které znovu mluvilo o „*konkrétních krocích ke zlepšení našeho celkového povědomí o námořní situaci (...) v Baltském a Černém moři, severním Atlantiku a Středozezemním moři.*“³³⁵ Zároveň však ani v jednom z oficiálních komuniké stále nebyl zmíněn region Arktidy, High North, neřkuli přímo GIUK Gap.

První zmínkou o oblasti High North v oficiálních výstupech NATO³³⁶ lze nalézt až v *Brussels Summit Communiqué* z roku 2021,³³⁷ jakkoli se jedná spíše o velice opatrnou diplomatickou formulaci. Lídři členských států Aliance se v tomto komuniké mimo jiné shodli na tom, že *V [oblasti] High North budeme pokračovat v provádění nezbytných, kalibrovaných a koordinovaných činností na podporu bezpečnostních zájmů Aliance. Budeme usilovat o posílení spolupráce s relevantními a stejně smýšlejícími partnery v zájmu dohodnutých cílů NATO v oblasti odstrašování a obrany, v souladu s rozhodnutími, politikami a postupy NATO a s ohledem na politické důsledky.*“³³⁸ To, že se jedná o velice diplomatickou formulaci, potvrzuje i to, že v celém odstavci věnovaném High North nenalezneme ani jednu zmínku o Rusku či Číně, která v oblasti patří mezi státy, které nejvíce ohrožují zájmy NATO v regionu.

Nyní je však velice pravděpodobné, že problematika Arktidy, High North, resp. přímo oblasti GIUK Gap bude tvořit jednu z hlavních částí nově formulované strategie *NATO*

---

³²⁹ Statement by NATO Defence Ministers (2015)

³³⁰ srov. Calmels, C. (2020); jakkoli samozřejmě název koncepce *360-degree approach* napovídá o snaze podchytit hrozby přicházející ze všech směrů

³³¹ Warsaw Summit Communiqué (2016)

³³² angl.: *deter and defend*

³³³ angl.: *sea lines of communication*, tedy SLOCs

³³⁴ Ibid.

³³⁵ Brussels Summit Declaration (2018)

³³⁶ Pomineme-li veřejně dostupný desetistránkový report předsedy Parlamentního shromáždění NATO Gerry Connollyho *NATO and Security in the Arctic* z roku 2017. (NATO PA, 2017)

³³⁷ Brussels Summit Communiqué (2021)

³³⁸ Ibid., bod 34

Strategic Concept,³³⁹ která bude schválena v červnu roku 2022. To, že by tomu tak opravdu mělo být, potvrzuje i analýza *NATO 2030: United for a New Era*.³⁴⁰ V této zprávě je region Arktidy zmíněný celkem čtyřikrát – jednou v kontextu výzev souvisejících s Čínou a třikrát v kontextu klimatických změn. Region High North je pak v tomto dokumentu zmíněný dokonce devětkrát – a to dvakrát v kapitole věnované analýze bezpečnostního a politického prostředí mezi lety 2010-2030, dvakrát v kontextu výzev souvisejících s Ruskem a pětkrát v souvislosti s klimatickými změnami.

Ofensivní úmysly členských států NATO

V poslední části této podkapitoly se budu věnovat stručné analýze strategických dokumentů členských států NATO, které mají v regionu GIUK Gap vlastní zvýšené národní zájmy (USA, Kanada, Dánsko, Norsko, Island a Spojené království). Vzhledem k tomu, že se jedná spíše o kontextuální doplnění celé práce, a ne o její jádro, bude tato část textu relativně subtilní a rozhodně ne vyčerpávající – pojednány budou jen klíčové dokumenty jednotlivých států.

I. USA

Posledním strategickým zahraničně-politickým dokumentem Spojených států, který byl schválený a účinný před rokem 2014 byla *National Security Strategy*³⁴¹ schválená v květnu roku 2010³⁴² administrativou Baracka Obamy. V této strategii se zmínka o Arktidě objevuje na třech místech, pokaždé v samostatném odstavci věnovaném tzv. „*arktickým zájmům*.“ Doslova se zde píše: „*Arktické zájmy: Spojené státy jsou arktický národ s širokými a fundamentálními zájmy v arktickém regionu, kde se snažíme naplňovat naše potřeby národní bezpečnosti, chránit životní prostředí, zodpovědně spravovat zdroje, chovat se odpovědně k domorodým komunitám, podporovat vědecký výzkum a posilovat mezinárodní spolupráci v širokém spektru témat.*“³⁴³

Mimo jiné i v souvislosti s reakcí na anexi Krymu pak byla v roce 2015 schválená nová NSS Obamovy administrativy. Zde se zmínka o Arktidě objevuje rovněž třikrát, pokaždé ale

---

³³⁹ srov. Danoy, J. & Marisol, M. (2020), Coffey, L. & Kochis, D. (2021) nebo Buchanan, E. (2022)

³⁴⁰ NATO 2030: United for a New Era (2020); finální report skupiny čtrnácti mladých lídrů z členských států NATO, Českou republiku reprezentoval tehdejší doktorand z Ústavu fyziky atmosféry Akademie věd Jan Lukačevič

³⁴¹ dále též jen ustálená zkratka *NSS*

³⁴² *NSS US* (2010)

³⁴³ *Ibid.*, str. 50

na různých místech – poprvé zcela obecně v kapitole věnované klimatickým změnám,³⁴⁴ podruhé s důrazem na mezinárodní spolupráci v kapitole vzdušné a námořní bezpečnosti³⁴⁵ a potřetí v souvislosti s energetickou bezpečností.³⁴⁶ Po nástupu Trumpovy administrativy byla v prosinci 2017 schválena zatím poslední NSS, ve které se zmínka o arktickém regionu objevuje pouze jednou, a to v kapitole věnované nutnosti lepších výsledků americké multilaterální spolupráce.³⁴⁷

V tzv. *Dočasných strategických pokynech pro národní bezpečnost*³⁴⁸ představené Bidenovou administrativou v březnu 2021 není prozatím problematika Arktidy nebo High North zmíněna ani jednou.³⁴⁹ V roce 2021 rovněž vyšly dvě nové arktické strategie americké armády,³⁵⁰ resp. amerického námořnictva,³⁵¹ z nich druhá jmenovaná explicitně zmiňuje budoucí výzvy spojené se zvyšující se komerční dopravou v arktických chokepointech – mimo jiné i v GIUK Gap.³⁵²

II. Kanada

Dalším státem, jehož strategickým dokumentům se budu věnovat, je Kanada. Ta každoročně vydává zahraničně-politický strategický dokument *Global Affairs: Departmental Plan*³⁵³ (před rokem 2017 *Report on Plans and Priorities*³⁵⁴). Zatímco RPP z roku 2013 klade důraz především na mezinárodní spolupráci v rámci Arktické rady,³⁵⁵ tak nejaktuálnější DP z roku 2022 již mluví o „*obraně kanadské suverenity v Arktidě*.“³⁵⁶ Oproti předchozí RPP rovněž nejnovější DP mluví o nutnosti „*posílení kanadské obrany a bezpečnosti, včetně investic do kontinentální obrany a spolupráce se Spojenými státy*

---

³⁴⁴ „*Současné dopady změny klimatu pocítujeme od Arktidy po Středozápad [USA]*.“ (NSS US, 2015, str. 12)

³⁴⁵ „*A konečně se snažíme stavět na bezprecedentní mezinárodní spolupráci posledních let, zejména v Arktidě, stejně jako v boji proti pirátství u Afrického rohu a pašování drog v Karibském moři a v jihovýchodní Asii*.“ (NSS US, 2015, str. 13)

³⁴⁶ „*Budeme také nadále spolupracovat s globálními dodavateli a našimi partnery, abychom snížili potenciál konfliktů souvisejících s energií v místech, jako je Arktida a Asie*.“ (NSS US, 2015, str. 16)

³⁴⁷ „*Řada mezinárodních institucí stanovuje pravidla pro to, jak státy, podniky a jednotlivci vzájemně interagují, na pevnině i na moři, v Arktidě, ve vesmíru a v digitálním světě*.“ (NSS US, 2017, str. 40)

³⁴⁸ angl.: *Interim National Security Strategic Guidance*

³⁴⁹ NSS US Interim (2021)

³⁵⁰ *Regaining Arctic Dominance* (2021)

³⁵¹ *A Strategic Blueprint for the Arctic* (2021)

³⁵² *Ibid.*, str. 6

³⁵³ dále též jen *DP*

³⁵⁴ dále též jen *RPP*

³⁵⁵ např.: RPP (2013), str. 5

³⁵⁶ DPP (2022), str. 6

na modernizaci NORAD. ³⁵⁷

Podobnou tendenci můžeme pozorovat i v dalším kanadském strategickém dokumentu *Northern Strategy* z roku 2009,³⁵⁸ případně modernizovaném dokumentu stejného druhu *Arctic and Northern Policy Framework* z roku 2019.³⁵⁹ Zatímco v prvním zmíněném je pouze obecně popsána tehdejší politicko-bezpečnostní situace v regionu v druhém zmíněném je pak znovu přímo zmíněná nutnost modernizace systému NORAD a plánovaná vyšší účast kanadských ozbrojených sil na mezinárodních cvičeních: „*Kanada bude hledat příležitosti ke spolupráci se spojenci a partnery, včetně NATO, na podporu našeho společného bezpečnostního závazku v Arktidě. V rámci tohoto závazku kanadské ozbrojené síly posílí svou účast na regionálních mnohonárodních cvičeních a budou hledat příležitosti k zapojení klíčových arktických i nepolárních spojenců a partnerů do společných aktivit v kanadské Arktidě.*“³⁶⁰ V aktualizovaném dokumentu z roku 2019 je také bezpečnosti a obraně arktických zájmů Kanady věnovaná celá samostatná příloha.³⁶¹

III. Dánsko

Třetím analyzovaným členským státem Aliance je Dánsko. V jeho případě je časové srovnání strategií před anexí Krymu a po ní nemožné, poněvadž až do roku 2017 Dánsko nemělo žádnou společnou a veřejně dostupnou zahraničně-politickou strategii.³⁶² V rámci práce však alespoň krátce popíšu dánskou *Foreign and Security Policy Strategy* z let 2018³⁶³ a 2022.³⁶⁴ V prvně zmíněné FSPS je regionu Arktidy určena celá samostatná závěrečná kapitola, ve které je mimo jiné velice otevřeně popsán narůstající ruský vliv v oblasti: „*Vláda pozorně sleduje vývoj geopolitických zájmů v regionu a pokračující rozvoj ruské armády, který podle dánské obranné zpravodajské služby zahrnuje přestavbu a rozšiřování předsunutých základů na ruských arktických ostrovech, jakož i pokračující přípravy na nasazení taktických stíhacích letounů.*“³⁶⁵ Ve stejné části strategie poté Dánsko klade důraz na intenzivní spolupráci se svými spojenci: „*NATO se intenzivněji zaměřuje na severní*

³⁵⁷ Ibid., str. 10; NORAD (jehož historii popisují na straně XX) nebyl jako takový v předchozí RPP vůbec zmíněn – natož nutnost jeho modernizace.

³⁵⁸ NS (2009)

³⁵⁹ ANPF (2019); velice podrobné srovnání jednotlivých kanadských *Northern Strategies* nabízí monografie *Canada's Northern Strategies: From Trudeau to Trudeau, 1970-2020* (viz Lackenbauer, W., 2020)

³⁶⁰ Ibid.

³⁶¹ tzv. *Arctic and Northern Policy Framework: Safety, security, and defence chapter*, která společně s *Arctic and Northern Policy Framework International chapter* tvoří zcela samostatnou část celého dokumentu

³⁶² srov. Danish Institute for International Studies. (2020), str. 13

³⁶³ FSPS (2018)

³⁶⁴ FSPS (2022); dále též jen FSPS

³⁶⁵ FSPS (2018), str. 26

*Atlantik a my musíme zvážit a řešit vývoj v Arktidě a severním Atlantiku společně s našimi partnery a spojenci.*³⁶⁶

V nejnovější FSPP je Arktidě opět věnována samostatná kapitola a opět je zde zcela explicitně zmíněn narůstající geopolitický význam oblasti: „*Budeme podporovat mírový rozvoj v Arktidě, která stále více představuje geopolitické bojiště. Začíná to konkrétními kroky k ještě užší spolupráci v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky v rámci dánské koruny (...) a pokračuje úsilím o ještě užší spolupráci s našimi nejbližšími spojenci v Arktidě.*“ Zcela konkrétně je pak v dokumentu rovněž zmíněna spolupráce uvnitř NATO, stejně jako ruské aktivity v regionu: „*Podporujeme zvýšenou pozornost NATO věnovanou regionu. To se týká například úsilí NATO v severním Atlantiku chránit důležité zásobovací trasy mezi Severní Amerikou a Evropou. Je to přirozený důsledek rostoucích geopolitických výzev v regionu, způsobených zejména Ruskem.*“³⁶⁷ Jakkoli není v dokumentu ani jednou zmíněn GIUK Gap, tak je minimálně z poslední citace zcela zřejmý dánský zájem o udržení bezpečnosti a průchodnosti tohoto chokepointu.

IV. Norsko

Dalšími diskutovanými dokumenty budou dvě norské strategie *New Building Blocks in the North: The next step in the Government's High North Strategy* z roku 2009,³⁶⁸ resp. aktualizovaný dokument stejného typu *Arctic Strategy* z roku 2017.³⁶⁹ První zmíněná strategie je psaná s důrazem na mezinárodní spolupráci v rámci NATO: „*NATO je a musí být i nadále přítomno na severu, kde je hlavním úkolem této organizace pomáhat při udržování stability a předvídatelnosti a uchování nízké úrovně napětí, která tradičně charakterizuje region,*“³⁷⁰ ale i bilaterální spolupráci s Ruskem, např.: „*Posílení mezinárodní spolupráce na severu – obojí multilaterální spolupráce a zejména spolupráce s Ruskem – bude opět přínosná pro rozvoj v severním Norsku.*“³⁷¹

Nová strategie z roku 2017 sice stále norskou spolupráci zmiňuje: „*Navzdory ruskému porušování mezinárodního práva na Ukrajině a norské reakci na ně, je životně důležité, aby Norsko a Rusko spolupracovali na řešení klíčových problémů na severu,*“³⁷²

---

³⁶⁶ Ibid.

³⁶⁷ Ibid., str. 23

³⁶⁸ Norway Arctic Strategy (2009)

³⁶⁹ Norway Arctic Strategy (2017)

³⁷⁰ Norway Arctic Strategy (2009), str. 52

³⁷¹ Ibid., str. 7

³⁷² Norway Arctic Strategy (2017), str. 18

zároveň však hned dodává, že: „Členství v NATO a transatlantické bezpečnostní komunitě je základním kamenem norské bezpečnostní politiky. Za posledních deset let ruská vojenská aktivita na severu vzrostla. Toto zvýšení aktivity není cílené na Norsko, ale přesto je důležitým faktorem v norské bezpečnostní a obranné politice.“³⁷³

V. Island

Podobně jako nemělo řadu let Dánsko, tak Island nemá doposud dohledatelnou veřejnou a ucelenou zahraničně-politickou strategii. Za dokumenty podobného typu se však dají bezesporu považovat rezoluce místního parlamentu *A Parliamentary Resolution on Iceland's Arctic Policy* z roku 2011³⁷⁴ a na ní navazující (a delší) *Iceland's Policy on Matters Concerning the Arctic Region* z roku 2021.³⁷⁵ Prvně zmíněný dokument je psán především s důrazem na mezinárodní spolupráci arktických států v rámci Arktické rady, konfliktní potenciál celé oblasti je zmíněný pouze jednou a to pouze zcela obecně v kontextu případného sporu o těžbu ropy a zemního plynu v arktickém regionu.

Druhý zmiňovaný dokument už o Arktidě mluví ve více sekuritizovaném kontextu a zmiňuje například roli NATO v oblasti: „NATO zvýšilo svůj důraz na bezpečnost a obranu v severním Atlantském oceánu, mimo jiné zřízením nového vojenského velitelského střediska v Norfolku ve Virginii, které dohlíží na námořní aktivity v této oblasti,“³⁷⁶ ale i obavy ze zvyšování napětí ze strany Ruské federace: „Proklamovaným cílem Islandu a dalších arktických států je udržovat v arktické oblasti nízkou úroveň napětí. Navzdory tomu míra napětí v regionu stoupá, přičemž hlavní příčinou je zvýšený ruský vojenský rozvoj a vojenské aktivity a reakce Západu na ně.“³⁷⁷

VI. Spojené království

Posledním analyzovaným členským státem Aliance bude Spojené království. Zvolenými klíčovými dokumenty potom jsou *A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy* z roku 2010,³⁷⁸ následná revize z roku 2015 *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015 A Secure and Prosperous United Kingdom*³⁷⁹ a na ní navazující zatím poslední dokument podobného typu *Global Britain in a competitive*

---

³⁷³ Ibid.

³⁷⁴ Althing Resolution (2011)

³⁷⁵ Althing Resolution (2021)

³⁷⁶ Ibid., str. 21

³⁷⁷ Ibid., str. 20-21

³⁷⁸ NSS UK (2010)

³⁷⁹ NSS UK (2015)

age *The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy* z roku 2021.³⁸⁰ Spojené království rovněž vydalo dva strategické dokumenty věnující se pouze Arktidě, *Adapting To Change UK policy towards the Arctic* z roku 2013³⁸¹ a *Beyond the Ice UK policy towards the Arctic* z roku 2018,³⁸² analýza těchto dokumentů bude rovněž součástí tohoto textu.

V prvně zmíněné strategii národní bezpečnosti z roku 2010 zmínka o Arktidě nebo oblasti High North zcela chybí. Ve druhém dokumentu je zmínka o Arktidě na jednom místě, a to v souvislosti s aktivací uskupení *Joint Force 2025*, jehož součástí by mělo být i třetí komando námořní pěchoty *Royal Marines*: „*Součástí Joint Force 2025 budou: Royal Marines ze 3. komanda brigády, kteří jsou vycvičeni a vybaveni ke speciálním schopnostem obojživelného a arktického boje. Vylepšíme letadlovou loď třídy Queen Elizabeth, abychom podpořili tuto obojživelnou schopnost.*“³⁸³ Oblast obou pólů je pak v tomto textu zmíněná ještě jednou, a to v kontextu klimatických změn: „*Budeme spolupracovat s partnery na zvládnání důsledků změny klimatu, včetně našich strategických zájmů, jako například v polárních oblastech.*“³⁸⁴

V nejnovější strategii z roku 2021 je pak Arktidě věnován samostatný odstavec, který Spojené království popisuje jako „*nejbližšího arktického souseda*“ a klade důraz na mezinárodní spolupráci v rámci Arktické rady: „*Spojené království je nejbližším sousedem arktické oblasti. Prostřednictvím naší role pozorovatele v Arktické radě přispějeme k udržení regionu jako místa s vysokou spoluprací a nízkým napětím. Budeme také udržovat významný příspěvek k arktické vědě, zaměřený na pochopení důsledků změny klimatu. Jsme odhodláni spolupracovat s našimi partnery, abychom zajistili, že rostoucí přístup k regionu a jeho zdrojům bude probíhat bezpečně, udržitelně a zodpovědně.*“³⁸⁵ Na několika místech jsou také explicitně pojmenované ruské hrozby pro britskou, ale i Alianční bezpečnost, nikdy však ne v souvislosti s oblastí Arktidy.³⁸⁶

Jak jsem již zmínil výše v textu, Spojené království rovněž vydalo dvě specificky arktické strategie. Historicky první britská strategie³⁸⁷ z bezpečnostního pohledu klade důraz

---

³⁸⁰ NSS UK (2021)

³⁸¹ Arctic Policy UK (2013)

³⁸² Arctic Policy UK (2018)

³⁸³ NSS UK (2015), str. 31

³⁸⁴ Ibid., str. 66

³⁸⁵ NSS UK (2021), str. 64

³⁸⁶ srov. Ibid., str. 18, 20, 26, 29, 49, etc.

³⁸⁷ k počátkům současného britského zájmu o Arktidu lze doporučit např. odbornou stat' Depledge, D. (2013)

na regionální spolupráci, ať už v rámci Arktické rady: „*Proto je prvním principem britské politiky vůči Arktidě podporovat a konstruktivně spolupracovat s osmi arktickými státy a původním obyvatelstvem Arktidy, bilaterálně i multilaterálně, prostřednictvím fór, jako je Arktická rada,*“³⁸⁸ nebo NATO: „*Spojené království je i nadále odhodláno zachovat stabilitu a bezpečnost arktické oblasti. Tento cíl bude dosahován prostřednictvím široké škály obranného nasazení a bilaterální bezpečnostní spolupráce s řadou blízkých spojenců a partnerů v regionu. To bude zahrnovat armádní cvičení v arktických podmínkách. Úloha NATO zůstává ústřední, stejně jako účast Spojeného království na fóru kulatého stolu Arctic Security Forces, které podporuje bezpečnostní spolupráci v otázkách, jako je situační povědomí, pátrací a záchranné mise.*“³⁸⁹ Hrozby související s aktivitami Ruska v Arktidě jsou v tomto dokumentu zcela opomenuty.

V druhé arktické strategii se již o bezpečnosti a geopolitických tenzích v regionu hovoří explicitněji, stále však zde není v tomto kontextu přímo zmíněná Ruská federace: „*(...) Nicméně zvýšený zájem a obchodní aktivita v regionu je potenciálem pro zvýšené napětí. (...) Budování arktických vojenských kapacit několika arktickými státy však činí budoucnost regionu méně jistou. Spojené království je i nadále odhodláno zachovat stabilitu a bezpečnost arktické oblasti. Budeme spolupracovat s našimi mezinárodními partnery a spojenci prostřednictvím obranného angažmá, bilaterální a multilaterální bezpečnostní spolupráce. To bude zahrnovat základní vojenská cvičení v arktických podmínkách a účast na kulatém stole Arctic Security Forces. Rovněž NATO zůstává ústředním prvkem spolupráce mezi svými členy arktické oblasti.*“³⁹⁰

Shrnutí ofensivních úmyslů

Z analýzy proměnné ofensivních úmyslů – resp. konkrétně strategických dokumentů Ruska, NATO a vybraných Aliančních členů jednoznačně vyplývá, že největší počet asertivně formulovaných částí strategických dokumentů ohledně regionu Arktidy nalezneme v oficiálních dokumentech Ruské federace. Krom toho je zcela zřejmé, že se oficiální závěry strategických dokumentů promítají do ostatních výstupů i reálných kroků oficiálních reprezentantů Ruska – v čele s Vladimírem Putinem.³⁹¹ Rovněž je více než patrné rozdílné kontextuálního rámování problematiky Arktidy v dokumentech vydaných před anexí

---

³⁸⁸ Arctic Policy UK (2013), str. 13

³⁸⁹ Ibid.

³⁹⁰ Arctic Policy UK (2018), str. 22

³⁹¹ viz například popisovaný projev na bezpečnostní konferenci v Mnichově v roce 2007

Krymu³⁹² a po anexi.³⁹³

Odlišný přístup lze poté vysledovat u NATO. Aliance ve svých strategických dokumentech (a to bez ohledu na anexi Krymu) strategický a geopolitický význam Arktidy, High North nebo dokonce GIUK Gap do roku 2021 zcela opomíjela. Důvodem je velice pravděpodobně výše ilustrovaná Alianční snaha o kooperaci s Ruskem. Jakkoli po anexi Krymu došlo k mírné změně ve strategických a zahraničně-politických oficiálních výstupech NATO,³⁹⁴ tak lze očekávat, že ucelená Alianční zahraničně-politická a bezpečnostní strategie vůči regionu Arktidy, resp. oblasti GIUK Gap bude detailněji popsána až v nově chystané strategii *NATO Strategic Concept*, jejíž schválení se chystá na červen roku 2022.

Rozdílný přístup k formulaci strategických dokumentů s ohledem na arktický region můžeme rovněž pozorovat v jednotlivých vybraných případech členských států NATO. Přítomný je jak explicitní popis ruské hrozby v Arktidě (Dánsko, Island, opatrněji i Norsko), tak obecný popis zvyšujícího se geopolitického napětí v regionu (Spojené království, Kanada, USA). Žádný z popisovaných Aliančních členů však problematiku arktické bezpečnosti (minimálně v dokumentech vydaných po anexi Krymu) zcela neopomíjí.

Vzhledem k výše zmíněnému bych z pohledu hodnocených ofensivních úmyslů potvrdil, že v oblasti došlo dle Waltovy teorie k vychýlení rovnováhy hrozeb, a tedy že *lze nalézt kauzalitu* mezi zvýšeným geopolitickým a geostrategickým významem GIUK Gap a ruskou agresí na Ukrajině v roce 2014.

---

³⁹² důraz na mezinárodní a bilaterální spolupráci v regionu

³⁹³ naopak důraz na bilaterálnost a samostatnost ruské zahraniční politiky s nutností zajištění ruských zájmů v regionu Arktidy

³⁹⁴ např. první zmínka o důležitosti ochrany SLOCs v severním Atlantiku od dob studené války ve Warsaw Summit Communiqué (2016) nebo první opatrná zmínka o oblasti High North v Brussels Summit Communiqué (2021)

Závěrem

Tato diplomová práce se věnovala tématu geopolitického a geostrategického významu oblasti GIUK Gap v severním Atlantiku. Jejím cílem bylo potvrdit souvislost mezi narůstajícím napětím mezi NATO a Ruskou federací po anexi Krymu v roce 2014 a zvyšujícím se významem GIUK Gap. V souvislosti s tímto cílem byla v úvodu práce zformulována tato výzkumná otázka:

Lze vysledovat kauzální vztah mezi obecně zhoršujícími se vztahy mezi NATO a Ruskou federací a narůstajícím významem GIUK Gap?

I přes omezený rozsah diplomové práce a níže rozepsané limity provedené analýzy současného geopolitického a geostrategického významu je zcela zřejmé, že *lze jednoznačně nalézt kauzalitu* mezi zvýšeným geopolitickým a geostrategickým významem GIUK Gap a ruskou agresí na Ukrajině v roce 2014, a to z pohledu všech zvolených proměnných. Tedy jak z pohledu agregované moci a geografické blízkosti protivníka tak ofensivních schopností a ofensivních úmyslů obou studovaných aktérů.

Ze závěrů první proměnné jednoznačně vyplynulo, že oproti období před rokem 2014 došlo v následujícím období k ruskému zaměření se na modernizaci a navýšení výzbroje Severní flotily, stejně tak zcela jednoznačně došlo i k návratu geopolitického a geostrategického významu GIUK Gap pro NATO, které v tomto regionu po anexi Krymu například reaktivovalo americkou *2nd Fleet*, znovuotevřelo americké letiště v Keflaviku či založilo velitelství *NATO Atlantic Command*. Především u letiště v Keflaviku pak došlo ke zcela explicitním vyjádřením o souvislosti s anexí Krymu.

Provedená analýza druhé proměnné rovněž zcela jednoznačně prokazuje, že se oba aktéři geograficky svými vojenskými aktivitami neustále přibližují sobě navzájem. Jako důkaz byla u této proměnné popsána kupříkladu norská vojenská zařízení (*Porsangermoen, Vardo* a *OP 247*), budoucí dánský (NATO) radar *Globus III* na Faerských ostrovech, ale z druhé strany i koncepce ruského strategického bastionu zasahujícího do západní části GIUK Gap.

Rovněž předposlední proměnná prokázala souvislost mezi anexí Krymu a zvyšujícím se geopolitickým významem GIUK Gap. Od roku 2014 v oblasti zcela evidentně dochází k intenzivnějším cvičením arktických bojových schopností obou stran. Krom narůstající frekvence zde narůstá i počet vojáků, kteří se cvičení účastní. Opomenout v případě Aliance

nelze ani účast partnerských států NATO Švédska a Finska na většině těchto cvičení nebo ruský důraz na spolupráci mezi Baltskou a Severní flotilou. Důležitým faktorem je rovněž fakt, že po roce 2014 rovněž ustala veškerá do té doby konaná společná vojenská cvičení Aliančních států a Ruské federace.

Stejně jako z předchozích tří, tak i z poslední analyzované proměnné vyplývá, že se jak u strategických dokumentů vybraných členských států NATO, tak dokumentů Ruské federace zcela proměnilo jejich kontextuální rámování problematiky Arktidy před anexí a po anexi Krymu. Výjimku tvoří strategické dokumenty Aliance jako takové, kde lze však očekávat, že prozatím chybějící ucelená zahraničně-politická a bezpečnostní strategie NATO vůči regionu Arktidy, resp. oblasti GIUK Gap bude popsána v nově chystaném dokumentu *NATO Strategic Concept*, jehož schválení se chystá na červen roku 2022.

Mezi limity práce – krom obecné akademické kritiky Waltova konceptu rovnováhy hrozeb³⁹⁵ – bezesporu patří omezená geografická orientace pouze na prostor GIUK Gap a tedy chybějící srovnání s ostatními geografickými oblastmi, ve kterých mohlo (ale nemuselo) docházet ke stejnému nárůstu napětí jako v regionu GIUK Gap. Jakkoli se nemusí jednat o významný limit, považuji za důležité tento fakt uvést v závěru mé práce. Za obtížné rovněž považuji analyzovat ofensivní schopnosti obou aktérů v situaci, kdy v této či terénem a podnebím podobně specifické oblasti doposud k žádnému reálnému konfliktu nedošlo a schopnosti tak mohou být odvozovány pouze například z probíhajících vojenských cvičení.

I přes veškeré limity však práce bezesporu přinesla do českého prostředí opomíjené téma, kterému se i přes jeho signifikantní význam nevěnovala výraznější pozornost, a to jak v akademickém, tak i bezpečnostním prostředí. Vzhledem ke členství České republiky v NATO a závazkům z tohoto členství plynoucím, však bude muset i česká (odborná) společnost brát geopolitickou situaci v GIUK Gap a arktické oblasti jako celku na zřetel a promítat tento vývoj například i do strategických a bezpečnostních dokumentů státu.

---

³⁹⁵ srov. Mearsheimer, J. J. (1983) nebo Toft, P. (2005)

Summary

This diploma thesis addressed the topic of geopolitical and geostrategic importance of the GIUK Gap in the North Atlantic. Its aim was to find out the connection between the growing tensions between NATO and the Russian Federation after the annexation of Crimea in 2014 and the growing importance of the GIUK Gap. Related to this goal, the following research question was formulated in the introduction:

Is it possible to trace the causal relationship between the generally deteriorating relations between NATO and the Russian Federation and the growing importance of the GIUK Gap?

Despite the limited scope of the thesis and the limits of the analysis, which can be seen below in the summary, it is quite clear that causality can be clearly found between the increased geopolitical and geostrategic significance of the GIUK Gap and the Russian aggression in Ukraine in 2014. This has been proved by both the aggregate power and geographical proximity of the enemy as well as the offensive abilities and offensive intentions of both studied actors.

The conclusions of the first variable clearly showed that, compared to the period before 2014, there is an increased Russian focus on modernizing and armament of the *Northern Fleet*, as well as a clear return of geopolitical and geostrategic importance of the GIUK Gap for NATO after the Crimean annexation. For example, reactivation of the American *2nd Fleet*, reopening of the American airport in Keflavik, or establishment of the *NATO Atlantic Command HQ*. Especially in the case of the airport in Keflavik, there were completely explicit statements about the connection with the annexation of Crimea.

The analysis of the second variable also clearly shows that the two actors are geographically gradually closer to each other through their military activities. In that context Norwegian military installations (*Porsangermoen*, *Vardo* and *OP 247*) and the future Danish (NATO) radar *Globus III* in the Faroe Islands were described as evidence for this variable, on the other hand also the concept of a Russian strategic bastion extending into the western part of the GIUK Gap was described.

The last but not least variable also proved the connection between the annexation of Crimea and the increasing geopolitical importance of the GIUK Gap. Since 2014, more

intensive exercises of Arctic combat capabilities on both sides have been taking place in the respective area. In addition to the increased frequency, there is also a growing number of soldiers who participate in those exercises. In the case of the Alliance, the participation of NATO's partner countries Sweden and Finland in most of these exercises or Russia's emphasis on cooperation between the Baltic and North Sea Fleets have to be also taken into account. Another important factor is the fact that after 2014, all joint military exercises of the Alliance and the Russian Federation, which had taken place so far, were suspended.

As in the previous three, the last variable' analysis shows that both the strategic documents of NATO member states and the documents of the Russian Federation have completely changed their contextual framing of the Arctic region before and after the annexation of Crimea. An exception are the Alliance's strategic documents as such. However, it can be expected that the currently missing NATO's comprehensive foreign policy and security strategy towards the Arctic region, respectively the GIUK Gap will be described in the forthcoming *NATO Strategic Concept* document, which is due to be approved in June 2022.

The limits of the work – apart from the general academic critique of Walt's balance of threat theory³⁹⁶ – undoubtedly include a limited geographical orientation only to the GIUK Gap area and a lack of comparison with other geographical areas where may have been the same increase of tensions as in the GIUK Gap region as such. Although this may not be a significant limit, I consider it important to mention it in the conclusion of my thesis. I also consider it difficult to analyse the offensive capabilities of both actors in a situation where there has been no real conflict in this, or in a similarly specific area in terms of terrain and climate, and thus capabilities can only be inferred from f. e. ongoing military exercises.

Despite all the limitations, the work undoubtedly brought a neglected topic into the Czech context, which, despite its significant importance, has not received much attention yet – both in the academic and security environment. Given the Czech Republic's membership in the NATO and the obligations arising from this membership, Czech (professional) society will however have to take the geopolitical situation in the GIUK Gap and the Arctic region as a whole into account and reflect these developments, for example, in the strategic and security documents of the state.

---

³⁹⁶ see Mearsheimer, J. J. (1983) or Toft, P. (2005)

Seznam použité literatury a ostatních pramenů

Monografie a kolektivní monografie

Avango, D., & Roberts, P. (2017). *Heritage, Conservation, and the Geopolitics of Svalbard: Writing the History of Arctic Environments*. Arctic Environmental Modernities. https://doi.org/10.1007/978-3-319-39116-8_8

Babbie, E. (2007). *The Practice of Social Research*. Belmont, CA: Thomson Higher Education.

Beach, D. (2017). *Process-Tracing Methods in Social Science*. Oxford Research Encyclopedia of Politics. Dostupné z: <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-176>.

de Seversky, (1950). *Air Power: Key to Survival*. Simon and Schuster, New York

Elman, C., & Jensen, M. (Eds.). (2014). *The Realism Reader*. Taylor & Francis Group.

Fairhull, D. (2010). *Cold front: Conflict ahead in arctic waters*. I. B. Tauris & Company, Limited.

Hagler, G. (2018). *The Evolution of Military Technology*. Rosen Publishing Group.

Halpern, P. G. (1994). *A Naval History of World War I*. London: UCL Press.

Lackenbauer, W. (2020). *Canada's Northern Strategies: From Trudeau to Trudeau, 1970-2020*. Centre for Military, Security and Strategic Studies University of Calgary

Laruelle, M. (2014). *Russia's Arctic Strategies and the Future of the Far North*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Marshall, T. (2018). *V zajetí geografie: jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Rybka Publishers.

McCannon, J. (2012). *A History of the Arctic: Nature, exploration and exploitation*. London: Reaktion Books, ProQuest Ebook Central

Mearsheimer, J. J. (1983). *Conventional Deterrence*. Cornell University Press. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctt1rv61v2>

Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014). *Geopolitics and security in the Arctic: regional*

dynamics in a global world. Routledge.

Shirer, W. (2017). *The Sinking of the Bismarck: The Deadly Hunt*. Quarto Publishing Group USA.

Walt, S. M. (1987). *The Origins of Alliances*. Cornell University Press.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Reading, Mass: Addison-Wesley Pub. Co.

Zellen, B. S. (2009). *Arctic Doom, Arctic Boom: The Geopolitics of Climate Change in the Arctic*. ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara

Odborné statě

Ball, D., & Tanter, R. (2015). *US SOSUS Stations*. in: *The Tools of Owatatsumi: Japan's Ocean Surveillance and Coastal Defence Capabilities*. ANU Press.

Boulègue, M. (2019). *Russia's Military Posture in the Arctic Managing Hard Power in a 'Low Tension' Environment*. Chatham House, The Royal Institute of International Affairs. Dostupné z: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2019-06-28-Russia-Military-Arctic_0.pdf

Brutschin, E., & Schubert, S. (2016). *Icy waters, hot tempers, and high stakes: Geopolitics and Geoeconomics of the Arctic*. *Energy Research and Social Science*, 16, 147-159.

Calmels, C. (2020). *NATO's 360-degree approach to security: alliance cohesion and adaptation after the Crimean crisis*, *European Security*, 29:4, 416-435, DOI:10.1080/09662839.2020.1795834

Connolly, R. & Boulègue, M. (2018). *Russia's New State Armament Programme Implications for the Russian Armed Forces and Military Capabilities to 2027*. Chatham House, The Royal Institute of International Affairs. Dostupné z: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2018-05-10-russia-state-armament-programme-connolly-boulegue-final.pdf>

Cooper, J. (2016). *Russia's state armament programme to 2020: a quantitative assessment of implementation 2011-2015*, FOI Report. 10.13140/RG.2.1.3859.3685.

CSIS (2020). *Geopolitics and Neglected Arctic Spaces: Three Northern Perspectives on Balancing External Interests*. The Center for Strategic and International Studies (CSIS).

Dostupné z: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/201102_Northern_Connections_Geopolitics_Neglected_Arctic_Spaces.pdf

Dams, T., & van Schaik, L., & Stoetman, A. (2020). *Presence before power: China's Arctic strategy in Iceland and Greenland*. Netherlands Institute of International Relations Clingendael. Dostupné z: <https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-06/presence-before-power.pdf>

Danish Institute for International Studies. (2020). *DENMARK'S FOREIGN AND SECURITY POLICY. In A SMALL STATE ADDRESSING BIG PROBLEMS: Perspective on recent Danish foreign and security strategy* (str. 9–18). Danish Institute for International Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep26357.4>

Depledge, D. (2013). *Emerging UK Arctic policy*. *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs, 89(6), str. 1445–1457. <http://www.jstor.org/stable/24538451>

Dunne, T. & Schmidt, B. (2011). *Realism. in: The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*. 4th edition, ed. Baylis, J.; Smith, S.; Owens, P.; Oxford University Press, Oxford.

Goodsite, M. & Skov, H. & Asmund, G. & Bennike, O. & Feilberg, A. & Glasius, M. & Gross, A. & Hermanson, M. (2014). *Pilot Study of Contaminants near Station Nord, a Military Airbase and Research Station in NE Greenland*. 10.1007/978-94-007-7161-1_10.

Klimenko, E. (2014). *Russia's Arctic strategy: ambitions and constraints. v: Russia's Evolving Arctic Strategy: Drivers, Challenges and New Opportunities* (str. 3–15). Stockholm International Peace Research Institute. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/resrep19182.7>

Laine, J. (2015). *Threats, Challenges, and Finnish-Russian Cross-Border Security Cooperation: A Finnish Perspective*. *Eurohim*. 20., str. 125–142.

McDermott (2009). *Russia's Conventional Armed Forces and the Georgian War*. In: *Parameters* 39, no. 1, doi: 10.55540/0031-1723.2463.

Mosely, P. (1940). *Iceland and Greenland: An American Problem*. *Foreign Affairs*, Vol. 18, No. 4, str. 742-746

Pincus, R. (2016). *Have You Been to "The Arctic"? Frame Theory and the Role of Media*

Coverage in Shaping Arctic Discourse, Polar Geography, ročník 39, číslo 2, str. 83–97.

Pincus, R. (2020). *Towards a New Arctic*, The RUSI Journal, 165:3, str. 50-58, DOI: 10.1080/03071847.2020.1769496

Rhode, B. (2019). *The GIUK Gap's strategic significance*, Strategic Comments, 25:8, i-iii, DOI: 10.1080/13567888.2019.1684626

Rumer, E. et al. (2021). *Russia in the Arctic—A Critical Examination*. Carnegie Endowment for International Peace. Dostupné z: https://carnegieendowment.org/files/Rumer_et_al_Russia_in_the_Arctic.pdf

Solik, M. & Graf, J. (2021). *Krize ve Venezuele: Mocenský souboj mezi Spojenými státy americkými a Ruskou federací*. In: Politologická revue 1/2021, ročník 27, str. 5-46.

Steinsson, S. (2017). *Neoclassical Realism in the North Atlantic: Explaining Behaviors and Outcomes in the Cod Wars*. Foreign policy analysis, 13(3), str. 599-617. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/fpa/orw062>

Suprun, M. (2019). *Lend-Lease and the Northern Convoys in the Allied Strategy During the Second World War*, The Journal of Slavic Military Studies, 32:4, 574-580, DOI: 10.1080/13518046.2019.1684009

Toft, P. (2005). *John J. Mearsheimer: an offensive realist between geopolitics and power*. Journal of International Relations and Development 8, str. 381–408. Dostupné z: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jird.1800065>

Walt, S. (1985). *Alliance Formation and the Balance of World Power*. International Security, 9(4), 3-43.

Weir, G. (2006). *The American Sound Surveillance System: Using the Ocean to Hunt Soviet Submarines, 1950-1961*. International Journal of Naval History, Vol. 5

Ostatní elektronické zdroje

AA (2022). *Cold Response 2022: NATO's largest Arctic exercise in 30 years continues in Norway*. AA. Dostupné z: <https://www.aa.com.tr/en/world/cold-response-2022-nato-s-largest-arctic-exercise-in-30-years-continues-in-norway/2547720>

Alliance Maritime Strategy (2011). *Alliance Maritime Strategy*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75615.htm

Al Jazeera (2022). *'Unity and strength': Why Finland and Sweden will join NATO*. Al

Jazeera. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2022/4/15/why-finland-and-sweden-will-likely-join-nato>

Althing Resolution (2011). *A Parliamentary Resolution on Iceland's Arctic Policy*. Althing Island. Dostupné z: <https://www.government.is/media/utanrikisraduneyti-media/media/nordurlandaskrifstofa/A-Parliamentary-Resolution-on-ICE-Arctic-Policy-approved-by-Althingi.pdf>

Althing Resolution (2021). *Iceland's Policy on Matters Concerning the Arctic Region Parliamentary Resolution 25/151*. Althing Island. Dostupné z: https://www.government.is/library/01-Ministries/Ministry-for-Foreign-Affairs/PDF-skjol/Arctic%20Policy_WEB.pdf

ANPF (2019). *Canada's Arctic and Northern Policy Framework*. Kanada. Dostupné z: <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1560523306861/1560523330587#s9>

Arctic Council (2019). *Arctic Council Members, Observer States and Observers*. Arctic Council. Dostupné z: <https://arcticportal.org/maps/download/maps-arctic-council-member-states-and-observers/2486-arctic-council-members-observer-states-and-observers>

The Arctic Institute (2018). *Russia's Arctic Strategy: Military and Security (Part II)*. The Arctic Institute. Dostupné z: <https://www.thearcticinstitute.org/russias-arctic-military-and-security-part-two/>

Arctic Policy UK (2013). *Adapting To Change UK policy towards the Arctic*. Spojené království. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/251216/Adapting_To_Change_UK_policy_towards_the_Arctic.pdf

Arctic Policy UK (2018). *Beyond the Ice UK policy towards the Arctic*. Spojené království. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/697251/beyond-the-ice-uk-policy-towards-the-arctic.pdf

Arctic Strategy (2008). *Foundations Of The Russian Federation's State Policy In The Arctic Until 2020 And Beyond*. Ruská federace. Dostupné z: <https://rg.ru/2009/03/30/arktika-osnovy-dok.html>

Arctic Strategy (2013). *Strategy for the Development of the Arctic Zone of the Russian*

Federation and Ensuring National Security for the Period up to 2020. Ruská federace. Dostupné z: <http://government.ru/info/18360/>

Arctic Strategy (2020). *Strategy for the Development of the Arctic Zone of the Russian Federation and Ensuring National Security for the Period up to 2035*. Ruská federace. Dostupné z: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202010260033>

Armádní noviny (2019). *Dělostřelectvo: Královna bojiště se vrací*. Armádní noviny. Dostupné z: <https://www.armadninoviny.cz/delostrelectvo-kralovna-bojiste-se-vraci.html>

The Associated Press (1991). *The United States in 1946 proposed to pay Denmark \$100 million to buy Greenland*. The Associated Press. Dostupné z: <https://apnews.com/article/9d4a8021c3650800fdf6dd5903f68972>

The Atlantic Council (2018). *Cast Off By The United States a Decade Ago, Keflavik is Again a Key Lookout*. The Atlantic Council. Dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/cast-off-by-the-united-states-a-decade-ago-keflavik-is-again-a-key-lookout/>

Auerswald, D. (2020). *NATO in the Arctic: Keep Its Role Limited, For Now*. War on the Rocks. Dostupné z: <https://warontherocks.com/2020/10/nato-in-the-arctic-keep-its-role-limited-for-now/>

The Barents Observer (2011). *Claims Vardø radar can be used in missile defence systém*. The Barents Observer. Dostupné z: <https://barentsobserver.com/en/security/claims-var-do-radar-can-be-used-missile-defence-system>

The Barents Observer (2016). *U.S. military returns to Iceland*, The Barents Observer. Dostupné z: <https://thebarentsobserver.com/ru/node/437>

The Barents Observer (2017). *Kommersant: Russia lists Norway's Svalbard policy as potential risk of war*. The Barents Observer. Dostupné z: <https://thebarentsobserver.com/en/security/2017/10/kommersant-russia-lists-norways-svalbard-policy-potential-risk-war>

The Barents Observer (2019). *Russian navy to hold live-fire exercise off Northern Norway*. The Barents Observer. Dostupné z: <https://thebarentsobserver.com/en/security/2019/08/russian-navy-announces-comprehensive-exercise-northern-norway>

BBC (2018). *US Navy resurrects Second Fleet in Atlantic to counter Russia*. BBC. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44014761>

BBC (2022a). *Ukraine war: Could Russia use tactical nuclear weapons?*. BBC. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-60664169>

BBC (2022b). *What is Russia's Wagner Group of mercenaries in Ukraine?*. BBC. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-60947877>

BBC (2022c). *Ukraine War: Russia warns Sweden and Finland against Nato membership*. BBC. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-61066503>

Brussels Summit Declaration (2018). *Brussels Summit Declaration*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm

Buchanan, E. (2022). *Cool change ahead? NATO's Strategic Concept and the High North*. NATO Defense College. Dostupné z: <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1680&lang=fr>

Center for Arms Control and Non-Proliferation (2021). *Fact Sheet: U.S. Nuclear Weapons in Europe*. Center for Arms Control and Non-Proliferation. Dostupné z: https://armscontrolcenter.org/wp-content/uploads/2021/08/NATO_NSNW_factsheet.pdf

Centre of Excellence – Cold Weather Operations (2022). *Organisation Structure*. Forsvaret. Dostupné z: <https://www.forsvaret.no/en/organisation/centre-of-excellence-cold-weather-operations>

China's Arctic Policy (2018). *China's Arctic Policy*. The State Council Information Office of the People's Republic of China. Dostupné z: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm

CNBC (2019). *Russia conducts massive military drills with China, sending a message to the West*. CNBC. Dostupné z: <https://www.cnbcc.com/2019/09/17/russia-conducts-tsentr-2019-military-exercises-with-china-and-india.html>

CNBC (2022). *Nearly all of Russia's initial invasion forces now in Ukraine, Pentagon says*. CNBC. Dostupné z: <https://www.cnbcc.com/2022/03/07/pentagon-says-nearly-100percent-of-pre-set-russian-troops-are-now-in-ukraine.html>

Coffey, L. & Kochis, D. (2021). *NATO Summit 2021: The Arctic Can No Longer Be an*

Afterthought. The Heritage Foundation: Kathryn And Shelby Cullom Davis Institute for National Security and Foreign Policy. Dostupné z: <https://www.heritage.org/sites/default/files/2021-06/IB6086.pdf>

Cryopolitics (2021). *Radar returns to the Arctic, thrusting communities into geopolitical crosshairs.* Cryopolitics. Dostupné z: <https://www.cryopolitics.com/2021/12/13/radar-returns-to-the-arctic/>

ČTK (2021). *MZV: ČR neobdržela oficiální reakci na žádost o pozorovatelství v Arktické radě.* ČTK. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/vedkyne-ze-cesko-neuspelo-u-arkticke-rady-je-zklamani-vyzkum-to-neohrozi/2045112>

ČT24 (2015). *České gripeny se vrátí nad Island.* Česká televize. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1533426-ceske-gripeny-se-vrati-nad-island>

The Danish Parliament (2021). *The Danish opt-outs from EU cooperation.* The Danish Parliament. Dostupné z: <https://www.thedanishparliament.dk/en/eu-information-centre/the-danish-opt-outs-from-eu-cooperation>

Danoy, J. & Marisol, M. (2020). *Set NATO's Sights on the High North.* Atlantic Council. Dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2020/10/NATO-20-2020-Set-NATOs-Sights-on-the-High-North.pdf>

Defense Intelligence Agency (2017). *Russia Military Power: Building a Military to Support Great Power Aspirations.* Defense Intelligence Agency. Dostupné z: https://www.dia.mil/Portals/110/Images/News/Military_Powers_Publications/Russia_Military_Power_Report_2017.pdf

Defense News (2021). *Agreement in hand, German-Norwegian submarine scheme awaits funding decision.* Defense News. Dostupné z: <https://www.defensenews.com/global/europe/2021/03/25/agreement-in-hand-german-norwegian-submarine-scheme-awaits-funding-decision/>

Defense News (2022). *Finland and Sweden pursue unlinked NATO membership.* Defense News. Dostupné z: <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/04/14/finland-and-sweden-pursue-unlinked-nato-membership/>

Deník N (2022). *Putin může dosáhnout toho, co nechtěl. Finsko a Švédsko míří do*

NATO, *Dánsko do vojenské spolupráce EU*. Deník N. Dostupné z: <https://denikn.cz/859655/putin-muze-dosahnout-toho-co-nechtel-finsko-a-svedsko-miri-do-nato-dansko-do-vojenske-spoluprace-eu/>

Denmark-US Agreement (1941). *Denmark-United States: Agreement Relating to the Defense of Greenland and Exchange of Notes*, American Journal of International Law, Volume 35, Issue S3.

EIA (2019). *Petroleum and other liquids reserves by country*. U.S. Energy Information Administration (EIA). Dostupné z: <https://www.eia.gov/international/data/world/petroleum-and-other-liquids/annual-crude-and-lease-condensate-reserves>

Encyclopædia Britannica (2021). *Faroe Islands*. Encyclopædia Britannica. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Faroe-Islands-Atlantic-Ocean>

Euractiv (2021). *Česko žádá o pozorovatelský status v Arktické radě. Podle Petříčka má velkou šanci na přijetí*. Euractiv. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/cr-v-evropske-unii/news/cesko-zada-o-pozorovatelsky-status-v-arkticke-rade-podle-petricka-ma-velkou-sanci-na-prijeti/>

Foreign Policy (2019) *Russia's Military Exercises in the Arctic Have More Bark Than Bite*. Foreign Policy. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2019/05/20/russias-military-exercises-in-the-arctic-have-more-bark-than-bite/>

Forsvaret (2022). *Norway briefed the Russian Northern Fleet on Cold Response*. Forsvaret. Dostupné z: <https://www.forsvaret.no/en/news/articles/video-call-cr22>

FRUS (1948). *Foreign Relations of the United States (FRUS)*, Vol. III, 840.20/7-748. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v03/d116>

FSPS (2018). *Foreign and Security Policy Strategy*. Dánsko. Dostupné z: https://www.dsn.gob.es/sites/dsn/files/2018_Denmark%20Foreign%20and%20security%20policy%20strategy%202019-2020.pdf

FSPS (2022). *Foreign and Security Policy Strategy*. Dánsko. Dostupné z: <https://um.dk/en/-/media/websites/umen/foreign-policy/uss-2022/uss-en-web-220215-1-final-a.ashx>

Garard O. (2018). *Geopolitical Gerrymandering and the Importance of Key Maritime*

Terrain. War on the Rocks. Dostupné z: <https://warontherocks.com/2018/10/geopolitical-gerrymandering-and-the-importance-of-key-maritime-terrain/>

German Institute for International and Security Affairs (2021). *Repression and Autocracy as Russia Heads into State Duma Elections.* German Institute for International and Security Affairs. Dostupné z: https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2021C40_Russia_Duma_Elections.pdf

German Institute for International and Security Affairs (2022). *Russia in the Arctic.* German Institute for International and Security Affairs. Dostupné z: https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2022RP03_Russia_Arctic.pdf

Global Affairs: Departmental Plan (2020). *2020-2021 Departmental Plan.* Kanada. Dostupné z: https://www.international.gc.ca/gac-amc/assets/pdfs/publications/plans/dp-dp/dp-pm_2021_en.pdf?_ga=2.176470309.1870045635.1644341778-560213827.1644341777

Global Firepower (2022). *NATO Projected Firepower (2022).* Global Firepower. Dostupné z: <https://www.globalfirepower.com/nato-projected-firepower.php>

High North News (2021a). *Russia considers extended claim to the Arctic seabed.* High North News Dostupné z: <https://www.highnorthnews.com/en/russia-considers-extended-claim-arctic-seabed>

High North News (2021b). *Britain, USA, Norway and Finland Monitored Russia's Arctic Military Exercises.* High North News Dostupné z: <https://www.highnorthnews.com/en/britain-usa-norway-and-finland-monitored-russias-arctic-military-exercises>

High North News (2021c). *Norway and Russia Exercising Together in the Barents Sea.* High North News Dostupné z: <https://www.highnorthnews.com/en/norway-and-russia-exercising-together-barents-sea>

House of Commons Defence Committee (2018), *On Thin Ice: UK Defence in the Arctic,* House of Commons Defence Committee. Dostupné z: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmdfence/388/388.pdf>.

The Independent (2017). *NATO intercepting highest number of Russian military planes since the Cold War as 780 incidents recorded in 2016.* The Independent. Dostupné z:

<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/nato-russian-planes-intercepted-eu-europe-fighter-jets-scrambled-bombers-raf-typhoons-alaska-putin-ukraine-syria-turkey-a7696561.html>

Joint Committee Annual Report (2011). *Joint Committee Annual Report*. United States State Department. Dostupné z: <https://photos.state.gov/libraries/nuuk/1069938/lindpl/JC%20Annual%20Report%202011.pdf>

Joint Doctrine Publication (2017). *Joint Doctrine Publication: UK Maritime Power*. Ministry of Defence, Spojené království. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/662000/doctrine_uk_maritime_power_jdp_0_10.pdf

Klimenko, E. (2016). *Russia's Arctic Security Policy: Still Quiet in the High North?*. SIPRI Policy Paper 45., Stockholm International Peace Research Institute. Dostupné z: <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRIPP45.pdf>

The Military Balances (2013). *Chapter Five: Russia and Eurasia*, The Military Balances, 113:1, 199-244, DOI: 10.1080/04597222.2013.757001

The Military Balances (2019). *Chapter Four: Europe*. The Military Balances, 119:1, str. 66-165, DOI: 10.1080/04597222.2018.1561029

The Military Balances (2022). *Chapter Five: Russia and Eurasia*, The Military Balances, 122:1, 164-217, DOI: 10.1080/04597222.2022.2022930

Military History Matters (2011). *Sinking the Bismarck – Map of the last voyage of the Bismarck*. Military History Matters. Dostupné z: <https://www.military-history.org/battle-maps/sinking-the-bismarck-map-of-the-last-voyage-of-the-bismarck.htm>

Munich Conference on Security Policy (2007). *Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy*. Ruská federace. Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/page/360>

National Defence: Departmental Plan (2020). *Department Of National Defence And Canadian Armed Forces 2021-22 Departmental Plan*. Kanada. Dostupné z: <https://www.canada.ca/content/dam/dnd-mdn/documents/departmental-results-report/2021-2022/departmental-plan-2021-22.pdf>

National Geographic (2018). *See the Abandoned WWII Base on Greenland Leaking Toxic Waste*, National Geographic. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/science/article/greenland-abandoned-military-base-spd>

Naval History and Heritage Command (1918). *NH 61110: North Sea Mine Barrage, 1918*. Dostupné z: <https://www.history.navy.mil/content/history/nhhc/our-collections/photography/numerical-list-of-images/nhhc-series/nh-series/NH-61000/nh-61110.html>

National Institute of Standards and Technology (2006). *Guide to Test, Training, and Exercise Programs for IT Plans and Capabilities*. National Institute of Standards and Technology. Dostupné z: <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/Legacy/SP/nistspecialpublication800-84.pdf>

National Security Concept of The Russian Federation (2000). *National Security Concept of The Russian Federation*. Ruská federace. Dostupné z: https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1737121/

NATO (2020). *NATO's new Atlantic command declared operational*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_178031.htm

NATO (2021). *Scandinavian Arctic Challenge Exercise Offers Great Air Power Training*. NATO. Dostupné z: <https://ac.nato.int/archive/2021/ACE-kickoff-2>

NATO 2030 (2020). *NATO 2030: United for a New Era*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf

NATO Defence Expenditure (2021). *Defence Expenditure of NATO Countries (2013-2020)*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/3/pdf/210316-pr-2020-30-en.pdf

NATO PA (2017). *NATO and Security in the Arctic*. NATO Parliamentary Assembly. Dostupné z: <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2017-11/2017%20-%2020172%20PCTR%2017%20E%20rev.1%20fin%20-%20NATO%20AND%20SECURITY%20IN%20THE%20ARCTIC.pdf>

NATO-Russia Council Statement (2002). *NATO-Russia Council Statement*. NATO.

Dostupné z: https://archives.nato.int/uploads/r/null/1/4/145410/STATEMENT_2002-05-28_BIL.pdf

NATO-Russia Relations (2020). *NATO-Russia Relations: The Background*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/4/pdf/2003-NATO-Russia_en.pdf

NATO Strategic Concept (2010). *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf

NATO 2030: United for a New Era (2020). *NATO 2030: United for a New Era*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf

The New York Times (2017). *On a Tiny Norwegian Island, America Keeps an Eye on Russia*. The New York Times. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2017/06/13/world/europe/arctic-norway-russia-radar.html>

Norwegian Parliament Whitepaper (2016). *Svalbard — Meld. St. 32 (2015–2016) Report to the Storting (white paper)*. Norwegian Parliament. Dostupné z: <https://www.regjeringen.no/contentassets/379f96b0ed574503b47765f0a15622ce/en-gb/pdfs/stm201520160032000engpdfs.pdf>

NPR (2019). *In A Remote Arctic Outpost, Norway Keeps Watch On Russia's Military Buildup*. NPR. Dostupné z: <https://www.npr.org/2019/11/03/775155057/in-a-remote-arctic-outpost-norway-keeps-watch-on-russias-military-buildup>

NS (2009). *Canada's Northern Strategy Our North, Our Heritage, Our Future*. Kanada. Dostupné z: https://publications.gc.ca/collections/collection_2009/ainc-inac/R3-72-2008.pdf

NSS UK (2010). *A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy*. Spojené království. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf

NSS UK (2015). *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review*

2015: *A Secure and Prosperous United Kingdom*. Spojené království. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478933/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf

NSS UK (2021). *Global Britain in a competitive age The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy*. Spojené království. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age-the_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf

NSS US (2010). *National Security Strategy of the United States of America*. United States of America. Dostupné z: https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/NSS2010.pdf?ver=Zt7IeSPX2uNQ0t0_7wq6Hg%3d%3d

NSS US (2015). *National Security Strategy of the United States of America*. United States of America. Dostupné z: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/NSS2015.pdf?ver=TJJ2QfM0McCqL-pNtKHtVQ%3d%3d>

NSS US (2017). *National Security Strategy of the United States of America*. United States of America. Dostupné z: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/NSS2017.pdf?ver=CnFwURrw09pJ0q5EogFpwg%3d%3d>

NSS US Interim (2021). *Interim National Security Strategic Guidance*. United States of America. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>

OSN (2001). *Area of the continental shelf of the Russian Federation in the Arctic Ocean beyond 200-nautical-mile zone*. Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Office of Legal Affairs, UN. Dostupné z: https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_rus.htm --

Peele, R. (1997). *MARITIME CHOKEPOINTS: Key Sea Lines of Communication (SLOCs) and Strategy*. USAWC STRATEGY RESEARCH PROJECT. Dostupné z: <https://www.hsdl.org/?view&did=457788>

Regaining Arctic Dominance (2021). *Regaining Arctic Dominance*. US Army. Dostupné

z: <https://api.army.mil/e2/c/downloads/2021/03/15/9944046e/regaining-arctic-dominance-us-army-in-the-arctic-19-january-2021-unclassified.pdf>

Reuters (2022). *Russia starts navy drills in Barents Sea – report*. Reuters. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-starts-navy-drills-barents-sea-report-2022-02-15/>

RUSI (2021). *Russia's 2021 National Security Strategy: Cool Change Forecasted for the Polar Regions*. RUSI. Dostupné z: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russias-2021-national-security-strategy-cool-change-forecasted-polar-regions>

Russian Fleet Analysis (2019). *Ocean Shield 2019 - After action report*. Russian Fleet Analysis. Dostupné z: https://russianfleetanalysis.blogspot.com/2019/08/ocean-shield-2019-after-action-report_19.html

Russian Fleet Analysis (2020). *Ocean Shield 2020 - After action report*. Russian Fleet Analysis. Dostupné z: <https://russianfleetanalysis.blogspot.com/2020/08/ocean-shield-2020-after-action-report.html>

Russian Foreign Policy Concept (2013). *2013 Russian Foreign Policy Concept*. Ruská federace. Dostupné z: <https://www.rusemb.org.uk/in1/>

Russian Foreign Policy Concept (2016). *2016 Russian Foreign Policy Concept*. Ruská federace. Dostupné z: https://www.rusemb.org.uk/rp_insight/

Russian Military Incident Tracker (2022). *Russian Military Incident Tracker*. American Security Project. Dostupné z: <https://www.americansecurityproject.org/us-russia-relationship/russian-military-incident-tracker/>

Russian National Security Strategy (2015). *Russian National Security Strategy*. Ruská federace. Dostupné z: <https://russiamatters.org/node/21421>

Russian National Security Strategy (2021). *Russian National Security Strategy*. Ruská federace. Dostupné z: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107030001>

Science (2016). *Mysterious, ice-buried Cold War military base may be unearthed by climate change*, Science. Dostupné z: <https://www.sciencemag.org/news/2016/08/mysterious-ice-buried-cold-war-military-base-may-be-unearthed-climate-change>

Security Magazín (2022). *Obr na hliněných nohou - Rusko přichází o miliardy dolarů díky válečným ztrátám*. Security Magazín. Dostupné z: <https://www.securitymagazin.cz/defence/obr-na-hlinenych-nohou-rusko-prichazi-o-miliardy-dolaru-diky-valecnym-ztratam-1404068403.html>

SIPRI (2020). *Russia's military spending: Frequently asked questions*. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Dostupné z: <https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2020/russias-military-spending-frequently-asked-questions>

SIPRI Military Expenditure Database (2021). *SIPRI Military Expenditure Database*. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Dostupné z: <https://www.sipri.org/databases/milex>

Smith, J. & Hendrix, J. (2016). *Assured Resolve Testing Possible Challenges to Baltic Security*. Center for a New American Security. Dostupné z: <https://s3.us-east-1.amazonaws.com/files.cnas.org/documents/CNASReport-BalticTTX-160331.pdf?mtime=20160915160018&focal=none>

Smith, J. & Hendrix, J. (2017). *Forgotten Waters Minding the GIUK Gap*. Center for a New American Security. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep06178.pdf?refreqid=excelsior%3A37aedc4102c3be445850a6274d8e27a8&ab_segments=&origin=

Statement by NATO Defence Ministers (2015). *Statement by NATO Defence Ministers*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_121133.htm

Statista (2019). *Where U.S. Nuclear Bombs Are Stored in Europe*. Statista. Dostupné z: <https://www.statista.com/chart/18711/bases-for-us-b61-nuclear-gravity-bombs-in-europe/>

Statista (2022). *Comparison of the military capabilities of NATO and Russia as of 2022*. Statista. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1293174/nato-russia-military-comparison/#professional>

A Strategic Blueprint for the Arctic (2021). *A Strategic Blueprint for the Arctic*. US Navy. Dostupné z: <https://media.defense.gov/2021/Jan/05/2002560338/-1/-1/0/ARCTIC%2520BLUEPRINT%25202021%2520FINAL.PDF/ARCTIC%2520BLUEPRINT%25202021%2520FINAL.PDF>

TASS (2019). *Ocean Shield exercise lasted one week longer than expected*. TASS. Dostupné z: <https://tass.com/defense/1074004>

The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy (2021). *Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy*. UK Government. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age-the_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf

US Army (2015). *Area Map of Thule Air Base, Greenland (Arctic)*. Public Affairs, New York District, U.S. Army Corps of Engineers. Dostupné z: <https://media.defense.gov/2015/Feb/25/2001018100/-1/-1/0/150225-D-CR197-011.JPG>

US Congress (1941). *77th United States Congress*. US Congress. Dostupné z: <https://govtrackus.s3.amazonaws.com/legislink/pdf/stat/55/STATUTE-55-Pg17.pdf>

USGS (2008). *Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle*, U.S. Geological Survey (USGS). Dostupné z: <https://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf>

US Military History Institute (1945). *Report on War Aid Furnished by the United States to the U.S.S.R.* US Department of State.

USNI News (2018). *Truman Carrier Strike Group Operating North of Arctic Circle; First Time for US Navy Since 1991*. USNI News. Dostupné z: <https://news.usni.org/2018/10/19/truman-carrier-strike-group-operating-north-arctic-circle-first-time-us-navy-since-1991>

Varlik, A. B. (2020). *NATO's Military Structure: Change and Continuity*. Gazi Akademik Bakış, 13(26), 113-134.

Warsaw Summit Communiqué (2016). *Warsaw Summit Communiqué*. NATO. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm

The Washington Post (2022). *Meet the nuke the U.S. keeps in Europe, waiting to not be used*. The Washington Post. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/lifestyle/2022/03/25/nuclear-weapon-b61-russia/>

Washingtonská smlouva (1949). *Washingtonská smlouva, NATO*. Dostupné z:

https://www.nato.int/ebookshop/video/declassified/doc_files/TREATY.pdf

Teze diplomové práce

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

Geopolitický význam GIUK

Vypracoval: **Matěj Prášil**
Vedoucí práce: **Mgr. Martin Riegl, Ph.D.**
Obor: **Politologie (NP_POL)**
Předmět: **Diplomní seminář I – JPM023**
Ročník: **1.** – letní semestr 2020/2021
Datum odevzdání: **10. 9. 2021**

1. Zdůvodnění a základní charakteristika tématu

Geopolitický význam severní oblasti Atlantického oceánu se v historické perspektivě markantně proměňoval. Od oblasti, která stála dlouhá století na pozadí (ne-li zcela mimo) velkých světových událostí a konfliktů, se v průběhu první světové války stala regionem, na který se začal soustředit velký počet politických geografů, ale i vojenských stratégů. Svou roli v tom bezesporu sehrál technický pokrok, který umožnil praktické (byť ještě relativně řídké) využití letadel, ponorek a torpédových člunů.

Zdokonalení výše zmíněné techniky během následující druhé světové války pak z oblasti severního Atlantiku vytvořilo skutečný geopolitický a geostrategický hotspot, jehož ovládnutí bylo životně důležité jak pro bezpečné proplutí spojeneckých konvojů mezi USA a západní Evropou (potažmo SSSR), tak pro německé (převážně ponorkové) operace.³⁹⁷ V této době se rovněž začíná pomalu prosazovat – jako z geopolitického pohledu nejdůležitější subregion – mnou sledovaný chokepoint *GIUK Gap*.³⁹⁸

Ve stejném období tedy na tomto území vznikaly první spojenecké základny – především pak tzv. *Blue Bases* – které sloužily ke vzdušné ochraně již zmíněných spojeneckých transatlantických námořních konvojů. Po konci druhé světové války byly všechny tyto základny Američany opuštěny, resp. předány zpět dánské vládě. Jedinou výjimku tvořila dnes asi nejnámější základna *Thule Base*, která sehrála důležitou roli i během následující studené války a jako základna amerického letectva funguje doposud.

Druhým důvodem zvýšeného zájmu obou válčících stran o oblast severního Atlantiku (především pak východního Grónska a Špicberků) byla poněkud překvapivě meteorologie.³⁹⁹ Přesné meteorologické předpovědi totiž tvořily velmi důležitou součást jakéhokoli plánu spojenecké vojenské operace v Evropě (od nejmenších akcí až například po invazi v Normandii v roce 1944), ale samozřejmě i jakékoli operace německé.⁴⁰⁰

Se stupňující se tenzí mezi SSSR a USA po konci druhé světové války bylo čím dál tím více zřejmé, že Grónsko, resp. celý GIUK region nepřijde o svůj geopolitický a geostrategický význam ani v nadcházející historické etapě. Už v roce 1948 při washingtonských debatách o budoucím uspořádání vznikajícího bezpečnostního paktu mezi USA a západní Evropou⁴⁰¹ si byli všichni účastníci dobře vědomi, že „*jakákoli podoba severoatlantického bezpečnostního paktu, která by nezahrnovala Norsko, Dánsko, Island a Grónsko bude zcela nekompletní.*“⁴⁰²

Za této bezpečnostní situace začal rovněž vznikat ambiciózní obranný projekt známý pod zkratkou *SOSUS*.⁴⁰³ Tento sonarový systém spuštěný roku 1950 na popud amerického námořnictva měl za úkol chránit právě GIUK Gap před proplutím sovětských ponorek a rovněž před jakýmkoli ohrožením konvojů, pro které byla průchodnost GIUK naprosto klíčovou.

Zpočátku byl tento systém rozmístěn „pouze“ na západním pobřeží Atlantiku, a to od Barbadosu až po Nové Skotsko.⁴⁰⁴ I tak však dokázal prokazatelně detekovat pokusy sovětských ponorek o proplutí GIUK. Zaznamenaný je například případ z 6. července 1962, kdy posádka *NAVFAC*⁴⁰⁵ právě na Barbadosu detekovala v GIUK Gap sovětskou jadernou ponorku.⁴⁰⁶ Již v roce 1966 však došlo k realizaci samostatného sonaru systému *SOSUS* přímo v GIUK, konkrétně v Keflaviku na Islandu.⁴⁰⁷ Celý tento obrovský projekt, který sovětským ponorkám prakticky znemožňoval nepozorovaný pohyb (nejen v Atlantickém oceánu)⁴⁰⁸ pak v utajení sloužil až do pozdních 80. let.

Za zmínku rovněž stojí spojenecká základna *Thule*, která byla vybudována sice již během 2. světové války, avšak během studené války (především mezi lety 1951-1953) byla výrazně zmodernizována a rozšířena. Následně poté sloužila ke vzdušné ochraně oblasti severního Atlantiku – včetně GIUK Gap.

Grónsko se také během studené války stalo součástí společného americko-kanadského obranného projektu, tzv. *Distant Early Warning (DEW) Line*. DEW Line, postavená mezi lety 1954-1957, byla jakousi vzdušnou

³⁹⁷ např.: McCannon, J. (2012) nebo Mosely, P. (1940)

³⁹⁸ Zkratka GIUK gap je složeninou prvních písmen názvů ostrovů, které tento chokepoint tvoří. Tedy *Greenland, Iceland, United Kingdom*

³⁹⁹ Pincus, R. (2020), str. 51

⁴⁰⁰ McCannon, J. (2012), str. 224 nebo Pincus, R. (2020), str. 51

⁴⁰¹ IV. setkání *Washington Exploratory Talks on Security*, konané 8. července 1948, zápis z nich možné přečíst v FRUS (1948)

⁴⁰² FRUS (1948), str. 167

⁴⁰³ z anglické zkratky *SOund SURveillance System*

⁴⁰⁴ Weir, G. (2006)

⁴⁰⁵ z anglické zkratky *Naval Facilities Engineering Command*

⁴⁰⁶ Tamtéž

⁴⁰⁷ Pincus, R. (2020), str. 52

⁴⁰⁸ Podobný systém existoval totiž i v Pacifiku, více například v: Ball, D., & Tanter, R. (2015)

paralelou k námořnímu SOSUSu a jako taková byla řízena společným americko-kanadským velitelstvím *North American Aerospace Defense Command (NORAD)*.⁴⁰⁹ Linie vzájemně propojených DEW Line radarů se rozkládala od Aljašky, přes Kanady až po Grónsko.⁴¹⁰

Po rozpadu Sovětského svazu a konci studené války jako by rázem pro USA ztratil GIUK strategický význam. Jistému úpadku zájmu o tuto oblast napomohly i rychle šířící se nové bezpečnostní hrozby, především pak v regionu Blízkého východu. GIUK se tak tedy ocitl na okraji zájmu jak Spojených států, tak celého NATO.

Již od přibližně poloviny prvního desetiletí 21. století však můžeme znovu pozorovat jakýsi návrat zájmu o Arktický region a s tím související zájem i o *GIUK-N*.⁴¹¹ Tento zájem už nyní nesouvisí pouze se strategickou důležitostí regionu, ale i globálním oteplováním a neustále zlepšující se dostupností nerostných surovin na tomto území. Kromě USA a Ruska, kteří jsou v tomto regionu činní již řadu desetiletí (viz výše), se zároveň začínají i zde objevovat i jiné non-arktické státy jako Japonsko, Francie, Německo a Čína.

2. Cíl práce

Jak již bylo popsáno výše – v části věnující se zdůvodnění a základní charakteristice tématu – v posledních letech lze bezpochyby sledovat návrat zájmu o oblast severního Atlantiku, v jehož rámci je GIUK Gap v současnosti bezesporu jednou z nejstrategičtějších a geopoliticky nejzajímavějších oblastí.

Cílem mé diplomové práce tedy bude prozkoumat, co jsou hlavní důvody tohoto zájmu, jakým způsobem se tento zájem prakticky manifestuje (např. výstavbou nových základen, ekonomickými vazbami apod.) a v neposlední řadě, jakých států se tento „*geopolitický závod*“ o GIUK Gap, potažmo severní Atlantik týká. Opomenout nelze ani úvodní exkurz do historického významu GIUK Gap a závěrečný krátký nástin budoucího vývoje geopolitického role této oblasti v mezinárodní politice.

Konkrétní výzkumnou otázku, která by měla být v průběhu mé práce zodpovězena poté zní následovně:

Lze vysledovat kauzální vztah mezi obecně zhoršujícími se vztahy mezi NATO a Ruskou federací a narůstajícím významem GIUK Gap?

U této hypotézy jsem si jako moment, ve kterém objektivně došlo k prudkému zhoršení vztahů mezi státy NATO a Ruskou federací určil rok 2014, během kterého začala ruská invaze na Ukrajinu a obsazení Krymu. K ověření, či vyvrácení této hypotézy tedy budu mimo jiné porovnávat priority zmíněné ve strategických dokumentech a jiných oficiálních textech a vyjádřeních organizace NATO a Ruské federace, a to z období před rokem 2014 a po něm.

Dalším způsobem, jakým bych rád docílil verifikace hypotézy, je porovnání vojenských výdajů, resp. počtu dislokovaných jednotek a techniky v případě NATO přímo v GIUK Gap a v případě Ruské federace na poloostrově Kola, kde má svou základnu Severní flotila.

3. Metodologie

Jak je již nejspíše zřejmé z předchozího textu, tak ve své diplomové práci budu postupovat především empiricko-analytickým a deskriptivním způsobem. V analytické části práce, ve které se budu snažit o zodpovězení, resp. verifikaci výzkumné otázky (viz předchozí oddíl tohoto textu), budu postupovat s pomocí kvalitativních metod. Zcela konkrétně tedy budu analyzovat různé oficiální dokumenty, vyjádření a strategie organizace NATO a Ruské federace.

V těchto dokumentech poté budu zvláště vyhledávat zmínky o GIUK a kontext, ve kterém se tyto zmínky objevují. Zjištění, kterých nabudu z dokumentů a informací vydaných před rokem 2014, budu následně komparovat se současným diskursem, objevujícím se v aktuálních strategiích. Z dokumentů vydaných před rokem 2014 bych např. zmínil *NATO Strategic Concept* z roku 2010⁴¹² nebo *Russian Foreign Policy Concept* z roku 2008.⁴¹³ Z aktuálnějších dokumentů potom reflektivní analýzu *NATO 2030: United for a New Era* z listopadu 2020⁴¹⁴ nebo *Russian Foreign Policy Concept* z roku 2016.⁴¹⁵

Pro úspěšnou verifikaci hypotézy bych rovněž rád porovnal četnost hlášených vojenských střetů v oblasti a rovněž proměnu armádních výdajů. Pro tyto účely budu čerpat informace především z běžných mediálních

⁴⁰⁹ McCannon, J. (2012), str. 243

⁴¹⁰ Tamtéž

⁴¹¹ Písmena N se v posledních letech užívá pro označení oblasti GIUK Gap, rozšířené ještě o Norské moře. (např. Pincus, R., 2020, str. 53)

⁴¹² NATO Strategic Concept (2010)

⁴¹³ Russian Foreign Policy Concept (2008)

⁴¹⁴ NATO 2030 (2020)

⁴¹⁵ Russian Foreign Policy Concept (2016)

výstupů, ale také např. z každoročně vydávané publikace *The Military Balance* od *Institutu pro strategická studia*.

V neposlední řadě se též pokusím prozkoumat proměnu ekonomických, ale i diplomatických vztahů mezi státy regionu GIUK Gap a státy NATO, resp. Ruskou federací. Jako příklad by v tomto ohledu šlo zmínit např. i otevření nového konzulátu USA v hlavním městě Grónska Nuuku v minulém roce 2020.⁴¹⁶

Čistě metodologicky se tedy v případě mého textu bude jednat o *empiricko-deskriptivní případovou studii*, kterou bychom dle teoretika společenských věd a sociologa Earla Babbieho mohli označit za čistě *explanatorní*.⁴¹⁷ Jejím cílem totiž je „*nalézt a popsat vztah mezi různými aspekty zkoumaného fenomenu*.“⁴¹⁸ Konkrétně pak nalézt a popsat vztah mezi zhoršujícími se vztahy mezi NATO a Ruskou federací a narůstajícím geopolitickým významem GIUK Gap.

4. Předpokládaná struktura

Seznam tabulek, grafů a map

Seznam použitých zkratk

- 1 Úvod
    - 1.1 Přehled literatury
    - 1.2 Metodologie
  - 2 Geografické vymezení oblasti
  - 3 Historie geopolitického významu GIUK Gap
    - 3.1 Geopolitický význam GIUK během světových válek
      - 3.1.1 I. světová válka
      - 3.1.2 II. světová válka
    - 3.2 Geopolitický význam GIUK během studené války
    - 3.3 Geopolitický význam GIUK na přelomu milénia
  - 4 Současný geopolitický význam GIUK
  - 5 Budoucnost geopolitického významu GIUK
  - 6 Závěr
  - 7 Summary
- Bibliografie
Teze diplomové práce
Seznam příloh

5. Přehled základní literatury a využitých zdrojů

1. Alexander, L. (1992). *The Role of Choke Points in the Ocean Context*. GeoJournal, 26(4), str. 503-509.
2. Babbie, E. (2007). *The Practice of Social Research*. Belmont, CA: Thomson Higher Education.
3. Ball, D., & Tanter, R. (2015). *US SOSUS Stations*. in: *The Tools of Owatsumi: Japan's Ocean Surveillance and Coastal Defence Capabilities* (str. 51-54). ANU Press.
4. Beaudry, E. G. (1949). *Air potentialities of the Greenland ice cap in high latitude defense. A research paper submitted to the faculty of the air command and staff school of the air university, Alabama, Maxwell Air Force Base*. declassified [NARA Washington, RG 341 box 829].
5. Brutschin, E., & Schubert, S. (2016). *Icy waters, hot tempers, and high stakes: Geopolitics and Geoeconomics of the Arctic*. Energy Research and Social Science, 16, 147-159.
6. Bruun, J. (2020). *Invading the Whiteness: Science, (Sub)Terrain, and US Militarisation of the Greenland Ice Sheet*, Geopolitics, 25:1, str. 167-188, DOI: 10.1080/14650045.2018.1543269
7. Cohen, S. B. (2014). *Geopolitics: The Geography of International Relations*. Rowman & Littlefield Publishers, ProQuest Ebook Central
8. Connolly, G. E. (2017). *Report: NATO and Security in the Arctic*. NATO Parliamentary Assembly, Political Committee. Dostupné z: <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2017-11/2017%20->

---

⁴¹⁶ Politico (2020)

⁴¹⁷ Babbie, E. (2007)

⁴¹⁸ Babbie, E. (2007), str. 115

- [%20172%20PCTR%2017%20E%20rev.1%20fin%20-%20NATO%20AND%20SECURITY%20IN%20THE%20ARCTIC.pdf#page11](#)
9. FRUS (1948). *Foreign Relations of the United States (FRUS)*, Vol. III, 840.20/7-748, Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v03/d116>
  10. Klimenko, E. (2016). *Russia's Arctic Security Policy: Still Quiet in the High North?*. SIPRI Policy Paper 45., Stockholm International Peace Research Institute, Dostupné z: <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRIPP45.pdf>
  11. Laruelle, M. (2015). *Russia's Arctic strategies and the future of the far North*. Routledge, Taylor & Francis Group.
  12. Marshall, T. (2018). *V zajetí geografie: jak lze pomoci deseti map pochopit světovou politiku*. Rybka Publishers.
  13. McCannon, J. (2012). *A History of the Arctic: Nature, exploration and exploitation*. London: Reaktion Books, ProQuest Ebook Central
  14. Mosely, P. (1940). *Iceland and Greenland: An American Problem*. *Foreign Affairs*, Vol. 18, No. 4, str. 742-746
  15. NATO 2030 (2010). *NATO 2030: United for a New Era*. NATO, Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf
  16. NATO Strategic Concept (2010). *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*. NATO, Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf
  17. Offerdal, K., & Tamnes, R. (2014). *Geopolitics and security in the Arctic: regional dynamics in a global world*. Routledge.
  19. Pincus, R. H., Ali, S. H. (S. H.), & Speth, J. G. (2015). *Diplomacy on ice: energy and the environment in the Arctic and Antarctic*. Yale University Press.
  20. Pincus, R. (2020). *Towards a New Arctic*, *The RUSI Journal*, 165:3, str. 50-58, DOI: 10.1080/03071847.2020.1769496
  21. Politico (2020). *U.S. reopens consulate in Greenland amid White House's Arctic push*. Politico. Dostupné z: <https://www.politico.com/news/2020/06/10/us-reopens-greenland-consulate-310885>
  22. Russian Foreign Policy Concept (2008). *2008 Russian Foreign Policy Concept*. Ruská federace, Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/supplement/4116>
  23. Russian Foreign Policy Concept (2016). *2016 Russian Foreign Policy Concept*. Ruská federace, Dostupné z: https://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6BZ29/content/id/2542248;
  24. Weir, G. (2006). *The American Sound Surveillance System: Using the Ocean to Hunt Soviet Submarines, 1950-1961*, *International Journal of Naval History*, Vol. 5
  25. Zellen, B. S. (2009). *Arctic Doom, Arctic Boom: The Geopolitics of Climate Change in the Arctic*. ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara

Seznam příloh

Příloha č. 1:

Srovnání obranných výdajů před anexí Krymu a v současnosti. (zdroje dat: NATO Defence Expenditure, 2021 a SIPRI Military Expenditure Database, 2021; tabulka autor)

Příloha č. 2:

Mapa současné bezpečnostní dynamiky v oblasti Arktidy.

Zdroje příloh:

NATO Defence Expenditure (2021). *Defence Expenditure of NATO Countries (2013-2020)*. NATO. Dostupné z:

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/3/pdf/210316-pr-2020-30-en.pdf

SIPRI Military Expenditure Database (2021). *SIPRI Military Expenditure Database*. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Dostupné z:

<https://www.sipri.org/databases/milex>

The Military Balance (2022). The 2022 Military Balance Chart: Arctic Security Dynamics. The Military Balance, 122:1, ci-ci, DOI: 10.1080/04597222.2022.2022942